

Rapport 2025:2

Samarbeid mellom kulturskolen og den lokale kulturfrivilligheten

Håkon Solbu Trætteberg, Vibeke Wøien Hansen,
Mads Thau og Signe Bock Seggaard

© Institutt for samfunnsforskning 2025
Rapport 2025:2

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN (digital): 978-82-7763-860-7

ISSN (digital): 1891-4314

www.samfunnsforskning.no

Innhold

Forord	5
Sammendrag	6
English summary	8
Innledning	10
Om kulturskolen og kulturfrivilligheten	10
Fire overordnede forskningsspørsmål	13
Presisering av forskningsspørsmål basert på foreliggende forskning	13
Metode og data	17
Kvantitative spørreundersøkelser	17
Kvalitative samtaler og dokumentanalyser i utvalgte casekommuner	20
Etikk, personvern og datasikkerhet	22
Veien videre i rapporten	22
Kulturskolens perspektiv – funn fra nasjonal spørreundersøkelse	23
Samarbeid med kulturfrivilligheten	23
Omfang av og innhold i samarbeidet	23
Syn på samarbeidet og oppfattelse av barrierer	28
Finansiering og formalisering	31
Bred rekruttering og inkluderingsarbeid	33
Profesjonalisme og frivillig innsats	37
Sentrale forskjeller etter kulturskolenes bakgrunnsfaktorer	41
Oppsummering	44
Kulturforeningenes perspektiv – funn fra nasjonal spørreundersøkelse	47
Samarbeidsmodeller	47
Finansiering	50
Bred deltakelse og rekruttering	53
Samarbeid mellom kulturfrivillige og profesjonelle aktører	57
Oppsummering	60
Samarbeid og breddeperspektivet – dypdykk i utvalgte caser ..	62
Forutsigbarhet og økonomiske rammebetingelser	62
Praktiske forhold: lokaler og personale	65
Personale og ansettelsesforhold – muligheter og barrierer i forvaltning og frivillighet	67

Organisering: rolle- og forventningsavklaring	68
Er kulturskolen organisert for samarbeid?	68
Tilnærming til kulturfaglig kompetanse og frivillighet	69
Kjerne-, bredde- og fordrypningsprogrammet – muligheter for samarbeid	72
Kulturskolen som koordinator av lokalt kulturliv	75
Breddeperspektivet – inkludering av underrepresenterte grupper.	77
Oppsummering	80
Avsluttende drøftelse og oppsummering	81
Samarbeidsmodeller	81
Finansiering av samarbeid.	82
Bred deltakelse	83
Frivillige og profesjonelle	84
Bedre samarbeid for økt faglighet og tilbud til flere barn og unge	85
Litteratur	88

Forord

I denne rapporten har vi fått muligheten til å studere forholdet mellom kommunale kulturskoler og den lokale kulturfrivilligheten. Vi har studert dette gjennom spørreundersøkelser til kulturskoler og til frivillige organisasjoner, i tillegg til kvalitative studier i tre kommuner.

I datainnsamlingen har vi dermed vært avhengige av aktørene i feltet, og vi er takknemlige for all velvilje fra respondentene til undersøkelsene og for folk som velvillig har stilt opp til intervju. For spørreundersøkelsene til de frivillige organisasjonene har vi benyttet data som var samlet inn i samarbeid med et tilstøtende prosjekt (Hansen, Stoltenberg, Solheim & Thau, 2024), noe som har gitt god databruk og mindre belastning på respondentene. Mange takk til samarbeidspartnerne som bidro til distribusjon av undersøkelsen.

Stor takk også til Norsk kulturskoleråd og Norsk musikkråd som har vært med på å diskutere innretningen på spørreundersøkelsene, og som har gitt tilbakemeldinger på de tentative funnene våre. Kulturskolerådet har også bidratt med å spre informasjon om undersøkelsen til kulturskolene i et forsøk på få flere besvarelser.

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Kultur- og likestillingsdepartementet. Vi vil takke departementet for muligheten til å forske mer på denne tematikken og for nyttige tilbakemeldinger på et utkast til rapporten.

Forfatterne,

Oslo, april 2025

Sammendrag

Forfatter	Håkon Solbu Trætteberg, Vibeke Wøien Hansen, Mads Thau og Signe Bock Seggaard
Tittel	Samarbeid mellom kulturskolen og den lokale kulturfrivilligheten
Sammendrag	Formålet med denne rapporten er å studere samarbeidet mellom kulturskolen og de frivillige foreningene på kulturfeltet. Vi har nærmet oss denne tematikken gjennom fire overordnede problemstillinger: 1) Hvilke samarbeidsmodeller mellom kulturfrivillighet og kommunal kulturvirksomhet finnes det? 2) Hvordan finansieres samarbeidene mellom de kommunale kulturskolene og kulturfrivilligheten? 3) Hvordan jobbes det med bred deltakelse og rekruttering i kulturskolen? 4) Hvordan er samarbeidet mellom kulturfrivillige og profesjonelle aktører? Vi besvarer forskningsspørsmålene gjennom en tredelt empirisk strategi: Vi har gjennomført en nasjonal spørreundersøkelse til alle landets kommuner, vi har gjennomført en nasjonal spørreundersøkelse til de frivillige foreningene lokalt, og vi har gjennomført kvalitative casestudier i tre utvalgte kommuner.

Funnene viser at nær sagt alle kulturskoler har en eller annen form for samarbeid med den lokale kulturfrivilligheten. Det varierer imidlertid hvor mange foreninger kulturskolen samarbeider med, og hvor omfattende samarbeidet er. De vanligste formene for samarbeid handler ifølge kulturskolen om overlappende personell (82 prosent), gjennomføring av selve aktivitetene (79 prosent) og gjennomføring av begivenheter som konserter, forestillinger eller treff (78 prosent). Men det er også mange som deler lokaler med frivillige kulturorganisasjoner (67 prosent), samarbeider om rekruttering av elever (62 prosent), deler utstyr og instrumenter (61 prosent) eller driver med leie og utleie av utstyr og instrumenter (48 prosent). Utlån av kulturskolens lokaler til frivillige kulturforeninger skjer oftest gratis. Undersøkelsen blant de frivillige organisasjonene viser at det er korps og orkestre/band som samarbeider mest om personell med kulturskolen.

Både kulturskolene og kulturfrivilligheten, og da spesielt de som har mest utbredt samarbeid (korps, orkester/band og teater), er godt fornøyde med samarbeidet. Gjennom samarbeidet med kulturskolen kan kulturforeningene blant annet opprettholde aktivitet som de ikke har ressurser til å gjøre alene. Begge typene aktører peker imidlertid på at det ville være ønskelig med mer samarbeid, men at manglende kapasitet (og gjerne hos den andre parten) gjør det vanskelig. Kulturfrivilligheten ser gjerne at kulturskolen tar mer ansvar for å initiere og koordinere samarbeid og slik ta en tydeligere rolle som ressurscenter i det lokale kulturlivet.

Økonomi er en avgjørende del av forholdet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten. Kjøp av dirigent- og instruktørtjenester trekkes fram som sentralt av både kulturskolene og foreningene. Dette gjør at foreningene er en viktig «kunde» av kulturskolen samtidig som de ofte har subsidierte priser, slik at det også er en form for støtte. Kulturfrivilligheten er opptatt av å holde utgiftene for deltakerne nede, og samler ofte inn penger gjennom dugnad for å kunne subsidiere opplæring hos kulturskolen for medlemmene sine.

Flere kulturskoler opplever det som vanskelig å nå ut til gutter, eldre barn og unge (på ungdomsskole og videregående), barn fra lavinntektsfamilier og barn fra familier med innvandrerbakgrunn. Samtidig pekes det på at foreldrenes interesser kan være en barriere for å nå ut bredt i befolkningen. Manglende ressurser og kapasitet

tet i kulturskolen gjør det dessuten vanskelig å jobbe for bredere deltakelse. Det å bre ut deltakelsen er noe både kulturfrivilligheten og kulturskolen er opptatt av. Hovedvirkemiddelet ser ut til å være arbeid med å redusere eventuelle økonomiske barrierer for deltakelse. Det er færre virkemidler for å gjøre rekrutteringen mer representativ med tanke på for eksempel kjønn eller kulturell bakgrunn, men eksempler som for eksempel Fargespill viser en vilje til å jobbe med tematikken.

Vi ser at det er en iboende spenning mellom profesjonelle ansatte i kulturskolen med sterk faglig identitet knyttet til sitt kunstneriske virke og amatører fra de delene av kulturfrivilligheten som har et mer varierende kunstnerisk nivå. Når et slikt samarbeid forvaltes av den enkelte ansatte i kulturskolen, og ikke er organisert gjennom et strukturert samarbeid, kan det gi seg uttrykk i motstand mot å inngå i samarbeid der den kunstneriske integriteten utfordres. Samtidig er det også en sterk opplevelse av at kulturskolen har ansvar for å dele sin faglighet med det frivillige feltet, og hele åtte av ti kulturskoler er enige i at aktører i kulturskolen bidrar med kulturfaglig kompetanse til frivilligheten. Når det gjelder kulturfaglig overføring fra frivilligheten til kulturskolen, er det om lag like mange som mener at det skjer, som det er som mener at det ikke skjer.

Emneord

Kulturskole, kulturfrivillighet, samarbeid, barn og unge, fritidsaktiviteter

English summary

Author	Håkon Solbu Trætteberg, Vibeke Wøien Hansen, Mads Thau og Signe Bock Seggaard
Title	Cooperation Between Culture Schools and Local Cultural Volunteering
Summary	The purpose of this report is to study the collaboration between municipal culture schools and voluntary associations in the cultural sector. We approached this topic through four overarching research questions: 1) What models of cooperation exist between cultural volunteer organizations and municipal cultural institutions? 2) How are the collaborations between municipal culture schools and cultural volunteer organizations financed? 3) How is broad participation and recruitment to the culture schools promoted? 4) What characterizes the cooperation between cultural volunteers and professional actors? We answer these research questions using a three-part empirical strategy: a national survey sent to all municipalities, a national survey sent to local voluntary organizations, and qualitative case studies conducted in three selected municipalities.

The findings show that almost all culture schools have some form of cooperation with local cultural volunteer organizations. However, the number of organizations each school collaborates with and the extent of collaboration vary. The most common forms of cooperation, according to the culture schools, include shared personnel (82%), co-execution of activities (79%), and joint events such as concerts, performances, or gatherings (78%). Many also share premises with volunteer cultural organizations (67%), collaborate on student recruitment (62%), share equipment and instruments (61%), or are involved in the rental and leasing of such items (48%). Lending of premises to volunteer organizations usually happens free of charge. The survey of voluntary organizations indicates that marching bands and orchestras/bands are most involved in personnel-sharing collaborations with the culture schools.

Both the culture schools and the volunteer organizations—especially those with the most extensive cooperation (such as marching bands, orchestras/bands, and theaters)—express approval with the collaboration. Through working with the culture schools, these organizations can maintain activities that they would not have the resources to run independently. However, both parties note a desire for even more collaboration, though limited capacity (often on the other side) makes this difficult. Cultural volunteers often hope that the culture schools will take more initiative and responsibility for coordination, assuming a clearer role as a resource center in the local cultural landscape.

Finances are a crucial aspect of the relationship between culture schools and the cultural volunteer sector. Hiring conductors and instructors is highlighted as central by both culture schools and associations. This makes the associations important "clients" of the culture schools, though the services are often provided at subsidized rates—amounting to a form of support. Cultural volunteer organizations strive to keep participant costs low and often fundraise to subsidize training at the culture school for their members.

Many culture schools find it challenging to reach boys, older children and youth (in secondary and upper secondary school), children from low-income families, and children with immigrant backgrounds. Parents' interests may also be a barrier to

broader outreach. A lack of resources and capacity in the culture schools makes it difficult to work toward broader participation. Nevertheless, both the culture schools and cultural volunteers are concerned with widening access. The main strategy for this appears to be reducing financial barriers to participation. There are fewer measures aimed at improving representativeness in terms of gender or cultural background, but initiatives like Fargespill (The Color Play) demonstrate a willingness to address these issues.

We find an inherent tension between professional culture school employees with a strong artistic identity and amateur participants from parts of the cultural volunteer sector, where artistic quality may vary. When collaboration is managed individually by culture school staff and not through a structured framework, this can lead to resistance—especially when artistic integrity is perceived to be at stake. At the same time, there is a strong sense that the culture schools have a responsibility to share their expertise with the volunteer sector, and 8 out of 10 culture schools agree that their staff should contribute cultural and artistic expertise to volunteers. When it comes to the transfer of expertise from volunteers to the culture schools, opinions are split: about as many believe that it happens as those who believe it does not.

Index terms Culture school, Cultural volunteer sector, Collaboration, Children and youth, Leisure activities

Innledning

Det lokale kulturlivet i Norge består av ulike typer aktører fra ulike sektorer som sammen utgjør arenaer for kunstnerisk utfoldelse, opplæring og utdanning og er en arbeidsplass for kulturarbeidere. Samtidig er de lokale kulturarenaene en viktig fritidsarena og sosial møteplass for barn, unge og voksne. I denne rapporten retter vi søkelyset mot samhandlingen mellom kulturskolen fra den kommunale sektoren og kulturorganisasjonene fra frivillig sektor. Disse samhandler innenfor et felt der også andre aktører spiller en viktig rolle, som kommunale aktører som skole, SFO og ungdomsklubb og private aktører som profesjonelle ideelle eller kommersielle. Tematikken er aktualisert gjennom regjeringens kulturfrivillighetsstrategi «Rom for deltakelse» (2023–2025), og rapporten er bestilt som en oppfølging av dette arbeidet.

Kulturfeltet er et område der det er særlig høy grad av gjensidig avhengighet mellom kommuner, ofte gjennom kulturskolen, og de frivillige organisasjonene (Trætteberg & Enjolras, 2023). Samtidig som kulturskolen utgjør en avgjørende infrastruktur og et utfyllende tilbud rundt de frivillige kulturorganisasjonene (Berge et al., 2019), er kulturskolen også ofte avhengig av kulturfrivilligheten for å skape helhetlige kulturarenaer så vel som for å være kilde til spesifikk kulturfaglig kompetanse og utfyllende tilbud (Landrø, 2018). I en situasjon med gjensidig avhengighet er innretning og gjennomføring av samarbeid avgjørende for hvor godt tilbudet til befolkningen kan bli.

I denne undersøkelsen vil vi studere samarbeidet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten med siktemål å identifisere tiltak som kan 1) styrke samarbeidet generelt, 2) bidra til økt faglig kvalitet i tilbudet og 3) gi økt tilgang til kulturaktiviteter for flere barn og unge.

Om kulturskolen og kulturfrivilligheten

Siden 1997 har alle kommuner i Norge vært pålagt å ha tilbud om kulturskole. Da lovkravet kom, medførte det en utvidelse av det eksisterende tilbudet ved at alle kommuner måtte etablere tilbud. Innholdsmessig representerte det også en anerkjennelse av at kulturskolene som opprinnelig primært var etablert som musikkskoler, skulle ha en bredde av kulturtilbud. Kravet ble hjemlet i opplæringsloven, noe som medførte at kulturskolen skulle anses som del av kommunens utdanningstilbud, samtidig som den øvrige samhandlingen med kulturfeltet stadig ble forvaltet av kulturavdelingen i kommunene.

Kulturskolen ble i Kulturutredningen 2014 (NOU 2013: 4, s. 306) omtalt som «den kulturelle grunnmuren» blant annet på grunn av sin nasjonale tilstedeværelse som «institusjoner for rekruttering av utøvere og publikummere til kunst- og kulturfagene og en viktig arbeidsplass for profesjonelle kunstnere». Kulturskolen har således tre bein å stå på: Det er en del av kommunenes *utdannings-tilbud*, det er en viktig del av kommunenes *kulturpolitiske verktøykasse*, og det er således en del av det lokale kulturfeltet som *samhandler med og har betydning for aktører utenfor kommunen*.

I sin oppsummering av forskningen om kulturskolen finner Heian og Berge (2024, s. 14) ut at mye av forskningen handler om det pedagogiske og de didaktiske sidene ved kulturskolen. I sitt bidrag utvider disse forfatterne dette perspektivet med å anlegge et sosiologisk perspektiv som også retter søkelyset mot kulturskolen som fritidsarena og arena for unges deltakelse. I denne rapporten skal vi utforske en annen side ved kulturskolen, nemlig samarbeidet den har med andre aktører, og betydningen den har for kulturfrivilligheten.

Det er noen aspekter ved både kulturskolen og kulturfrivilligheten som er avgjørende for hvordan vi skal forstå dette samarbeidet. Når det gjelder kulturskolen, står de i en lang tradisjon fra musikkskolene, og selv om kulturskolene nå har større bredde i tilbudet sitt, er de fortsatt dominert av musikkundervisning. I skoleåret 2024/2025 hadde den kommunale kulturskolen 123 740 elevplasser på landsbasis ifølge kulturskolenes innrapportering til Grunnskolens Informasjonssystem (GSI).¹ Av disse elevplassene utgjør musikkundervisning 61 prosent, dans 19 prosent, visuelle kunsthag 9 prosent, teater 7 prosent, andre kunst- og kulturuttrykk 4 prosent og samiske kulturfag 0,2 prosent. Dette forholdet vil reflekteres i undersøkelsene, men samtidig tilsier ambisjonen om bred deltakelse av barn og unge i kulturskolene at det er viktig å fange bredden i kulturuttrykk når vi studerer samarbeidsformer.

Det neste aspektet er inndeling av kulturskolen i tre områder som sammen skal imøtekomme «spagaten» mellom det å ha et spisset tilbud til talenter og det å være et tilbud for alle. Dette er inndelingen i kjerne- og fordypningsprogram og breddetilbud slik det er formulert i rammeplanen for kulturskolen (Norsk kulturskoleråd, 2024, s. 8–9):

- *Kjerneprogrammet* er for elever som er registrert for undervisning i ett eller flere fag ved kulturskolen, i form av langsiktig undervisning over hele skoleår eller kortere, tidsavgrensede kurs.
- *Fordypningsprogrammet* bygger på kjerneprogrammet og er for elever som er særlig motiverte for større undervisningsmengde og mer systematisk egeninnsats.

¹ <https://gsi.udir.no/informasjon/>

- *Breddetilbudene* er kulturskolens utadrettede tilbud, basert på samarbeid som favner bredt. Kulturskolens breddetilbud utvikles gjennom samhandling og samskaping med øvrige tjenester og tilbud i kommunen og kan bidra til at kommunen løser oppgavene sine innenfor områder som oppvekst, helse og omsorg.

Så langt vi er kjent med, finnes det ikke presis statistikk for omfanget av bredde-tilbudet sammenliknet med kjerneprogrammet og fordypningsprogrammet. I de to sistnevnte programmene registreres alle elevene, men gjennom breddeprogrammet gir kulturskolen et tilbud til mange (særlig blant) barn og unge. Det betyr også at det er vanskelig å fastslå med sikkerhet i hvilken grad breddeprogrammet bidrar til å kompensere for sosiale skjevheter i deltakelse innenfor kjerneprogrammet (Heian & Berge, 2024). Den siste utgaven av rammeplanen, som ble vedtatt høsten 2024, legger enda større vekt på breddeprogrammet innenfor kulturskolen.

I kulturfrivillighetsstrategien (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2023) defineres kulturfrivilligheten som frivillig virksomhet som foregår i områdene musikk, scenekunst, visuell kunst, litteratur, dataspill, film og kulturarv.² Kulturfrivilligheten omfatter ikke bare organisasjoner som har kultur som formål, men også organisasjoner som har kulturaktiviteter som del av sin virksomhet, som tros- og livssynsforeninger. Den inkluderer dessuten både aktiviteter i organisasjoner, punktfrivillighet og spontane aktiviteter.

I vår sammenheng er vi imidlertid interesserte i samarbeid mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten. Feltet begrenses dermed naturlig av to forhold. For det første begrenses det av hvilke aktiviteter som finnes i den enkelte kulturskolen, og som det dermed er mulig å samarbeide om. Og for det andre begrenses det av hvilke frivillige aktører som finnes som kulturskolen kan samarbeide med.

I Norge er det idretten som dominerer både i hva barn- og unge driver med, og i frivillige organisasjoner som driver aktivitet for unge. Likevel er det stort engasjement innenfor kulturfrivilligheten. I Ungdata junior (undersøkelser på mellomtrinnet: 10 til 12 år) for perioden 2020–2022 svarte 76 prosent at de var med i faste fritidsaktiviteter, og 20 prosent svarte at de hadde vært med tidligere (Enstad & Bakken, 2022). Av de aktivitetene det ble spurt om, svarte 15 prosent at de spilte instrument eller sang, og 13 prosent svarte at de drev med teater eller dans. Til sammenlikning drev 67 prosent med sport eller idrett og 22 prosent med andre aktiviteter. Blant dem som er med i faste aktiviteter på mellomtrinnet, er det dermed minst 28 prosent som er med på kulturaktiviteter (instrument, sang, dans eller teater), og blant dem på ungdomsskolen og videregående er det minst 14 prosent (Bakken, 2022).

2 For en diskusjon av denne definisjon, se side 8 i Segard, S. B. (2024). *Kulturfrivillighet og profesjonalitet. Det visuelle kunstfeltet*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/3165633>

Det er flere jenter enn gutter som driver med kulturaktiviteter. Tidligere studier viser at det relativt sett er dobbelt så mange jenter som gutter i de vanligste kulturaktivitetene, mens guttene er i flertall innenfor idrett og friluftsliv (Arnesen et al., 2022). Det er imidlertid ikke store geografiske forskjeller i unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Deltakelsen i idrettslag er noe høyere i mer sentrale kommuner, mens deltakelsen i korps, kor, orkester og kulturskole er noe høyere i mindre sentrale kommuner (Jacobsen et al., 2021). Generelt er det likevel flere likheter enn forskjeller mellom ungdom i Distrikts-Norge og andre steder. Idretten organiserer flest, men andelen er litt lavere i distriktene.

Fire overordnede forskningsspørsmål

Denne rapporten tar utgangspunkt i fire hovedproblemstillinger. Spørsmålene er formulert ut fra kunnskapsbehovene som finnes i sektoren, sett i lys av forskningen på feltet. Dette er de fire hovedproblemstillingene:

1. *Hvilke samarbeidsmodeller mellom kulturfrivillighet og kommunal kulturvirksomhet finnes det?*
2. *Hvordan finansieres samarbeidene mellom de kommunale kulturskolene og kulturfrivilligheten?*
3. *Hvordan jobbes det med bred deltakelse og rekruttering i kulturskolen?*
4. *Hvordan er samarbeidet mellom kulturfrivillige og profesjonelle aktører?*

Presisering av forskningsspørsmål basert på foreliggende forskning

Samarbeidsmodeller mellom kulturfrivillighet og kommunal kulturvirksomhet handler om selve innholdet i samarbeidet og om organiseringen av det. Det vil si at vi er interesserte i hvilke ressurser hver av partene tar med inn i samarbeidet, men også i hvordan partene blir enige og tar avgjørelser. Generelt er samarbeidet mellom sivilsamfunn og kommuner i Norge preget av betydelig integrasjon, samtidig som de frivillige organisasjonenes autonomi respekteres (Selle et al., 2019).

Et viktig premiss for samarbeidet er at kultur- og fritidsfeltet er et område der det er særlig høy grad av gjensidig avhengighet mellom kommuner og de frivillige organisasjonene (Trætteberg & Enjolras, 2023). Det er også et område der nasjonalt regelverk gir kommunen betydelig frihet til å utforme det lokale tilbudet, gjerne gjennom samarbeid med frivilligheten (Trætteberg et al., 2020). Til samme tid er kulturskolen et tilbud kommunene er pålagt å ha, og det er et tilbud som i prinsippet kan gis uten samarbeid med den lokale frivilligheten.

Rent konkret utgjør kulturskolen en potensielt viktig infrastruktur og et utfyllende tilbud rundt de frivillige kulturorganisasjonene (Berge et al., 2019), samtidig som kulturskolen ofte er avhengig av kulturfrivilligheten for å skape

helhetlige kulturarenaer så vel som å være kilde til spesifikk kulturfaglig kompetanse og utfyllende tilbud (Landrø, 2018). Dette innebærer at samarbeidsmodellene på den ene siden vil være preget av kulturskolens oppfatning av egen rolle i det lokale kulturlivet, og på den andre siden være preget av forhold ved størrelse, kompetanse og dessuten vilje og evne til samarbeid fra kulturfrivilligheten.

I rammeplanen til Norsk kulturskoleråd trekkes samarbeidet med lokal kulturfrivillighet fram, men uten at spesifikke modeller for samarbeid fremmes (Norsk kulturskoleråd, 2024). Det er i dag utviklet en rekke ulike modeller for samarbeid mellom kommuner og kulturfrivillighet.³ Særlig innenfor musikk er det utbredt samarbeid mellom korps og SFO/AKS og/eller kulturskolen. Dette eksemplifiserer hvordan samarbeidet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten kan være del av et bredere samarbeid der ulike organisasjoner og kommunale virksomheter også inngår. Når det gjelder det intrakommunale samarbeidet, vil hvordan dette arter seg, lett være avhengig av om hvorvidt kulturskolen er organisert som del av kulturtilbudet eller utdanningstilbudet i kommunen (Berge et al., 2019).

Et konkret arbeid med samarbeidsformer er utviklet av KS og Kulturskolerådet, som over tid arbeidet for å identifisere gode samhandlingsformer gjennom arbeidet med *Fremtidens kulturskole*.⁴ Her trekkes også *samskaping* fram som en ny form for samhandling som har stort potensial for denne sektoren. Det er i litteraturen uavklart i hvilken grad samskaping utgjør noe nytt i den nordiske samarbeidstradisjonen, og i hvilken grad det peker videre fra samarbeid (Eimhjellen, 2021). En analyse av samarbeidet som en form for samskaping bringer imidlertid viktige aspekter ved relasjonen fram i lyset: Det handler om *hvem som setter agendaen* i samarbeidet, *hvem som tar avgjørelser*, og *hvordan dette gjøres*, eventuelle sammenfall i målsettinger og hvilke ressurser som er interessante å bringe inn i samarbeidet (Trætteberg, 2025). I den norske kommunale konteksten og basert på hvordan kulturskolen og kulturfrivilligheten tradisjonelt har samhandlet, er det derfor naturlig å studere samarbeidet knyttet til felles bruk av lokaler og samarbeid om arrangementer, samarbeid om lærere/instruktører og dirigenter og kompetansedeling og -utvikling på tvers av organisasjonene. Dessuten kan makt og innflytelse i samarbeidet studeres gjennom å analysere hvem som tar initiativ til samarbeid og fatter avgjørelser, om rollefordelingen er avklart.

Finansiering av samarbeidene: Et gjennomgående funn i forskningen på samarbeid mellom kommuner og frivillige organisasjoner er at økonomi er en sentral

3 Se for eksempel <https://musikkorps.no/korps-i-skole-og-sfo/> <https://www.kulturskoleradet.no/nyheter/2021/november/ny-samarbeidsmodell-korps-orkester-kulturskole#:~:text=Samarbeidsmodellen%20legger%20opp%20til%20tett,seg%20bedre%2C%20sterkere%20og%20raskere.>

4 <https://www.ks.no/FREMTIDENSKULTURSKOLE>

del av og betingelse for samarbeidet (Trætteberg et al., 2020). Mens kulturskolen har sin direkte inntekt over det kommunale budsjettet (75 prosent) i tillegg til brukerbetaling og noe ekstern støtte fra for eksempel sponsorer eller stiftelser (Berge et al., 2019), er økonomien til de frivillige kulturorganisasjonene mer mangslungen med deltakeravgifter, dugnad, støtte fra stiftelser og liknende. 27 prosent av inntektene til de kulturfrivillige organisasjonene er fra offentlig finansierte tilskuddsordninger (Arnesen, 2020), og det finnes over 50 tilskuddsordninger på kulturfeltet (tilskudd.no). Samtidig har kulturskolen indirekte nytte av kulturfrivilligheten gjennom samarbeid om lærerressurser, elever/medlemmer, felles søknader om eksterne midler, arrangementer og liknende. Samlet sett gjør denne tette sammenvevingen mellom kulturfrivilligheten og den kommunale kulturskolen at begge aktørene realiserer mer aktivitet enn hva den lokale ressursbruken kunne tilsi.

Det finnes imidlertid ingen oversikt over økonomiens rolle i denne sammenvevingen, altså den økonomiske logikken som ligger til grunn for samhandlingen. Vi vet heller ikke om det er noen finansieringsmodeller som fremmer eller hemmer spesifikke sider av samarbeidet. Når vi studerer økonomiens rolle i samarbeidet, vil vi derfor søke å avdekke hvilke finansieringskilder for samarbeid som finnes, hvordan disse er innrettet, og hvordan de eventuelt bidrar til samarbeidet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten.

Rekruttering og den brede deltakelsen: Når det gjelder rollen samarbeidet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten har i å fremme bred deltakelse og inkludere underrepresenterte grupper i det lokale kulturlivet, viser en kunnskapsoppsummering av barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter at deltakelsen i organisert idrett i Norge er opp mot halvannen gang så stor som deltakelsen i organiserte kulturaktiviteter. Selv om det ikke er store geografiske forskjeller, ser vi en tendens til at deltakelsen i idrettslag er høyere i mer sentrale kommuner, mens deltakelsen i korps, kor, orkester og kulturskole er høyere i mindre sentrale kommuner. I mindre sentrale kommuner er unges deltakelse også til dels mindre påvirket av familiens sosioøkonomiske status enn i mer sentrale kommuner (Arnesen & Hansen, 2024).

Det finnes begrenset med kunnskap om hva som forklarer variasjon i brukerdeltakelse i kulturfrivillighet på tvers av kulturelle, økonomiske eller andre sosio-demografiske skillelinjer. Forskning viser at barn og unge fra hjem med høy sosioøkonomisk status deltar i organiserte kulturaktiviteter i større grad enn de fra hjem med lav sosioøkonomisk status. Det er imidlertid familiens kulturelle ressurser, ikke økonomiske, som forklarer dette (Arnesen et al., 2022; Jacobsen et al., 2021). Samtidig har barn og unges valg av og frafall fra kulturaktiviteter sammensatte årsaker (Andersen & Arnesen, 2023), og økonomiske kostnader kan ha indirekte betydning i samspill med disse (Persson et al., 2020; Thorød,

2012). I studien vår har vi imidlertid en annen tilnærming til dette, og vi vil forsøke å identifisere hva slags modeller for samarbeid mellom aktørene som finnes for å nå ut til flest mulig barn og unge, spesielt fra underrepresenterte grupper, og for å få flere til å delta i lokale kulturaktiviteter. Videre vil et mangfoldig og bredt kulturliv gi rom for flere barn og unge i kulturlivet. Vi vil derfor studere hvordan samarbeidet kan bidra til et bredere kulturtilbud lokalt.

En forståelse av hva som forårsaker skjev rekruttering av barn og unge, er nødvendig for å forstå hvilken rolle samarbeidet har i å motvirke ulike former for underrepresentasjon. Det er da også viktig å være oppmerksom på at et effektivt samarbeid for å nå flere grupper av barn og unge kan variere med konteksten. For eksempel viser Jordhus-Lier (2023) hvordan innretningen på kulturskolen som et ressurscenter for kulturaktivitet spiller en annen rolle i kommuner med flere lokalsamfunn enn i kommuner med et tydelig definert sentrum. Det er dermed viktig å avdekke samarbeidsmodeller for bred deltakelse på tvers av geografiske betingelser, også i lys av at deltakelsen i kulturaktiviteter er noe bredere i mindre sentrale kommuner (Arnesen & Hansen, 2024). Dermed er det viktig å se på hvordan samarbeidet om å bre ut brukerdeltakelsen varierer mellom kulturskoler av ulik størrelse.

Samarbeid mellom kulturfrivillige og profesjonelle aktører: Kulturskolen står i et varig spenn mellom spissing av det kulturfaglige innholdet for å utvikle talenter og bredde i tilbudet med det formål å nå flest mulig barn og unge. I sine arbeider har Jordhus-Lier (2018) vist hvordan bredden er framhevet i kulturskolens styringsdokumenter, mens ansatte – de profesjonelle – ofte har vektlagt kulturfaglig spissing og kompetanse i større grad. Samtidig er det overlapp mellom den kommunale kulturskolen og det frivillige kulturlivet ved at de samme personene er ansatt begge steder. Frivillig innsats spiller en rolle inn i det kommunale tilbudet for eksempel ved at foreldredrevne kor og korps kan bidra til at ansatte i kulturskolen oppnår, i praksis, fulle stillinger gjennom å avlønne dirigenter gjennom budsjettet til koret/korpset. Frivillig innsats tilrettelegger da for samarbeid mellom kulturfrivilligheten og kulturskolen. Personlige relasjoner er ofte drivende for samhandlingen (Berge et al., 2019).

I tilfeller der det er stor avstand i kulturfaglig kompetanse mellom de som leder aktivitet innenfor de frivillige organisasjonene, og de som underviser i kulturskolen, kan denne avstanden påvirke samarbeidet (Landrø, 2018). Videre finner Rønningen (2019) i sine studier ut at kulturskolens manglende evne til samarbeid med andre kommunale institusjoner og det frivillige kulturlivet er en forklaring på den manglende evnen til å utnytte komplementær kompetanse. Den kulturfaglige kompetansen er sentral for å forstå drivkraften og motivasjonen bak samarbeidet, både slik de frivillige selv (Segaard, 2019; Wollebæk, 2018) og slik de offentlige institusjonene ser det (Segaard, 2020, 2023, 2024). Vi har

imidlertid lite kunnskap om hvilken rolle overføring av kulturfaglig kompetanse spiller i samhandlingen, og hvordan dette varierer mellom kommunene. Vi er dermed interesserte i både omfanget av frivillig innsats inn mot kulturskolen og hvordan samspillet mellom kulturfrivillige og profesjonelle aktører arter seg. Et interessant poeng er om, og eventuelt hvordan, profesjonelle aktører bidrar med kulturfaglig kompetanseoverføring til frivilligheten.

Metode og data

I denne rapporten kombinerer vi en kvantitativ og kvalitativ metodetilnærming med den hensikt å få fram både bredde og nyanser i besvarelsen av forsknings-spørsmålene våre. Konkret baserer vi analysene våre på data og informasjon samlet inn gjennom 1) en kvantitativ spørreundersøkelse til alle landets kommunale kulturskoler, 2) en kvantitativ spørreundersøkelse til frivillige kulturaktører og 3) kvalitative semistrukturerte samtaler med representanter for kulturskoler og (kultur-)frivilligheten i strategisk utvalgte kommuner.

Denne kombinasjonen av kvantitative og kvalitative data supplerer hverandre og bidrar til inkludering av ulike perspektiver – både fra kommunene og fra frivillige organisasjoner – og sikrer et helhetsbilde av dagens situasjon på feltet.

Mens de kvantitative undersøkelsene gir nokså representative konklusjoner og en mulighet til å avdekke systematiske forskjeller mellom kommuner, for eksempel knyttet til størrelse, bidrar kvalitative data og dialogen med konkrete kulturskoler til å få fram nyanser, detaljer og fyldigere beskrivelser, blant annet når det gjelder hva informantene opplever som de viktigste problemene i og for dagens samarbeid, og hvordan de kan løses.

Spørsmålene i spørreundersøkelsene var relativt generelle. Dette var et bevisst metodisk valg. Hvis respondentene ikke kan svare på stående fot, men må gå til arkivene sine og hente fram opplysninger, øker faren for frafall betydelig. I de kvalitative intervjuene kunne vi spørre mer inngående om slike ting, men vi får ikke nødvendigvis et landsrepresentativt bilde ettersom tre kommuner ble plukket ut til å være med intervjuundersøkelsen vår.

Kvantitative spørreundersøkelser

I denne rapporten benytter vi data fra to spørreundersøkelser, en undersøkelse til alle landets kommunale kulturskoler og en undersøkelse til lokale lag og foreninger innenfor kulturfeltet. I det følgende presenterer vi kort disse to spørreundersøkelsene.

Nasjonal undersøkelse av kommunenes perspektiver

Vi utformet en spørreundersøkelse til alle landets kommuner for å kartlegge hvordan norske kommunale kulturskoler samarbeider med kulturfrivilligheten.

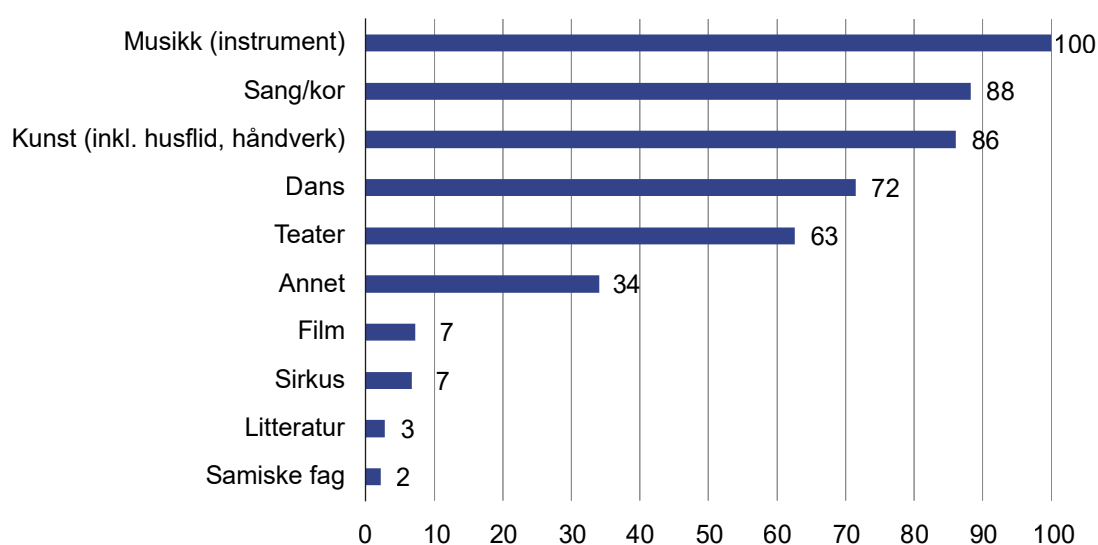
Undersøkelsen ble sendt til kommunenes postmottak, og vi ba da om at den ble videresendt til den som var ansvarlig for kulturskolen. I denne spørreundersøkelsen ba vi kulturskolene (fortrinnsvis ved rektor) svare på spørsmål som tok for seg alle temaene vi ser på i denne rapporten: hva det samarbeides om, finansiering av samarbeidet, eventuelle modeller og strategier for å sikre bred deltakelse og hvordan samarbeidet mellom frivillige og profesjonelle aktører forvaltes. Vi gjennomførte undersøkelsen i Tivian sin surveyplattform: Enterprise Feedback Suite (EFS).

Spørreundersøkelsen ble fulgt opp i samarbeid med Kulturskolerådet, som informerte om undersøkelsen i sine kanaler, blant annet i nyhetsbrev og i en nettsak.⁵ Spørreundersøkelsen var i felt i perioden november–desember 2024, og kommunene fikk to påminnelser. Svarprosenten ble 53 prosent: 179 av 336 kommunale kulturskoler svarte på undersøkelsen. 21 kommuner drifter ikke en egen tjeneste på dette feltet, men deltar i interkommunale samarbeid gjennom andre kommuner. Det er 14 interkommunale kulturskoler ifølge siste rapportering i GSI.

De kulturskolene som deltok i slikt samarbeid, og som svarte på undersøkelsen, koordinerte dette seg imellom slik at kun ett svar ble avgitt per interkommunale kulturskole. Vi vurderer svarene fra undersøkelsen som representative for alle landets kommuner på bakgrunn av den høye svarprosenten og god spredning i svar fra kommunale kulturskoler i både små og store kommuner over hele landet.

Figur 1.1 viser sammensetningen av aktiviteter hos de 179 kulturskolene som svarte på spørreundersøkelsen. Kulturskolene rapporterer at de tilbyr en rekke ulike aktiviteter innenfor ulike kulturfelt. Alle tilbyr musikkundervisning, 88 prosent har sang/kor, 86 prosent har kunst (inkl. husflid og håndverk), 72 prosent har dans, og 63 prosent har teater. De mindre utbredte aktivitetene inkluderer film, litteratur, sirkus og samiske fag. 34 prosent har også undervisning i «annet»-kategorien som inkluderer film, animasjon og medier. I sum er aktivitetsmønsteret her i tråd med den nasjonale rapporteringen til GSI, selv om kategoriene i GSI ikke overlapper helt med svaralternativene i spørreundersøkelsen.

5 <https://www.kulturskoleradet.no/nyheter/2024/november/kartlegger-samarbeid-kulturskolen-kulturfrivilligheten>

Figur 1.1. Aktiviteter ved kulturskolene som svarte på spørreundersøkelsen. Prosent.

I noen av analysene som er basert på undersøkelsen til kommunale kulturskoler, kobler vi på data om kontekstuelle forhold. Disse dataene er hentet fra KOSTRA (via SSB), og dekker kulturskolenes økonomi, årsverk og elevtall (kulturskolens størrelse).

Nasjonal undersøkelse av de frivillige organisasjonenes perspektiver

Spørreundersøkelsen til frivillige lag og foreninger ble gjennomført i survey-plattformen Questback. Data som er samlet inn gjennom denne undersøkelsen, har også blitt benyttet i en forskningsrapport om økonomiske barrierer for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten (Hansen, Stoltenberg, Solheim & Thau, 2024). Vi fulgte en todelt strategi for undersøkelsen, hvor vi først delte den gjennom nasjonalleddene og deretter gjennom utsendelse til e-postadresser registrert i Frivillighetsregisteret.

For å sikre en bred forankring i kulturfeltet distribuerte vi først undersøkelsen i samarbeid med paraplyorganisasjoner og nasjonalledd i kulturfrivilligheten. Det ble blant annet opprettet en egen versjon (med organisasjonens logo og tilpasset introtekst) av spørreundersøkelsen til Kulturalliansens medlemmer som så delte denne undersøkelsen via en svarlenke til sine medlemmer i april 2024. Medlemmer av Kulturalliansen delte deretter undersøkelsen videre til sine medlemmer igjen, slik at den også nådde organisasjoner som ikke er medlem av Kulturalliansen, men vi vet ikke hvor mange organisasjoner som mottok svarlenken til undersøkelsen.

Undersøkelsen til Kulturalliansen fikk kun 105 svar, men den sørget for at mange allerede visste om undersøkelsen da de mottok invitasjon på sin registrerte e-postadresse i Frivillighetsregisteret. For å få bredere svardekning sendte vi ut spørreundersøkelsen basert på et e-postuttak fra Brønnøysundregisteret fra mai 2024. Populasjonen er dem som er registrert i Frivillighetsregisteret med

e-postadresse, og som har oppgitt kunst og kultur på spørsmål om hva slags primæraktivitet de har, i tillegg til dem som oppgir å ha kunst og kultur som sin andre aktivitet dersom de er barne- og ungdomsorganisasjoner eller organisasjoner innenfor inkludering og mangfold. 27 184 foreninger inngikk i populasjonen vi satt igjen med da. Vi forsøkte gjennom denne strategien å begrense andelen henvendelser til foreninger som ikke har aktiviteter for barn og unge. Feltperioden for undersøkelsen var juni–august 2024.

Til sammen fikk vi 1 027 fullførte svar på de ulike versjonene av spørreundersøkelsene, hvorav 801 av svarene var fra kulturforeninger med organiserte aktiviteter for barn og unge. Det er vanskelig å oppgi en reell svarprosent siden populasjonen, kulturforeninger med aktiviteter for barn og unge, er ukjent. For en mer inngående beskrivelse av spørreundersøkelsen og hvem som svarte på denne, viser vi til Hansen et al. (2024).

I tillegg til spørsmål om selve aktiviteten, kostnader ved denne, målgrupper, rekruttering, inkluderingsarbeid og bruk av tilskuddsordninger fikk de som oppga at de samarbeider med kulturskolen, noen lukkede og åpne oppfølgings-spørsmål om dette samarbeidet.

I sum gir undersøkelsen et bredt bilde av hvordan kulturfrivilligheten og kulturskolen samarbeider i dag. 279 lag og foreninger oppga at de samarbeidet med kulturskolen. Dette tilsvarer ca. 35 prosent av alle lag og foreninger som svarte på undersøkelsen. Det er svarene fra disse lagene og foreningene som vi benytter i denne rapporten. Disse svarene fordeler seg slik på ulike kulturfelt: korps (39 prosent), orkester/band (29 prosent), kor/sang (4 prosent), visuelle kunsthag (inkl. husflid) (10 prosent), teater (4 prosent), dans (2 prosent) og en samlekategori med «annet» (12 prosent) hvor også lag og foreninger som tilbyr aktiviteter på flere felt, inngår. Svarfordelingen reflekterer dermed tilbudet i kulturskolen hvor musikkundervisningen er dominerende, samtidig som vi også ser at samarbeidet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten er mangfoldig.

Kvalitative samtaler og dokumentanalyser i utvalgte casekommuner

Vi har valgt ut tre kommuner med det formål å gjennomføre kvalitative studier av samarbeidsmodeller mellom kommunen og kulturfrivilligheten. Datainnsamlingen består primært av kvalitative semistrukturerte intervjuer, supplert med dokumentanalyse.

Vi har valgt ut Harstad, Lillestrøm og Steinkjer kommuner. De tre kommunene varierer når det gjelder geografisk plassering og størrelse, noe som har vært to sentrale kriterier. Det varierer også i hvilken grad kommunene er sentraliserte kommuner eller har flere kommunesentre. Lillestrøm kommune var på undersøkelsestidspunktet fortsatt i en konsolideringsfase etter kommunesammenslåingen. Dette betyr imidlertid at vi ikke har noen særlig liten kommune i utvalget.

Med et utvalg på kun tre kommuner så vi at det var formålstjenlig med mellomstore og store kommuner, slik at alle casene hadde et visst omfang av kulturorganisasjoner og av aktivitet i kulturskolen. Vi brukte prosjektets referansegruppe for å få innspill til aktuelle kommuner, slik at utvalget til slutt utgjør typiske caser som kan illustrere samarbeid mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten i Norge (Seawright & Gerring, 2008). Her følger en kortfattet beskrivelse av de tre utvalgte casekommunene og kulturskolene.

Harstad kommune ligger i Troms fylke og har om lag 25 000 innbyggere. Kulturskolen følger kulturskolerådets rammeplan. De har regionalt samarbeid om fordypningsprogrammet og har kulturskolen som del av kulturavdelingen i kommunen. I kommunen gjennomførte vi intervjuer med to ansatte i kommunen og fire representanter for kulturfrivilligheten.

Steinkjer kommune ligger i Trøndelag fylke og har om lag 25 000 innbyggere. Kommunen består av flere bygder med sterk lokal identitet og egne lag- og foreningsliv. Kulturskolen ligger under kommunens avdeling for samfunn og kultur. Steinkjer var med i KS og Norsk kulturskoleråds prosjekt «Fremtidens kulturskole» som fremmer samhandling mellom ulike deler av kommunen. I Steinkjer intervjuet vi tre representanter for frivillige organisasjoner og to fra kommunen.

Lillestrøm kommune er en kommune i Akershus fylke og har om lag 87 500 innbyggere. Dagens Lillestrøm kommune ble til gjennom en sammenslåing i 2020 av kommunene Skedsmo, Sørums og Fet. Kommunen har dermed nylig vært gjennom en integrasjon av alle kommunale tjenester, inkludert kulturskolen, mellom de tidligere kommunene. Lag- og foreningslivet har også tradisjonelt fulgt de kommunale skillene. Kulturskolen er i Lillestrøm en del av oppvekstavdelingen, og kommunen deltar også aktivt i samarbeid med kulturskolene i nabokommunene. I Lillestrøm gjennomførte vi tre intervjuer med ansatte i kulturskole og kommune og tre intervjuer med representanter for frivillige organisasjoner.

I den enkelte kommunen har vi for det første gjennomført intervjuer med ansatte og ledere i kulturskolen og i andre enheter i kommunen som i oppvekstavdelingen (inkludert skole og SFO) og kulturavdelingen. Videre har vi intervjuet representanter fra frivillige kulturorganisasjoner. Disse er gjerne identifisert via informanter i kulturskolen. Vi har da forsøkt å identifisere kulturaktører som har mye kontakt og samarbeid med kulturskolen, men også organisasjoner som ikke har så mye kontakt. Vi har i alle kommunene intervjuet representanter for skolekorps. I tillegg har vi intervjuet representanter for foreninger som driver med andre kunst- og kulturformer enn musikk, avhengig av hvilke kunst- og kulturformer som er representert i det lokale organisasjonslivet.

Intervjuene ble gjennomført som semistrukturerte intervjuer på Zoom. Intervju-personene ble på forhånd skriftlig informert om prosjektet og formålet med det og om håndtering av data, og de hadde fått tilsendt en oversikt over temaer/spørsmål (samtaleguide). Vi hadde en felles samtaleguide for alle intervjuene, men tilpasset guiden etter den enkelte kommunen og etter om informanten jobbet i kommunen eller representerte en frivillig organisasjon.

Intervjuene ble automatisk transkribert ved hjelp av transkriberingsprogrammet Amberscript. Den automatiske transkripsjonen ble så gjennomgått av en forsker for å sikre kvaliteten. Intervjuene ble så analysert tematisk (Riger & Sigurvinsdottir, 2016). Den tematiske analysen hadde en abduktiv form ved at noen analysekategorier var bestemt ut ifra oppdraget og konkrete forskningsspørsmål, mens andre kategorier ble induktivt avdekket i analysen av intervjuene (Timmermans & Tavory, 2012). Temaene fra intervjuutskriftene ble så supplert med innsikter fra dokumenter der disse var relevante.

Etikk, personvern og datasikkerhet

Prosjektet og undersøkelsene er gjennomført i tråd med «Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi» gitt av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Spørreundersøkelsene er gjennomført ved hjelp av Questback og Tivian, og ISF har databehandleravtaler som ivaretar alle hensyn knyttet til GDPR. Innsamling og bruk av data i prosjektet er meldt til Sikt, personvernombudet for forskning, som har godkjent igangsettelse av prosjektet med prosjektnummer 742917.

Veien videre i rapporten

I fortsettelsen vil vi presentere funnene fra de tre datakildene i hvert sitt kapittel. I kapittel 2 presenterer vi kulturskolenes perspektiv basert på svarene på spørreundersøkelsene som ble sendt til alle landets kulturskoler. Her har vi også noen analyser der vi har koblet svarene med statistikk fra KOSTRA (som vi har krys-sjekket med GSI-data). I kapittel 3 presenterer vi analysene av spørreundersøkelsen til de frivillige organisasjonene. I kapittel 4 presenterer vi de kvalitative casestudiene fra tre utvalgte kommuner. Mens kapittel 2 og 3 gir rom for å kunne generalisere slutninger om samarbeidet i Norge, bidrar kapittel 4 til forståelse for refleksjoner, dilemmaer og avveininger folk i feltet må gjøre. I det avsluttende kapittel 5 besvarer vi de fire overordnede forskningsspørsmålene og diskuterer tiltak som kan styrke samarbeidet generelt og dermed bidra til økt faglig kvalitet i tilbudet og gi økt tilgang til kulturaktiviteter for flere barn og unge.

Kulturskolens perspektiv – funn fra nasjonal spørreundersøkelse

Dette kapittelet ser på samarbeid mellom kulturskole og kulturfrivilligheten fra kommunenes perspektiv. De kommunale kulturskolene er en viktig driver av kulturaktiviteter for barn og unge. Kapittelet tar for seg alle fire temaene for rapporten med utgangspunkt i kommunenes perspektiv og det de kommunale kulturskolene rapporterte i sine svar på spørreundersøkelsen. Vi begynner med å se på innholdet i samarbeidet, og kommunenes syn på samarbeidet, for så å se på finansiering og formalisering av samarbeidet. Vi ser også på hva samarbeidet med kulturfrivilligheten betyr for kulturskolens breddetilbud, og i hvilken grad samarbeidet oppleves å gi bredere deltakelse og rekruttering. Deretter tar vi opp avveiningen mellom fordypelse og bredde og dessuten bruken av og forholdet mellom profesjonelle og frivillige i kulturskolen. Avslutningsvis tar vi for oss noen sentrale forskjeller mellom kulturskolene på kommunenivå.

Samarbeid med kulturfrivilligheten

Nesten alle kulturskolene som svarte på spørreundersøkelsen vår, samarbeider med kulturfrivilligheten. Konkret er det bare ni kulturskoler som svarer at de ikke har noe samarbeid med frivillige lag og foreninger. Samtidig er det stor variasjon blant de 170 kulturskolene som har samarbeid med kulturfrivilligheten, i omfanget av, innholdet i og vurderingene av dette samarbeidet.

Omfang av og innhold i samarbeidet

Vi starter med å se på hvilke typer av samarbeid kulturskolene har med de frivillige kulturorganisasjonene. Figur 2.1 viser den prosentvise andelen av kulturskoler som rapporterer om ulike typer samarbeid med frivilligheten.

De tre vanligste samarbeidene handler om overlappende personell (82 prosent), å drive aktiviteter sammen (eksempelvis med korps) (79 prosent) og gjennomføring av begivenheter som konserter, forestillinger eller treff (78 prosent).

Det er også en stor andel som deler lokaler med frivillige kulturorganisasjoner (67 prosent), samarbeider om rekruttering av elever (62 prosent) og/eller deler utstyr og instrumenter (61 prosent). Litt færre sier at de driver med leie og utleie av utstyr og instrumenter (48 prosent).

Mellom en tredjedel og en femtedel peker på andre samarbeidspunkter. Eksempelvis nevner 31 prosent strategisk samarbeid om å nå flest mulig barn og unge. Ytterligere pekes det på samarbeid om breddetilbud (27 prosent), kompetansedeling og -utvikling (26 prosent), kjerneprogrammet (24 prosent), fordypningstilbud (24 prosent) og rekruttering av ansatte (23 prosent), og endelig er det 21 prosent som anfører kommunale planprosesser som et samarbeidsområde.

Figur 2.1 Kulturskolenes samarbeid med kulturfrivilligheten. Prosent.

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Hva slags samarbeid har kulturskolen med frivillige kulturorganisasjoner og foreninger slik som f.eks. korps, kor og teaterlag?» N = 170.

Kulturskolene fikk også anledning til å utdype hva de samarbeider om, i åpne svar. I disse svarene er det mange som peker på dirigent- og instruktørtjenester spesielt. Mange pekte også på omfanget av og bredden i samarbeidet med kulturfrivilligheten. En kulturskole utdyper:

Vi samarbeider med korps, der dirigent er lærer i kulturskolen og ansatt i kommunen. Vi samarbeider med husflidslag, kunstforening og andre

organisasjoner både i forhold til et bredere undervisningstilbud og om utstillinger/konserter.

Noen forteller også om felles koordineringsinnsats og inkludering i hverandres arrangementer. En kulturskole forklarer:

Eleva i kulturskolen vert invitert til seminar og konsertar med korpset, sjølv om dei ikkje er med i korpset. Unge korpsmedlemmar får delta på kulturskulekonsertar, sjølv om dei ikkje er med i kulturskolen.

Bredden i samarbeid med kulturfrivilligheten kommer også fram i de lukkede svarene på undersøkelsen. Det er mer normalt at kulturskolene har samarbeid med flere frivillige kulturorganisasjoner enn med bare en enkelt. Tabell 2.1 viser at mens 10 prosent sier at de samarbeider med kun en forening, er det 80 prosent som samarbeider med flere. Det er imidlertid stor variasjon i om disse foreningene er innenfor samme aktivitet (38 prosent) eller spredt ut på flere forskjellige aktiviteter (41 prosent).

Tabell 2.1 Hvor mange frivillige lag/foreninger kulturskolene samarbeider med. Prosent.

Kun én forening	10
Flere, men alle innenfor samme aktivitet	38
Flere, men fordelt på forskjellige aktiviteter	41
Annet	10
N = 169	

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Hvor mange frivillige lag/foreninger samarbeider kulturskolen deres med?» N = 169.

Sammenholder man bildet her med hvilke aktiviteter den enkelte kulturskolen har (se figur 1.1), ser man en viss sammenheng mellom aktivitet og hvilken samarbeidsmodell en kulturskole har. For de kulturskolene som driver med teater, er det eksempelvis vanligere å samarbeide med flere forskjellige foreninger enn med bare én enkelt. Motsatt er det for kulturskoler som tilbyr dans, vanligst å samarbeide med kun én frivillig forening. Det kan også nevnes at for de minst utbredte aktivitetene på kulturskolene – slik som litteratur, sirkus og samiske fag –, er det alltid tilfellet at det samarbeides med flere foreninger, og oftest fordelt på forskjellige aktiviteter.

Det er en utbredt forståelse at det på kulturfeltet er en særlig kobling mellom den kommunale kulturskolen og frivilligheten når det gjelder musikk og instrumentspill. Derfor har vi spurt kulturskolene direkte om elevene innenfor musikk på kulturskolen også er med i korps. Som tabell 2.2 viser, er det ikke noen selvfølge at elever er med begge steder. Rundt en femtedel vurderer at ingen av musikk-elevne er medlem i korps. Cirka seks av ti svarer færre enn halvparten, mens

henholdsvis 12 og 6 prosent svarer rundt halvparten og flere enn halvparten. Bare 4 prosent sier at nesten alle musikkelever også er lokale korpsmedlemmer.

Tabell 2.2 Kulturskoleelever innenfor musikk som også er del av det lokale korpset. Prosent.

Ingen	19
Færre enn halvparten	59
Rundt halvparten	12
Flere enn halvparten	6
Nesten alle	4
N = 162	

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Hvor mange av dagens elever innenfor musikk er også medlem eller del av lokalt/lokale korps?» N = 162.

Bildet i tabell 2.2. understøttes av tabell 2.3, som viser kulturskolenes svar på om det forekommer at korpsmedlemmer, nærmest automatisk blir elever hos dem. Her svarer 21 prosent nei, mens andre 21 prosent svarer noen ganger. 57 prosent sier at det er vanlig.

Tabell 2.3 Korpsmedlemmer som «automatisk» også blir elever hos kulturskolen. Prosent.

Ja, det er vanlig	57
Noen ganger, men det er ikke etablert rutine	21
Nei	21
N = 169	

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Forekommer det at korpsmedlemmer nærmest «automatisk» også blir elever hos dere?» N = 169.

I figur 2.1 så vi at to viktige samarbeidsområder mellom kulturskoler og frivillige kulturforeninger er deling av lokaler og avholdelse av for eksempel konserter og forestillinger. Tabell 2.4 utdyper dette med lokaledeling og viser svarene på to oppfølgende spørsmål om hvilke formål kulturskolens lokaler lånes ut til, og om det er en betaling involvert.

Vi ser at lokaler ofte lånes ut gratis til både øvelser (86 prosent) og konserter (62 prosent), selv om det førstnevnte er vanligst, når utlånet er gratis. Hvis formålet er konsert, svarer 21 prosent at lokalene kan lånes til redusert pris, mens 18 prosent sier nei til at det gis noe rabatt.

Tabell 2.4 Lokalebruk og pris for frivilligdrevet kulturaktivitet. Prosent.

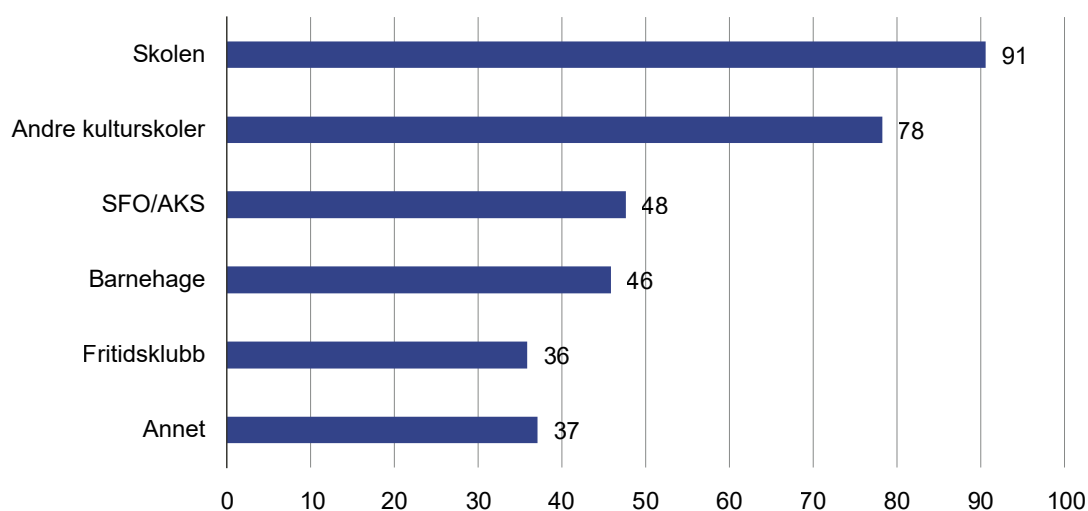
	Til øvelser	Til konsert
Ja, gratis	86	62
Ja, til redusert pris	8	21
Nei	6	18
N	106	102

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Får frivilligdrevet kulturaktivitet bruke lokalene til kulturskolen til sine egne øvelser [konserter] gratis eller til redusert pris?» N = 106/102.

Selv om denne rapporten er særlig opptatt av samarbeidet mellom kulturskolene og de frivilligdrevne kulturaktivitetene, er det også interessant å belyse hvordan kulturskolene samarbeider med andre aktører.

Figur 2.2 viser hvilke andre aktører kulturskolene oftest samarbeider med. Ikke overraskende er skolen en hyppig samarbeidspartner (91 prosent). Men det er også vanlig å samarbeide med andre kulturskoler, det vil si på tvers av lokasjoner eller i andre kommuner (78 prosent). Nesten halvparten samarbeider med SFO/AKS (48 prosent) og barnehage (46 prosent).

Endelig er det over en tredjedel som sier de samarbeider med helt andre aktører. Kulturskolene fikk også mulighet til å spesifisere hvem disse andre samarbeidspartnerne er. Her er det først og fremst samarbeid med kirken som går igjen i svarene.

Figur 2.2 Kulturskolenes samarbeid med aktører utenom kulturfrivilligheten. Prosent.

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Samarbeider deres kulturskole med andre utenom kulturfrivilligheten?» N = 170.

Syn på samarbeidet og oppfattelse av barrierer

Vi har stilt kulturskolene en rekke spørsmål om deres syn på samarbeidet med kulturfrivilligheten. Tabell 2.5 viser innledningsvis hvordan kulturskolene mener samarbeidet fungerer i praksis. Vurderingen er klart positiv. 20 prosent synes samarbeidet er veldig bra, og 61 prosent synes det er bra. På den negative siden er det bare i alt 3 prosent som opplever at samarbeidet fungerer dårlig eller veldig dårlig.

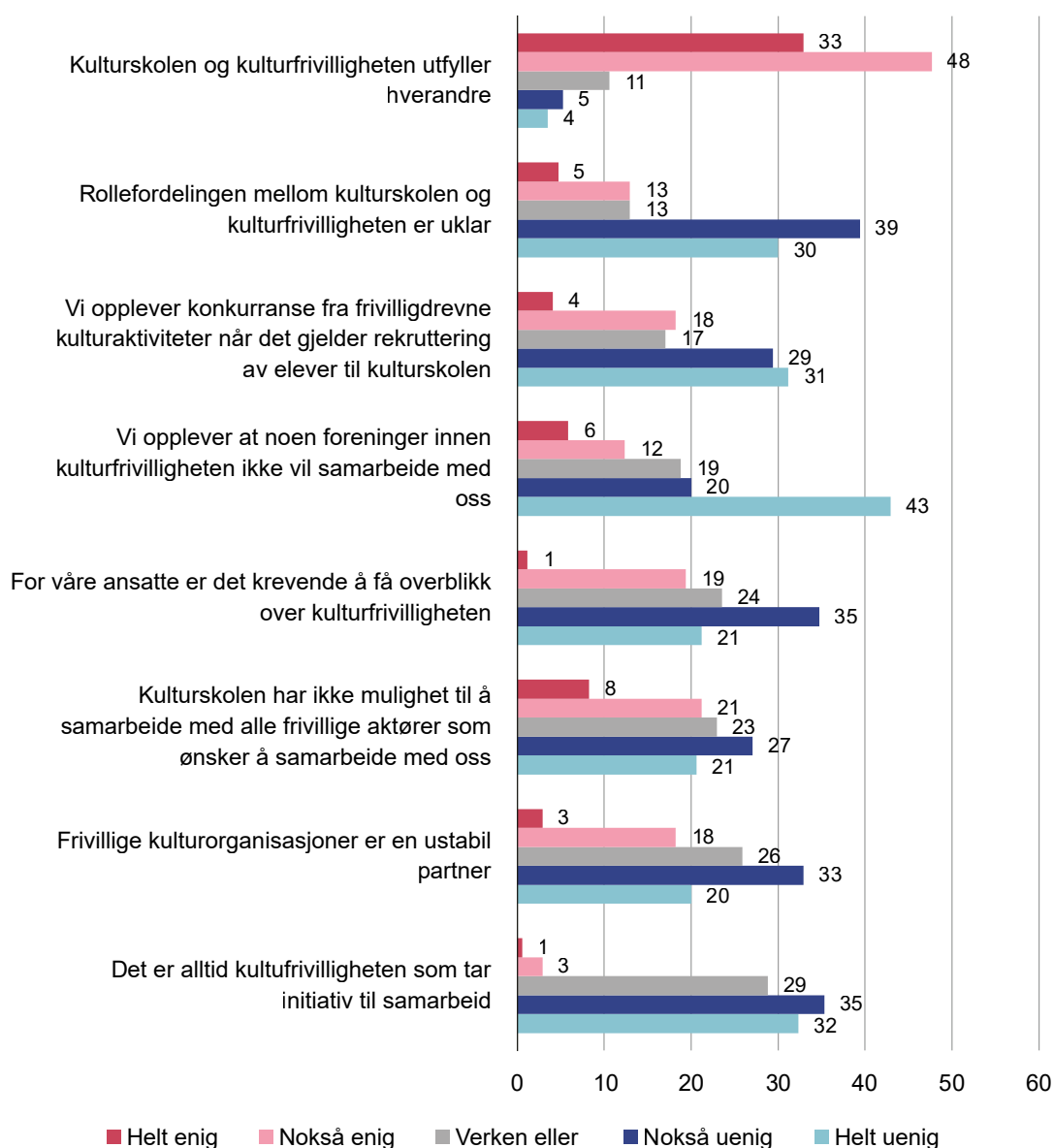
Tabell 2.5 Vurdering av samarbeidet med kulturfrivilligheten. Prosent.

Veldig bra	20
Bra	61
Verken bra eller dårlig	16
Dårlig	2
Veldig dårlig	1
N = 166	

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Hvordan synes du/dere samarbeidet med kulturfrivilligheten fungerer i praksis?»

I figur 2.3 ser vi mer detaljert på kulturskolenes oppfatning av kulturfrivilligheten. Generelt er det en utpreget forståelse av at den kommunale kulturskolen og de frivillige kulturorganisasjonene supplerer hverandre. Cirka åtte av ti er således enten helt eller nokså enige i at de to partene utfyller hverandre, mens bare 9 prosent er uenige i dette. Relatert til dette mener størstedelen *ikke* at rollefordelingen mellom de to partene er uklar (69 prosent). Likevel er det noen som er enige i at rollefordelingen kan være uklar (19 prosent).

Et aspekt ved spørsmålet om rollefordeling kan være at det kan oppstå en viss grad av konkurranse om elever mellom kulturskole og de frivillige foreningene. Vår undersøkelse viser at selv om veldig få er helt enige i at denne konkurransen finnes (4 prosent), er nesten en femtedel nokså enige i at det er konkurranse om rekruttering (18 prosent). Et flertall på 60 prosent kan imidlertid ikke kjenne seg igjen i denne konkurransesituasjonen. Og et tilsvarende flertall sier også at de er helt (43 prosent) eller nokså (20 prosent) uenige i at noen kulturforeninger ikke ønsker å samarbeide med kulturskolen (18 prosent er helt/nokså enige). Sammenhengen mellom svarene på disse spørsmålene om rollefordeling, konkurranse og samarbeidsvillighet er av moderat styrke. Det betyr at de kulturskolene som opplever en uklar rollefordeling, også i noen grad er dem som peker på konkurranse og manglende samarbeidsvilje. Ettersom sammenhengen er moderat, er dette imidlertid ikke noen selvfølge (Pearsons $r \sim 0,3$), og den enkelte kulturskolen kan dermed eksempelvis anerkjenne konkurransen, men likevel mene at rollefordelingen fungerer.

Figur 2.3 Kulturskolenes syn på kulturfrivilligheten som samarbeidspartner. Prosent.

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Ta stilling til følgende påstander om samarbeidet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten.» Og: «Vurder følgende påstander om forholdet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten.» N = 170.

Uansett hvilket syn en kulturskole har på samarbeid med kulturfrivilligheten, kan mulighetene oppleves både positivt og negativt. En femtedel av kulturskolene peker eksempelvis på at det er krevende for deres ansatte å få overblikk over det frivillige kulturfeltet. Det er også nesten én av tre som er helt eller nokså enige i at de ikke har mulighet til å samarbeide med alle frivillige aktører som ellers ønsker å samarbeide. Dette kan altså indikere noen kapasitetsutfordringer, noe vi vender tilbake til.

De to siste påstandene om synet på kulturfrivilligheten som dekkes i figur 2.3, omhandler stabiliteten og initiativet til de frivillige kulturorganisasjonene. For det førstnevnte ser vi at rundt halvparten er uenige i at kulturfrivilligheten er en

ustabil partner, mens 21 prosent er enige i dette. For det sistnevnte ser vi at kun 4 prosent mener at initiativet til samarbeid alltid kommer fra de frivillige organisasjonene, mens 29 prosent er nøytrale, og 67 prosent er uenige. Dette tolker vi slik at respondentene mener at initiativet i minst like høy grad kommer fra kulturskolen selv.

Vi har spurt kulturskolene direkte hva de anser som de største barrierene for å få til et godt samarbeid med kulturfrivilligheten (se figur 2.4). Her er de to faktorer som skiller seg ut: Rundt syv av ti peker på henholdsvis kulturskolens kapasitet og på økonomi og rammebetingelser. 43 prosent nevner manglende ressurser til koordinering som en barriere, mens 30 prosent framhever kulturfrivillighetens kapasitet.

Figur 2.4 Barrierer for samarbeid med kulturfrivilligheten ifølge kulturskolene. Prosent.

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Hva anser du/dere som de største barrierene for å få til et godt samarbeid med kulturfrivilligheten?» N = 179.

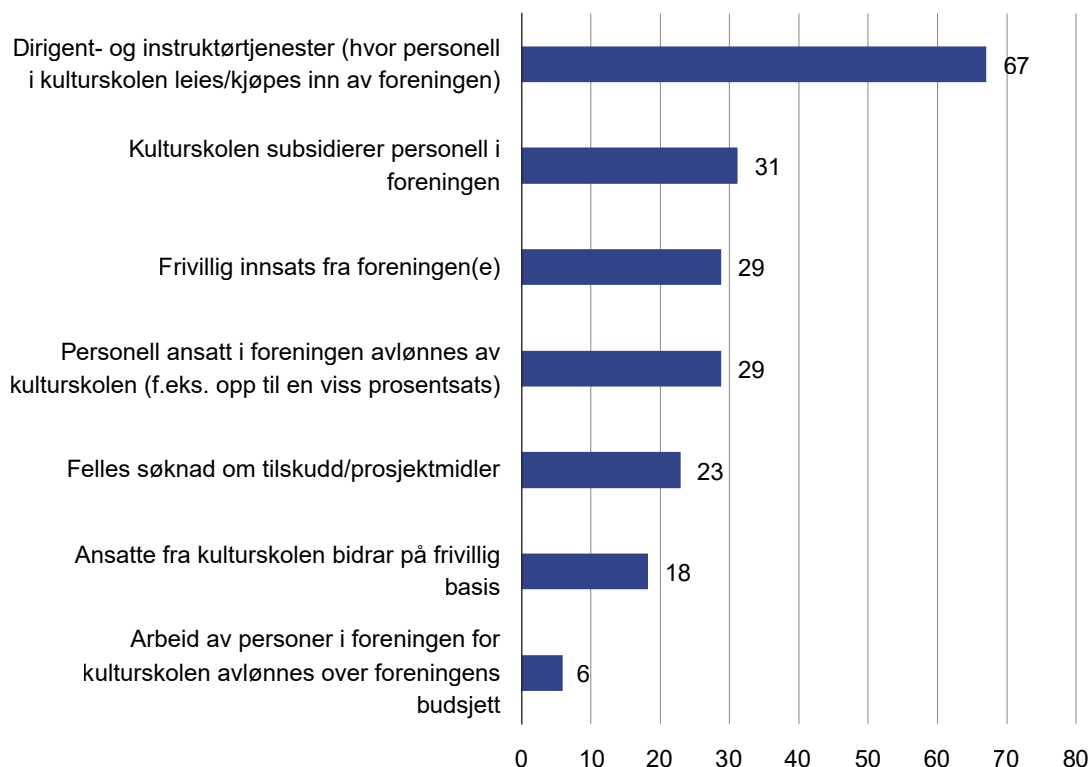
Andre barrierer som nevnes av relativt mange kulturskoler, inkluderer geografiske avstander (27 prosent) og at kulturfrivilligheten har et annet utgangspunkt og dermed representerer noe annet enn kulturskolen (21 prosent). 13 prosent peker på at det er lite overlapp mellom kulturskolens og frivillighetens tilbud.

Noen peker på at den konkurransen som det noen ganger er om elever, blir en barriere for samarbeid (18 prosent), mens færre framhever manglende synliggjøring av kulturfrivilligheten i kommunen (16 prosent) eller mangel på informasjon om god praksis for samarbeid (14 prosent) som barrierer for samarbeid. Kun få kulturskoler peker på henholdsvis foreldres og barn og unges ønsker for kulturskoletilbudet som barrierer (7 prosent i begge tilfellene).

Finansiering og formalisering

Det finnes ulike måter å finansiere samarbeid mellom kulturskolen og frivilligheten på, og relasjonen kan være mer eller mindre formalisert. Figur 2.5 viser kulturskolenes svar på hvordan deres samarbeid med frivillige lag og foreninger er finansiert. Som vi ser, er den klart vanligste finansieringskilden at tjenester fra kulturskolen, for eksempel ved dirigenter og instruktører, kjøpes av frivillige organisasjoner. Dette gjelder for to av tre kulturskoler.

Figur 2.5 Finansiering av aktiviteter kulturskolen og kulturfrivilligheten samarbeider om. Prosent.

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Det finnes ulike måter å finansiere samarbeid mellom frivilligheten og kulturskolen på. Hvordan er samarbeidet som kulturskolen deres har sammen med frivillige lag/forening(er) finansiert?». N=170.

Ellers er det litt under en tredjedel som svarer at de aktivitetene det samarbeides om, finansieres ved at kulturskolen subsidierer personell i kulturforeningene (31 prosent), at foreningene stiller med frivillig innsats (29 prosent), eller at personell ansatt i kulturforeningene får (delvis) lønn fra kulturskolen (29 prosent).

Det er også noen kulturskoler som nevner at finansieringen bygger på felles søknader om tilskudd (23 prosent), eller at ansatte fra kulturskolen bidrar på frivillig basis (18 prosent). Det er sjeldent at kulturforeningenes personell gjør en jobb i kulturskolene og avlønnes av foreningen selv (6 prosent).

De fleste kulturskolene i vår undersøkelse har formalisert samarbeidet med kulturfrivilligheten i en formell avtale. Som tabell 2.6 viser, er det bare 28 prosent som ikke anvender formelle samarbeidsavtaler. Omvendt er ikke slik at de resterende kulturskolene alltid bruker formelle avtaler. Hvor 26 prosent alltid har en formell avtale ved samarbeid, svarer 46 prosent at de i noen tilfeller forankrer samarbeidet i en avtale.

Tabell 2.6 Forankring av samarbeide i en formell avtale. Prosent.

Ja, alltid	26
Ja, i noen tilfeller	46
Nei	28

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler.

Av de 120 kulturskolene som alltid eller i noen tilfeller har formelle samarbeidsavtaler, er det 93 (78 prosent) som svarer at finansiering er en del av denne avtalen (tabell ikke vist). Når vi spør hva dette spesifikt innebærer, kommer det fram mange ulike løsninger. Det kan dreie seg om alt fra å spesifisere timepriser ved kjøp av tjenester og avlønning i avtalene til detaljer rundt leie av lokale. Ofte handler det om fordelingsnøkler, stillingsbrøker og utregningsmodeller framfor konkrete beløp, og avtalene sendes gjerne ut årlig.

En kulturskole forklarer:

Vi leier ut dirigent til politisk fastsatt gebyr per år. Dette er kommunalt subsidiert, og dekker ikke kostnaden ved arbeidsinnsatsen til dirigenten.

En annen kulturskole presiserer:

Vi tar betalt for undervisningstjenester for alle, og så er det en differensiering av lokaler og utstyr i forhold barn og unge eller voksne.

Bred rekruttering og inkluderingsarbeid

Vi har stilt kulturskolene en rekke spørsmål om deres syn på dette med å sikre inkludering og bred deltakelse og om hvordan de samarbeider med kulturfrivilligheten på dette området.

Vi starter med å se på synet på rekruttering og inkludering av barn og ungdom. Figur 2.6 viser kulturskolenes svar på hvordan syv utsagn passer for dem på en tipunkts skala hvor 1 passer svært dårlig, og 10 passer svært godt.

Det som passer best på kulturskolene samlet, er en villighet til å justere aktiviteter hvis det gjør det mer attraktivt for barn og ungdom å delta (8,0), og at det jobbes aktivt for å rekruttere barn og ungdom som ikke allerede deltar i organiserte fritidsaktiviteter (7,4).

Utsagnet om at man lar barn og ungdom delta selv om deres foresatte ikke kan betale kontingent eller avgift, vurderes også å passe relativt godt (6,7).

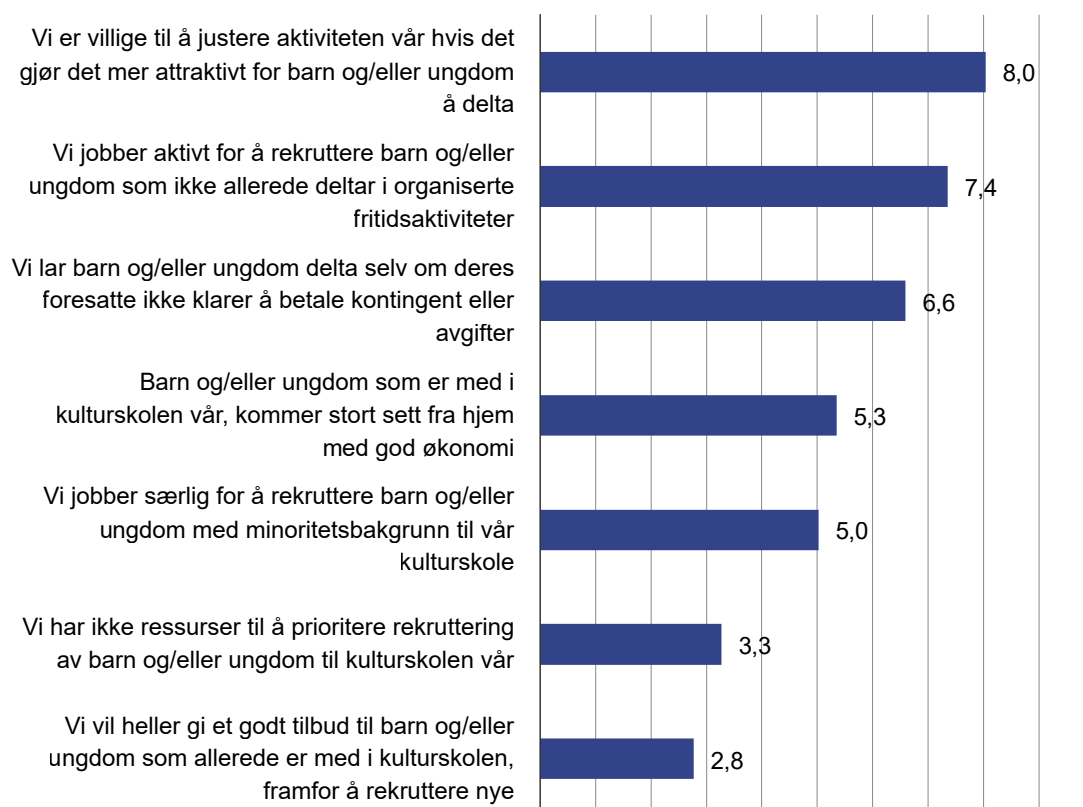
Når det gjelder utsagnene om at elevene på kulturskolen stort sett kommer fra hjem med god økonomi, og om at det jobbes særlig for å rekruttere blant minoriteter, plasserer kulturskolene seg i gjennomsnitt cirka midt på skalaen (henholdsvis 5,3 og 5,0).

De to utsagnene som vurderes å passe dårligst, er at man ikke har ressurser til å prioritere rekruttering av elever (3,3), og at man heller vil gi et godt tilbud til eksisterende elever framfor å rekruttere nye (2,8).

Sammenlikner vi svarene fra kulturskolene i figur 2.6 med tilsvarende svar fra andre spørreundersøkelser til frivillige organisasjoner generelt og kulturfeltet spesielt, er det med noen unntak slik at kulturskolenes svar ligger noe høyere på skalaen 1–10 enn frivilligheten. For eksempel vurderer lag og foreninger, at de to nederste påstandene passer litt bedre (Stoltenberg et al., 2024, s. 67–68).

Som eksempel på at kulturskolene scorer litt høyere på skalaen, har de eksempelvis et snitt på 7,4 på påstanden «vi jobber aktivt for å inkludere barn og/eller ungdom som ikke allerede deltar i fritidsaktiviteter», mens frivillige foreninger har et snitt på 5,3. Kulturfeltet som sådan ligger på 5,0. Dette betyr at inkluderingsarbeid er tydelig på dagsordenen hos kulturskolene, selv om mange av skolene også anerkjenner at elevmassen er fra hjem med god økonomi (kulturskoler ligger på 5,3 her, mens kulturforeningene ligger på 4,0).

Figur 2.6 Kulturskolenes syn på inkludering og bred rekruttering. Gjennomsnittsverdi på skala 1–10.

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Vi vil nå stille noen spørsmål om rekruttering av barn og/eller ungdom. Nedenfor har vi satt opp noen utsagn om rekruttering av barn og/eller ungdom. Vi ber deg svare for hvor godt eller dårlig utsagnene passer for din kulturskole, på en skala fra 1 til 10 der 1 er 'passer svært dårlig' og 10 er 'passer svært godt'.» N = 170.

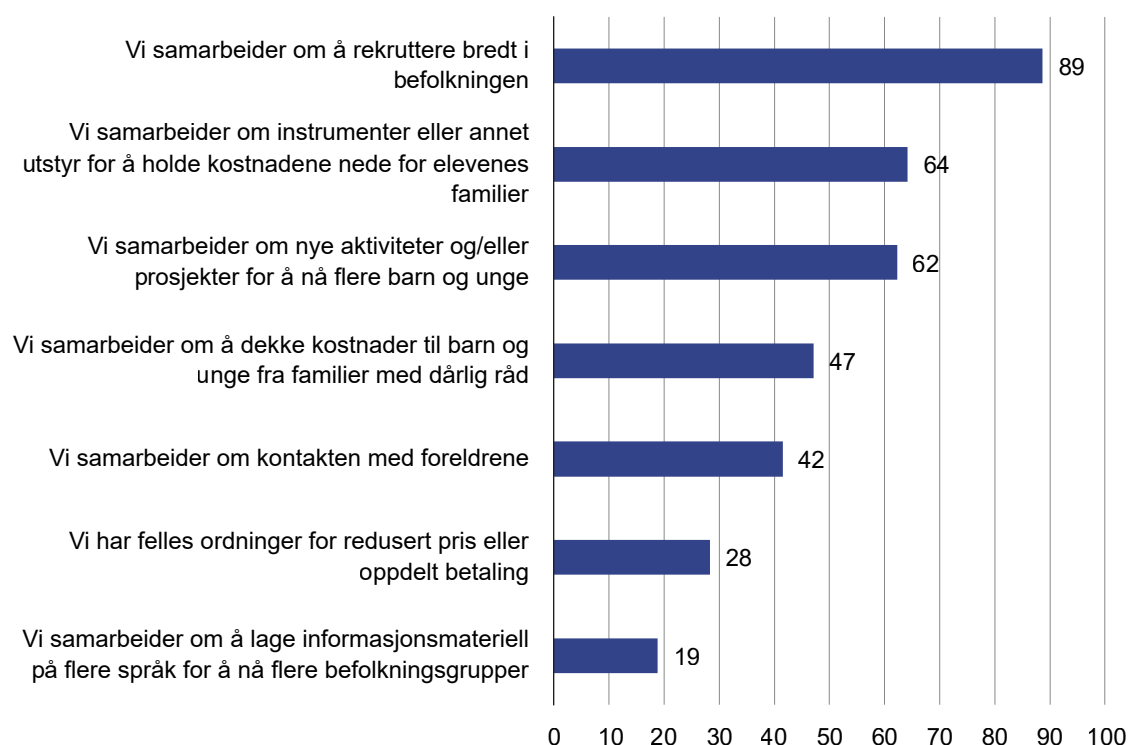
I spørsmålene om hva kulturskolen samarbeider med kulturfrivilligheten om, pekte en del på strategier for rekruttering av barn og ungdom (figur 2.1). Vi har spurt de som svarte dette, hva disse strategiene i praksis innebærer. Figur 2.7 viser at nesten ni av ti sier at det samarbeides om å rekruttere bredt i befolkningen.

Mer konkret samarbeides det også i varierende grad om ulike tiltak for å holde kostnadene nede. 64 prosent sier at de samarbeider om instrumenter eller annet utstyr for å holde kostnadene nede, 47 prosent nevner at de samarbeider om å dekke kostnader for familier med dårlig råd, og 28 prosent har felles ordninger for redusert pris eller oppdelt betaling.

62 prosent av kulturskolene sier at de samarbeider med frivilligheten om nye aktiviteter eller prosjekter for å nå flere barn og unge, og 19 prosent har et samarbeid om det å lage informasjonsmateriell på flere språk for å nå flere befolkningsgrupper.

Endelig sier 42 prosent at det samarbeides om kontakten med foreldre.

Figur 2.7 Innhold i rekrutteringsstrategier som det samarbeides med kulturfrivilligheten om. Prosent.

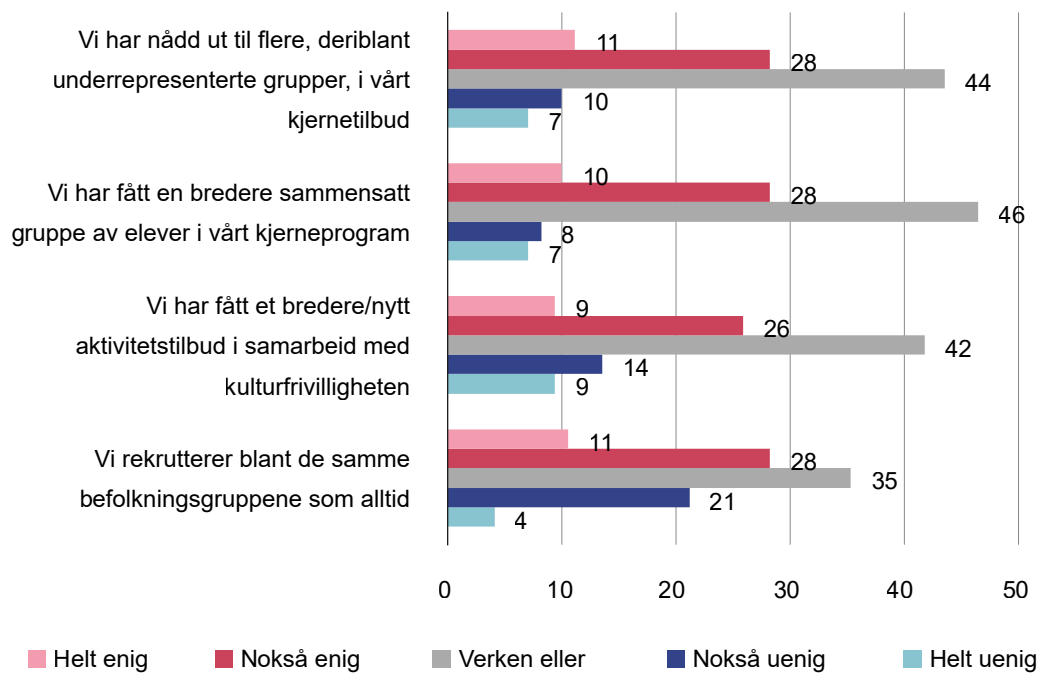
Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Du svarte at dere samarbeider med frivillige lag og foreninger innenfor kulturfrivilligheten om strategier for å nå flest mulig barn og unge. Hva innebærer disse strategiene i praksis?» N = 53.

Ideen med å jobbe strategisk med bred rekruttering og inkluderingstiltak er selvsagt å få flere barn og unge med forskjellig bakgrunn med i kulturskolens tilbud. Selv om kulturskolenes egne vurderinger ikke er noe objektivt mål for effekt, er det likevel interessant å undersøke hva de ser av konsekvenser.

Figur 2.8 viser en viss optimisme. For eksempel er 39 prosent helt eller nokså enige i at de via samarbeidet med kulturfrivilligheten har nådd ut til flere i kjerneprogrammet, herunder underrepresenterte grupper. 17 prosent er uenige i dette. Det er også 38 prosent som mener at de har fått en bredere sammensatt gruppe i kjerneprogrammet (15 prosent er uenige), mens 35 prosent er enige i at de har fått et bredere aktivitetstilbud i samarbeid med kulturfrivilligheten (23 prosent er uenige).

Likevel er det en erkjennelse av at det er vanskelig å nå nye grupper av elever. 11 prosent er helt enige og 28 prosent nokså enige i at man rekrutterer blant de samme befolkningsgruppene som alltid (25 prosent er uenige).

Figur 2.8 Vurdering av om samarbeidet med kulturfrivilligheten har ført til bredere deltakelse. Prosent.

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Har samarbeidet med kulturfrivilligheten ført til bredere deltakelse fra barn og unge i lokalsamfunnet?». N=170.

I undersøkelsen ba vi også kulturskolene om å utdype om det er noen grupper av barn og unge som de sliter med å nå fram til i dag. I de åpne svarene kommer det fram flere nyanser, men de fleste peker på at det er vanskelig å nå barn av personer med innvandrerbakgrunn og eldre barn og unge (her eksemplifisert ved både ungdomsskoleelever og elever på videregående). Flere nevner også gutter, barn i lavinntektsfamilier og barn med sammensatte behov som vanskelig å nå fram til, mens andre mener de rekrutterer bredt og klarer å nå fram til ulike grupper i dag.

Noen kulturskoler peker også på foreldrene og deres varierende kjennskap til og interesse for kulturfeltet. En kulturskole forklarer:

Vi sliter mest med å nå frem til barn der foreldre har liten tilknytning til kultur. Spesielt i familier der idrett står sterkt.

Flere peker på at manglende ressurser og kapasitet gjør det vanskelig å jobbe for bredere deltakelse. En kulturskole utdype hvordan de forsøker å håndtere dette problemet i praksis, og utfordringene som melder seg i kjølvannet av dette, slik:

Vi har elever med minoritetsbakgrunn og med lærevansker hos oss. De aller fleste barn, men også noen voksne. Det er en utfordring å skaffe lærerressurser som ønsker å kjøre de lange strekningene ute i distriktene for å gi gode lokale tilbud til begge kommunene. Da hadde det vært fint om det var et mangfoldig kulturfrivillig foreningsliv her, som også opplevdes religionsnøytrale. Vi skulle gjerne hatt en friplass-ordning, og det har vi

jobbet med en stund for å få på plass. Vi opplever at vi er mye låst på begrenset tid og det er vanskelig å få til samarbeid med oppvekstsektoren, men hadde hatt lyst å få til noe mer for de yngste. Vi har organisert kulturskolen som en avdeling under ledelse for Ung Kultur, fordi vi har så få ressurser. Det vil si at vi har avdelingsledere som også jobber med ungdomsklubb og UKM. Vi opplever at det er mye enklere å få til samarbeid med frivillige lag og foreninger med ansatte som ikke er på læreravtaler, og kan stille opp på frivillighetens premisser. Vi har gode, høyt utdannede, lærere, men har vansker med å få fristille tid i deres avtaler, og tilpasse denne til å samarbeide med andre. Vi skulle gjerne hatt et bredere tilbud med ulike disipliner. Det er vanskelig å få ressurser (tid og midler) til å strekke til. Det at kulturskolene tilnærmer seg skolestrukturen, og ikke ligger under kultur, kolliderer svært med premissene for gode samarbeid med frivillighet. For de små kulturskolene ute i distriktene er det rett og slett en stor hindring for det gode samarbeidet vi potensielt kunne ha fått til. Og det koster mye, både i lønnsutgifter og tid til administrative oppgaver.

En annen kulturskole oppsummerer situasjonen på denne måten:

Vi ønsker flere elever med lav sosioøkonomisk bakgrunn i kulturskolen. Vi har ikke gratis-plasser per i dag, men jobber sammen med flere instanser i kommunen om å søke midler til kommunal fritidskasse. Generelt er økonomi det største hinderet for deltagelse. I tillegg prøver vi, med svært begrensede lærerressurser, å lage breddetilbud innen flest mulig kulturskolefag, slik at alle elever kan finne et tilbud som de er interessert i. Her er det skolens økonomi (lærerressurser og innkjøp av materiell) som er den største utfordringen vi har.

Mens en tredje kulturskole er i ferd med å iverksette en ordning med kontantkort for å få til bredere deltakelse i lavinntektsfamilier:

Utfordringen vår er først og fremst kapasitet. Vi har over 1 100 på venteliste, så vi greier ikke å gi tilbud til alle som ønsker det. Vi har en ordning med friplasser for familier med dårlig økonomi. Fra 2025 kommer også ei ordning med kontantkort, som også er ei ordning som kan gjøre det enklere og mindre byråkratisk å delta for de med dårlig råd. En generell utfordring for å nå ut til flere er informasjon, og her kan selvfølgelig også språk være en barriere. Vi har elever med ulik etnisk bakgrunn, men vi ser jo at deltakelsen er størst der det er en sammenheng mellom kulturbakgrunn og om det matcher med tilbudet i kulturskolen.

Profesjonalisme og frivillig innsats

Vi beskrev innledningsvis i rapporten hvordan organiseringen og tenkningen rundt kulturskolen forsøker å imøtekomme «spagaten» mellom det å ha et spisset tilbud til talenter og det å være et bredt tilbud for flertallet. På bakgrunn av dette er det interessant å høre kulturskolenes eget syn på denne avveiningen.

Tabell 2.7 viser en viss variasjon blant kulturskolene. 24 prosent mener at det ikke i det hele tatt er noen spagat å snakke om. 38 prosent mener at de i liten grad står i spagaten mellom fordypning og bredde, mens 29 prosent svarer i noen grad. Kun henholdsvis 6 og 2 prosent sier at de i stor eller veldig stor grad står i spagat.

Tabell 2.7 Kulturskolenes grad av spagat mellom fordypning og breddetilbud. Prosent.

Ikke i det hele tatt	24
I liten grad	38
I noen grad	29
I stor grad	6
I veldig stor grad	2

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «I hvilken grad står deres kulturskole i en spagat mellom fordypning og breddetilbud?» N = 170.

Kulturskolene fikk også anledning til å utdype hvordan de opplever «spagaten» mellom bredde og fordypning. Nesten alle peker her på at det ikke lenger er ressurser til fordypning og talentspissing fordi breddetilbudet er politisk prioritert.

En kulturskole forklarer:

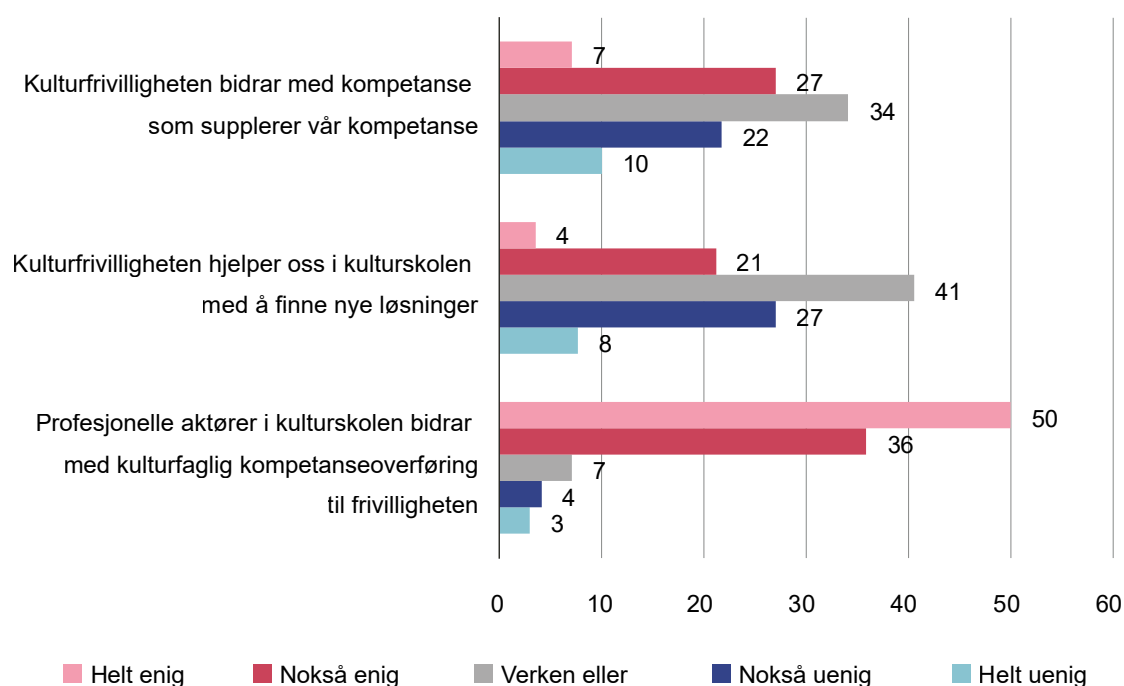
Fordypningstilbudet burde omfatte tilbud til minimum 5% av skolens elevtall ihht det nasjonale talentutviklingsutvalgets tilråding for noen år siden, men i praksis har bredde og kjernetilbudet vært prioritert politisk fordi fordypningstilbudet er dyrere og gir færre elevplasser. Politikerne har prioritert breddetilbudet for å nå ut til flest mulig barn og unge

En annen sier det på denne måten:

Ressursene er i stor grad bundet til bredde og kjerneprogram. Det er utfordrende å få ressurser over på fordypning uten at bredde og kjerne rammes. Vi ønsker heller ikke å kutte ned på bredde og kjerne, det er det som gi fundamentet for å drive med fordypning. Vi får til litt fordypning gjennom regionalt samarbeid, men her er vi avhengige av innsøkte midler som vi ofte ikke får.

Det pekes også på at rapporteringen i GSI på antall elever gir insentiv til å prioritere breddetilbud, noe som kan gå på bekostning av kvaliteten på tilbudet.

Et mulig gode ved samarbeid mellom kulturskoler og kulturfrivilligheten er at man kan utveksle kunnskap og trekke på hverandres særegne kompetanse. Figur 2.9 viser imidlertid et litt blandet bilde av kulturskolenes opplevelse av nytten av kulturfrivillighetens kompetanse.

Figur 2.9 Kompetansedeling og erfaringsutveksling mellom kulturskoler og kulturfrivilligheten. Prosent.

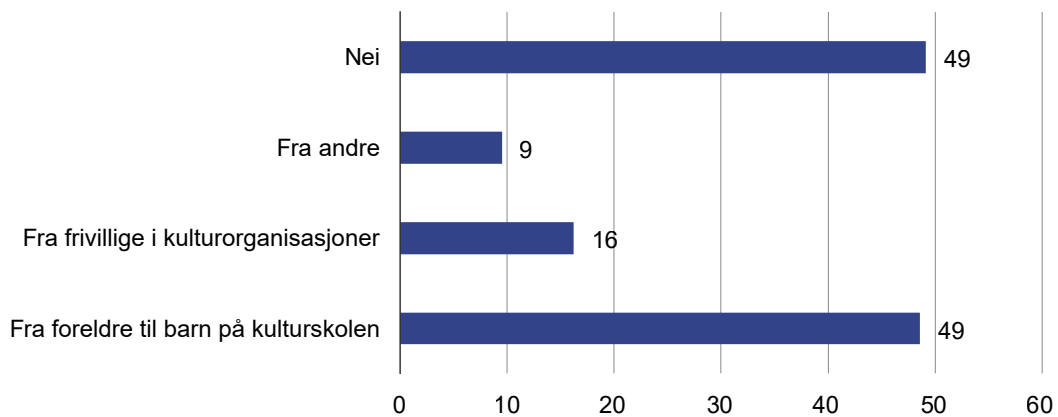
Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Ta stilling til følgende påstander om samarbeidet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten.» Og: «Vurder følgende påstander om forholdet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten.» N = 170.

På et utsagn om at kulturfrivilligheten bidrar med kompetanse som supplerer kulturskolenes kompetanse, erklærer 33 prosent av kulturskolene seg for eksempel enige, mens 32 prosent er uenige. Flest er imidlertid nøytrale (34 prosent). Omtrent samme bilde finner vi for utsagnet om at kulturfrivilligheten hjelper dem i kulturskolen med å finne nye løsninger. Her er 25 prosent helt eller nokså enige. Litt flere, 35 prosent, er uenige.

Kulturskolene er generelt mer optimistiske om kompetanseoverføring den andre veien. 50 prosent er helt enige i at aktører i kulturskolen bidrar med kulturfaglig kompetanse til frivilligheten. Ytterligere 36 prosent er nokså enige. Bare 7 prosent er uenige.

Vi så i figur 2.5 at frivillig innsats ofte spiller en rolle i kulturskolene. Slik innsats kan komme fra flere steder og innebære ulike oppgaver, så derfor har vi spurt mer inngående om dette. Som figur 2.10 viser, er det godt halvparten av kulturskolene som drar nytte av ulønnet innsats fra frivillige. Av disse nevner stort sett alle foreldreinnsats. Men det er også samlet 16 prosent av kulturskolene som nevner bruken av frivillige fra kulturorganisasjoner (9 prosent peker på andre kilder til ulønnet arbeid).

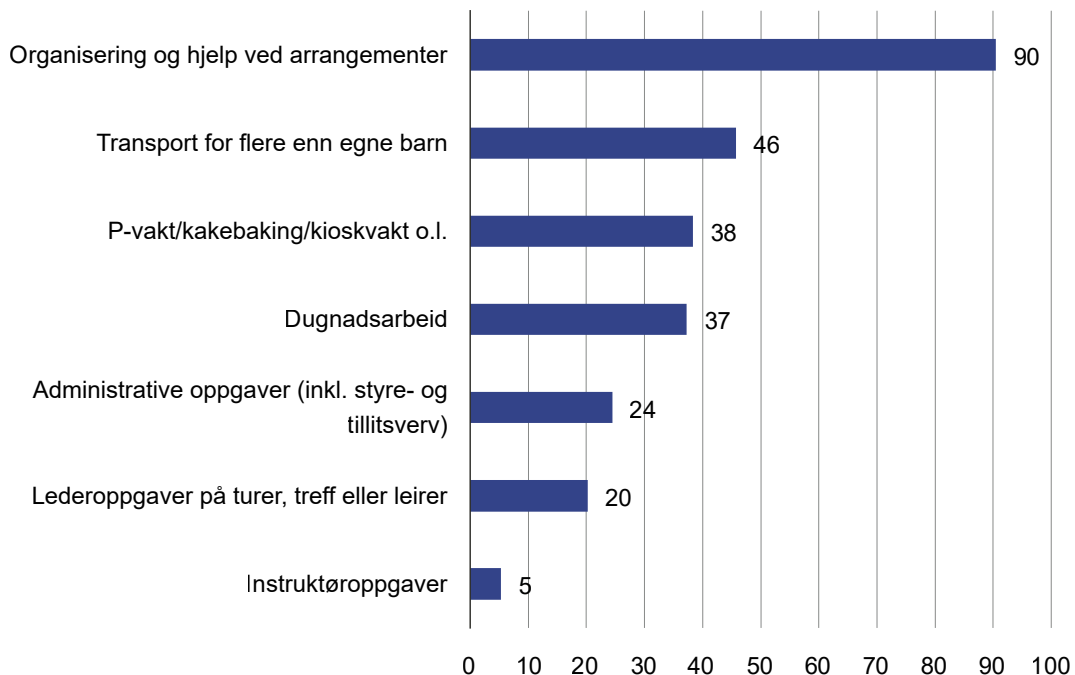
Figur 2.10 Bruk av ulønnet, frivillig innsats til oppgaver i kulturskolen. Prosent.

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Bruker kulturskolen ulønnet, frivillig innsats til oppgaver i kulturskolen?» N = 170.

Det er altoverveiende hjelp til organisering og avholdelse av arrangementer som kulturskolene bruker frivillige til (se figur 2.11). Hele 90 prosent av de som bruker ulønnet arbeidskraft, svarer dette. Andre vanlige oppgaver er transport av flere enn egne barn (46 prosent), ting som kakebaking, parkeringsvakt eller kioskvakt (38 prosent) og dugnadsarbeid (37 prosent). Litt mindre vanlig er det at frivillige tar seg av administrative oppgaver (24 prosent) eller lederoppgaver på ulike turer (20 prosent). Sjeldent brukes frivillige til instruktøroppgaver (5 prosent).

Figur 2.11 Oppgaver som frivillige utfører i kulturskolen. Prosent.

Data: Spørreundersøkelse til kommunale kulturskoler. Spørsmål: «Hvilke typer oppgaver utfører frivillige normalt i kulturskolen?» N = 94.

Sentrale forskjeller etter kulturskolenes bakgrunnsfaktorer

Vi har koblet spørreskjemadataene våre til en rekke bakgrunnsfaktorer for kulturskolene, inkludert størrelse (målt ved elevtall), årsverk for ansatte, kulturskolens økonomi (målt ved bruttodriftsutgifter per elev) og kommunens budsjettpolitiske prioritering av kulturskolen (målt ved nettodriftsutgifter per 6–15-årige innbygger). I det følgende skal vi se hvordan disse trekkene er relatert til et utsnitt av de samarbeidstematikkene kapittelet har avdekket.

Tabell 2.8 sammenholder bredden i kulturskolens samarbeid med kulturfrivilligheten med kulturskolens størrelse, medarbeiderkapasitet og økonomiske rammevilkår. Ikke overraskende ser man at de kulturskolene som samarbeider med kun én forening, i gjennomsnitt har færre elever og årsverk enn de som samarbeider med flere foreninger. Vi ser også at de kulturskolene som samarbeider med flere foreninger fordelt på forskjellige kulturaktiviteter, er størst (både i elevtall og årsverk).

Forskjellene i økonomiske rammevilkår er umiddelbart mindre. Det er en tendens til at de som samarbeider smalt, har lavere utgifter per elev enn de som samarbeider bredt. Men det som tydeligst skiller seg ut, er nok at kulturskoler som samarbeider med flere foreninger innenfor samme aktivitet, hører hjemme i kommuner som gjennomsnittlig bruker noe færre penger på kulturskoler per 6–15-åring i kommunen (4294 kr), enn det som er tilfellet både for de kulturskolene som samarbeider med foreninger på flere forskjellige aktiviteter, og de som samarbeider med bare én enkelt forening.

Tabell 2.8 Bredden i samarbeid og kulturskolens størrelse, kapasitet og økonomi

	Elevtall	Årsverk	Brutto driftsutgifter til kommunale kulturskoler per elev (kr)	Netto driftsutgifter til kommunale kulturskoler per innbygger 6–15 år (kr)
Kun én forening	264	5,1	28 991	6176
Flere, men alle innenfor samme aktivitet	337	6,5	29 210	4294
Flere, men fordelt på forskjellige aktiviteter	386	7,6	31 686	5672
Annet	115	2,6	27 514	5979

I tabell 2.9 ser vi på sammenhengen mellom vurdering av samarbeidet med kulturfrivilligheten og bakgrunnsfaktorene til kulturskolen. Her er det viktig å huske at få kulturskoler har svart at samarbeidet er dårlig eller veldig dårlig, noe som kan gi ekstreme utsving i gjennomsnittene. Derfor fokuserer vi på forskjellene mellom dem som har svart fra verken bra eller dårlig, bra eller

veldig bra. Vi ser at de mest fornøyde kulturskolene har flest elever, flest årsverk, høyest utgifter per elev og tilhører de kommunene som bruker flest penger på kulturskolen per 6–15-åring. Kapasitet og rammevilkår har altså en klar betydning for vurderingen av samarbeidet med kulturfrivilligheten.

Tabell 2.9 Vurdering av samarbeid og kulturskolens størrelse, kapasitet og økonomi

	Elevtall	Årsverk	Brutto driftsutgifter til kommunale kulturskoler per elev (kr)	Netto driftsutgifter til kommunale kulturskoler per innbygger 6–15 år (kr)
Veldig bra	380	7,5	31 368	5610
Bra	330	6,4	29 878	5161
Verken bra eller dårlig	199	4,0	27 095	5388
Dårlig	874	16,7	28 150	4425
Veldig dårlig	190	4,1	28 362	2816

Vi har også sammenholdt bakgrunnsfaktorene med kulturskolenes vurdering av hvilke konsekvenser samarbeidet med kulturfrivilligheten har hatt for arbeidet med inkludering og bredere deltakelse.⁶ I tabell 2.10 ses det en ganske tydelig forskjell etter elevtall i om kulturskolene mener at samarbeidet har gitt en bredere sammensatt elevgruppe i kjerneprogrammet (de som er enige, har mye høyere elevtall). Dette er antakelig uttrykk for at større kulturskoler, som typisk ligger i mer sentrale og folkerike kommuner, legger størst vekt på inkluderingstematikken i utgangspunktet.

Ellers ligger de største forskjellene i at kulturskoler som mener de nådd ut til flere barn og unge, inkludert underrepresenterte grupper, har høyere utgifter per elev enn de som ikke mener de har fått dette til. Utgiftene per elev er også gjennomsnittlig lavere hos de kulturskolene som mener de når de samme elevgruppene som alltid. Det ser dermed ut til at det kan være en viss sammenheng mellom en kulturskoles økonomi og opplevelsen av positive konsekvenser av samarbeidet med kulturfrivilligheten om å oppnå bredere deltakelse.

⁶ Vi fokuserer bare på kontrasten mellom kulturskoler som er nokså uenige og nokså enige i utsagnene, både for oversiktens skyld og fordi det er her tyngden i dataene ligger (relativt få svarer helt uenig og helt enig).

Tabell 2.10 Konsekvenser av samarbeidet for inkludering og bred deltakelse og kulturskolens størrelse, kapasitet og økonomi

	Elevtall		Brutto driftsutgifter til kommunale kulturskoler per elev (kr)	
	Nokså uenig	Nokså enig	Nokså uenig	Nokså enig
Vi har fått en bredere sammensatt gruppe av elever i vårt kjerneprogram	134	387	28 742	29 563
Vi har nådd ut til flere, deriblant underrepresenterte grupper, i vårt breddetilbud	284	295	28 671	30 527
Vi har fått et bredere/nytt aktivitetstilbud i samarbeid med kulturfrivilligheten	274	375	28 432	28 088
Vi rekrutterer blant de samme befolkningsgruppene som alltid	369	425	30 378	28 109

Endelig har vi sett på bruken av frivillig innsats i kulturskolen etter bakgrunnsfaktorene. Tabell 2.11 viser at de kulturskolene som gjør bruk av frivillige, typisk har flere elever, flere ansatte og høyere utgifter per elev. Det er altså ikke slik at store kulturskoler bare «klarer seg selv» med sine ansatte. Tvert imot er det de større kulturskolene med høyere elevutgifter som er mest tilbøyelige til å trekke på frivillig innsats. Dette kan for eksempel henge sammen med at de samme kulturskolene har en tendens til å samarbeide bredere med kulturfrivilligheten (se tabell 2.8) og dermed har en større kontaktflate med frivillige organisasjoner.

Det siste tabellen viser er at kulturskoler som ikke benytter seg av frivillig, ulønnet innsats, tilhører kommuner hvor de gjennomsnittlige utgiftene per 6–15-åring er litt høyere enn det som er tilfellet for kulturskoler som trekker på frivillige.

Tabell 2.11 Bruk av frivillig innsats og kulturskolens størrelse, kapasitet og økonomi

	Elevtall	Årsverk	Brutto driftsutgifter til kommunale kulturskoler per elev (kr)	Netto driftsutgifter til kommunale kulturskoler per innbygger 6–15 år (kr)
Ja	374	7,3	30 444	5053
Nei	251	5,0	28 867	5283

Oppsummering

Dette kapittelet har sett på samarbeid mellom kommunale kulturskoler og kulturfrivilligheten fra kulturskolens perspektiv. Oppsummerende kan de følgende funnene framheves:

- Av de 179 kulturskolene i vår undersøkelse samarbeider 170 med kulturfrivilligheten. Koblingen mellom musikk/instrument på kulturskolen og korps i kulturfrivilligheten er tett, men ikke en selvfølge. Rundt en femtedel av kulturskolene sier at deres musikkelever også er medlem i korps.
- De vanligste formene for samarbeid handler om overlappende personell (82 prosent), gjennomføring av selve aktivitetene (79 prosent) og dessuten begivenheter som konserter, forestillinger eller treff (78 prosent). Men det er også mange som deler lokaler med frivillige kulturorganisasjoner (67 prosent), samarbeider om rekruttering av elever (62 prosent), deler utstyr og instrumenter (61 prosent) eller driver med leie og utleie av utstyr og instrumenter (48 prosent). Utlån av kulturskolens lokaler til frivillige kulturforeninger skjer oftest gratis.
- Andre samarbeidsområder er mindre utbredte, men inkluderer for eksempel strategier for å nå flere (nye) målgrupper (31 prosent) eller kompetanseutvikling (26 prosent).
- Det er mer normalt at kulturskolene har samarbeid med flere frivillige kulturorganisasjoner enn med bare én enkelt, men samarbeid med flere foreninger kan like godt være innenfor samme aktivitet som spredt over flere forskjellige aktiviteter. For kulturskoler som driver med teater, er det vanligst å samarbeide med flere forskjellige foreninger, mens de som tilbyr dans, oftere samarbeider med kun én frivillig forening.
- Åtte av ti kulturskoler synes at samarbeidet med kulturfrivilligheten er bra eller veldig bra. Et klart flertall mener videre at det er en klar rollefordeling mellom kulturskoler og de frivillige foreningene, og kan ikke kjenne igjen at det skulle være en konkurranse om elever.
- Det er likevel noen kulturskoler som er litt mer negative til samarbeidet med kulturfrivilligheten og for eksempel peker på manglende kapasitet, overblikk og stabilitet i samarbeidet (gjelder mellom to og tre av ti). Når det gjelder samarbeidsbarrierer konkret, er det kapasitet og økonomi og rammebetingelser som flest peker på (69 prosent). Noen peker også på kapasitet på kulturfrivillighetens side (30 prosent), mens litt færre snakker om for eksempel konkurranse om elever eller ulike utgangspunkt for kulturskolen og frivilligheten (rundt én av fem).

- Finansieringen av samarbeidet med frivillige foreninger er ofte basert på dirigent- eller instruktørtjenester (67 prosent). Én av tre sier også at samarbeidsaktiviteter finansieres ved at kulturskolen subsidierer personell i kulturforeningene (31 prosent), at foreningene stiller med frivillig innsats (29 prosent), eller at personell ansatt i kulturforeningene får (delvis) lønn fra kulturskolen (29 prosent).
- De fleste kulturskoler forankrer enten alltid eller noen ganger samarbeidet med kulturfrivilligheten i en formell avtale (72 prosent). Her dreier det seg ofte om årlige avtaler hvor spesifikasjonen av detaljene varierer, men som kan innebære fordelingsnøkler, stillingsbrøker og politisk vedtatte kulturskolepriser for kjøp av tjenester og undervisningstimer
- Når det gjelder sikring av bred deltakelse og inkludering, vurderer kulturskolene selv at de særlig er kjennetegnet av en villighet til å justere aktiviteter hvis det gjør det mer attraktivt for barn og ungdom å delta, ved at det jobbes aktivt for å rekruttere barn og ungdom som ikke allerede deltar i organiserte fritidsaktiviteter, og ved at man lar barn og ungdom delta selv om deres foresatte ikke kan betale kontingent eller avgift. Motsatt kjenner de seg ikke igjen i at de ikke har ressurser til å prioritere rekruttering av elever, eller at de heller vil gi et godt tilbud til eksisterende elever framfor å rekruttere nye.
- Sammenliknes kulturskolenes svar med eksisterende forskning på frivillige kulturforeninger (med samme spørsmålsformuleringer), er det tydelig at inkluderingsarbeid er høyere på dagsordenen hos kulturskolene.
- Flere kulturskoler opplever det som vanskelig å nå ut til gutter, eldre barn og unge (på ungdomsskole og videregående), barn fra lavinntektsfamilier og barn fra familier med innvandrerbakgrunn. Samtidig pekes det også på at foreldrenes interesser kan være en barriere for å nå ut bredt i befolkningen. Manglende ressurser og kapasitet i kulturskolen gjør det dessuten vanskelig å jobbe for bredere deltakelse.
- De strategiene som kulturskolene har i samarbeid med kulturfrivilligheten om rekruttering, er primært sentrert rundt å nå flere barn og unge og å begrense kostnadene for deltakelse og utstyr/instrumenter for familier med dårlig råd.
- Kulturskolene vurderer konsekvensene av samarbeidet med kulturfrivilligheten om rekruttering og elevgrunnlag overveiende positivt. For eksempel sier 39 prosent at de har nådd ut til flere barn og unge fra underrepresentert grupper. Likevel er det en erkjennelse blant mange av at de grunnleggende rekrutterer blant de samme befolkningsgruppene som vanlig (39 prosent).
- Avveining mellom spissing og bredde kjenner kulturskolene i varierende grad igjen selv. 24 prosent mener at de ikke i det hele tatt står i en «spagat» mellom

spissing og bredde, mens bare 8 prosent svarer at de gjør dette i stor eller veldig stor grad.

- Deling av kompetanse og løsninger er ofte en del av fortellingen om hvorfor samarbeidet lønner seg. Men kulturskolenes oppfatning av dette er delt, og det er omtrent like mange som er enige i at kulturfrivilligheten bidrar med supplerende kompetanse og med nye løsninger, som er uenige. Det er større optimisme rundt kompetanseoverføring den andre veien, hvor over åtte av ti er enige i at aktører i kulturskolen bidrar med kulturfaglig kompetanse til frivilligheten.
- Omtrent halvparten av kulturskolene trekker (iblant) på ulønnet arbeidsinnsats fra frivillige. Disse er oftest foreldre til kulturskoleelever, men også noen ganger frivillige fra kulturforeninger.
- Oppgavene som løses av frivillige, handler primært om organisering og hjelp ved arrangementer (90 prosent). Men det kan også for eksempel dreie seg om transport, parkeringsvakt/kioskvakt eller dugnadsarbeid. Det er veldig sjeldent at frivillige tar på seg instruktøroppgaver.
- Kulturskolenes rammevilkår i form av elevtall, årsverk, utgifter per elev og utgifter per 6–15-åring i kommunen har i noen grad en sammenheng med hvordan kulturskolen samarbeider med kulturfrivilligheten. For eksempel har de kulturskolene som samarbeider med kun én forening, i gjennomsett færre elever, årsverk og utgifter per elev enn de som samarbeider med flere foreninger.
- De kulturskolene som er mest fornøyde med samarbeidet med kulturfrivilligheten, har flest elever, har flest årsverk, har høyest utgifter per elev og tilhører de kommunene som bruker flest penger på kulturskolen per 6–15-åring. Så rammevilkår har en klar betydning for vurderingen av samarbeidet med kulturfrivilligheten.
- De største og mest resurssterke kulturskolene er mest optimistiske i synet sitt på om samarbeidet med kulturfrivilligheten har hatt positive konsekvenser for å sikre bredere deltakelse blant barn og unge.

Kulturforeningenes perspektiv – funn fra nasjonal spørreundersøkelse

I dette kapittelet presenterer vi resultatene fra spørreundersøkelsen som ble gjennomført blant frivillige lag og foreninger som driver med kulturaktiviteter for barn og unge. Vi bruker her svarene fra lag og foreninger som oppgir at de samarbeider med kulturskolen. 35 prosent av alle lag og foreninger som svarte på undersøkelsen, oppgir at de gjør dette. Kapittelet er strukturert etter de fire overordnede temaene for denne rapporten: 1) samarbeidsmodeller, 2) finansieringskilder, 3) bred deltakelse og rekruttering og 4) samarbeid mellom kulturfrivillige og profesjonelle aktører.

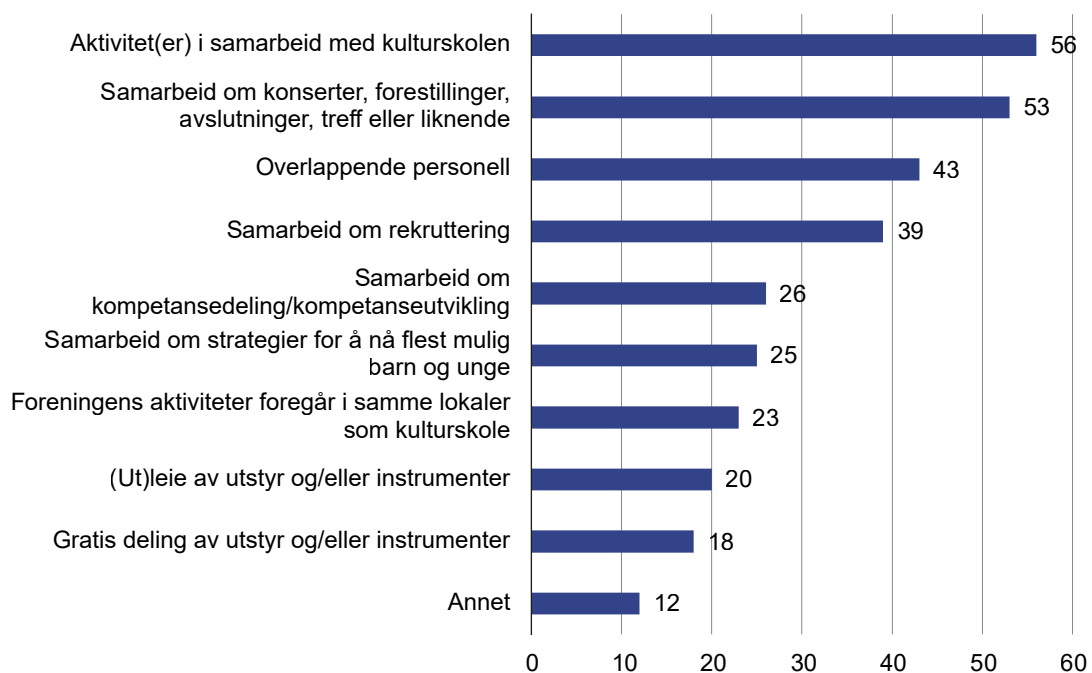
Som nevnt i metodedelen fordeler svarene fra spørreundersøkelsen seg på lag og foreninger som driver med aktiviteter innenfor de følgende kulturfeltene: korps (39 prosent), orkester/band (29 prosent), kor/sang (4 prosent), visuelle kunsthøgskole (inkl. husflid) (10 prosent), teater (4 prosent), dans (2 prosent) og en samlekategori med «annet» (12 prosent) der også lag og foreninger som tilbyr aktiviteter på flere av feltene ovenfor, inngår.

Samarbeidsmodeller

Vi begynner med å se nærmere på hva lokale lag og foreninger samarbeider med kulturskolen om. Figur 3.1 viser svarene på spørsmålet «Hva slags samarbeid har foreningen med kommunal kultur- eller musikk-skole? Flere svar mulig.».

56 prosent oppgir at de har aktivitet(er) i samarbeid med kulturskolen, og 53 prosent rapporterer at de har samarbeid om konserter, forestillinger, avslutninger, treff eller liknende. Samarbeid om aktiviteter og arrangementer er dermed det mest utbredte å samarbeide om, sett fra foreningenes side.

Figur 3.1. Samarbeid som lokale kulturforeninger har med kulturskolen. Prosent.

Data: spørreundersøkelse til lokale kulturforeninger. N = 270.

43 prosent oppgir videre å ha overlappende personell, og 39 prosent samarbeider om rekruttering med kulturskolen. Samarbeid om kompetansedeling/kompetanseutvikling (26 prosent), om strategier for å nå flest mulig barn og unge (25 prosent) og om bruk av lokaler (23 prosent) er mindre utbredt, men likevel til stede hos omtrent én av fire kulturforeninger som samarbeider med kommunal kulturskole. 20 prosent sier dessuten at de samarbeider om (ut)leie av utstyr og/eller instrumenter, og 18 prosent har en ordning for gratis deling av utstyr/og eller instrumenter. 12 prosent oppgir at de samarbeider om «annet» enn de lukkede alternativene de fikk oppgitt i undersøkelsen, og fikk mulighet til å spesifisere hva dette innebærer.

I disse åpne svarene kommer det fram flere detaljer om samarbeidet, slik som finansiering, men også informasjon om samarbeidsmøter, samarbeidsavtaler og koordinering er gjengangere. Dette kan for eksempel innebære samarbeid i betydningen informasjonsutveksling og tilpasning av hvilke instrumentgrupper som får plass i den frivillige aktiviteten vis-a-vis kulturskolen. En samarbeidsavtale med kulturskolen kan for eksempel innebære for foreningen at alle musikanter i hovedsak skal få musikkopplæring på kulturskolen. I de åpne svarene kom det også fram at noen har ordninger for lagring og oppbevaring hvor foreningen får lov til å oppbevare utstyret sitt på kulturskolen.

Når det gjelder ulike samarbeidsmodeller mer spesifikt, er det 25 prosent som oppgir begrenset samarbeid (tabell ikke vist), det vil si at de bare samarbeider om én av formene for samarbeid oppgitt i figur 3.1. 18 prosent samarbeider om to, 22 prosent om tre, 13 prosent om fire og 9 prosent om fem. 13 prosent sam-

arbeider med kulturskolen om minst seks av de ulike formene for samarbeid oppgitt i figur 3.1. Med andre ord samarbeider de fleste lag og foreninger med kulturskolen på flere måter.

Blant lag og foreninger som samarbeider på flere måter, handler de mest utbredte formene for samarbeid om aktiviteter, arrangementer, rekruttering og personell. De fleste som samarbeider på flere måter, oppgir noen av disse fire. Samarbeider de om aktiviteter, samarbeider de også gjerne også om arrangementer. Har de overlappende personell, er det dessuten stor sjanse for at de samarbeider om rekruttering. Blant de som samarbeider utover disse fire formene, er det også mange som øver i samme lokaler.

Tabell 3.1 viser hva slags samarbeid frivillige kulturforeninger innenfor ulike kulturfelt har med kulturskolen. Noter at når vi bryter ned dataene på kulturfelt, er det få observasjoner innenfor noen av feltene, slik at vi må ha dette i minnet når vi vurderer resultatene. Samtidig har vi ingen oversikt over alle organisasjoner som samarbeider med kulturskolen, og det er derfor vanskelig, generelt sett, å vurdere hvor representative funnene er for de foreningene som ikke har svart på undersøkelsen vår.

Gitt disse forbeholdene ser vi at det er korps og orkestre som rapporterer om mest samarbeid i tabell 3.1, og dette er i tråd med det vi vet om innholdet i kulturskolen hvor musikkundervisningen dominerer. Dette ser vi spesielt når det gjelder samarbeid om personell, hvor nesten seks av ti korps og fem av ti orkestre oppgir at de har overlappende personell med kulturskolen, mens dette er mindre utbredt blant de andre kulturfeltene. På alle kulturfelt er det en majoritet som har aktiviteter i samarbeid med kulturskolen, men dans skiller seg litt ut ved at hele åtte av ti har dette.

Samarbeid om rekruttering er vanligst innenfor dans (60 prosent har dette), korps (48 prosent) og orkester (46 prosent), mens samarbeid om arrangementer slik som konserter og forestillinger er vanligst blant orkester (64 prosent), kor (64 prosent) og i «annet»-kategorien, hvor også festivaler og spel inngår. (Ut)leie av utstyr og/eller instrumenter er også vanligst i «annet»-kategorien (34 prosent), mens gratis deling av utstyr og/eller instrumenter er vanligst innenfor teater (36 prosent) og «annet»-kategorien (34 prosent).

Når det gjelder om foreningens aktivitet foregår i samme lokaler som kulturskolen, gjelder dette 36 prosent av teater-gruppene, 33 prosent av orkestrene/bandene, 22 prosent av korpsene og 20 prosent av danseforeningene. På andre kulturfelt er dette lite utbredt.

Seks av ti danseforeninger samarbeider med kulturskolen om kompetansedeling og utvikling, mens rundt én av fire foreninger innenfor kor, korps og orkester gjør det samme. Dette tyder på at kulturskolen kan spille en viktig rolle for

kompetansedeling og utvikling spesielt på dansefeltet i Norge. Når det gjelder samarbeid om strategier for å nå flest mulig barn og unge, er dette mest utbredt i visuelle kunsthag (35 prosent gjør dette) og i «annet»-kategorien (38 prosent).

Tabell 3.1. Ulike former for samarbeid. Svar fra kulturforeningene gruppert etter ulike kulturfelt. Prosent.

	annet	dans	kor	korps	orkester	teater	visuelle
Overlappende personell	21,9	20	36,4	58,3	50	18,2	11,5
Aktivitet(er) i samarbeid med kulturskolen	50	80	45,5	52,4	62,8	54,5	53,8
Samarbeid om rekruttering	9,4	60	27,3	47,6	46,2	36,4	19,2
Samarbeid om konserter, forestillinger, avslutninger, treff eller liknende	59,4	20	63,6	42,7	64,1	45,5	50
(Ut)leie av utstyr og/eller instrumenter	31,2	0	0	20,4	23,1	18,2	3,8
Gratis deling av utstyr og/eller instrumenter	34,4	60	0	17,5	10,3	36,4	11,5
Foreningens aktiviteter foregår i samme lokaler som kulturskolen	21,9	20	9,1	22,3	32,1	36,4	3,8
Samarbeid om kompetansedeling/ kompetanseutvikling	31,2	60	27,3	26,2	24,4	18,2	15,4
Samarbeid om strategier for å nå flest mulig barn og unge	37,5	0	9,1	25,2	23,1	0	34,6
Annet	9,4	0	9,1	12,6	10,3	0	19,2

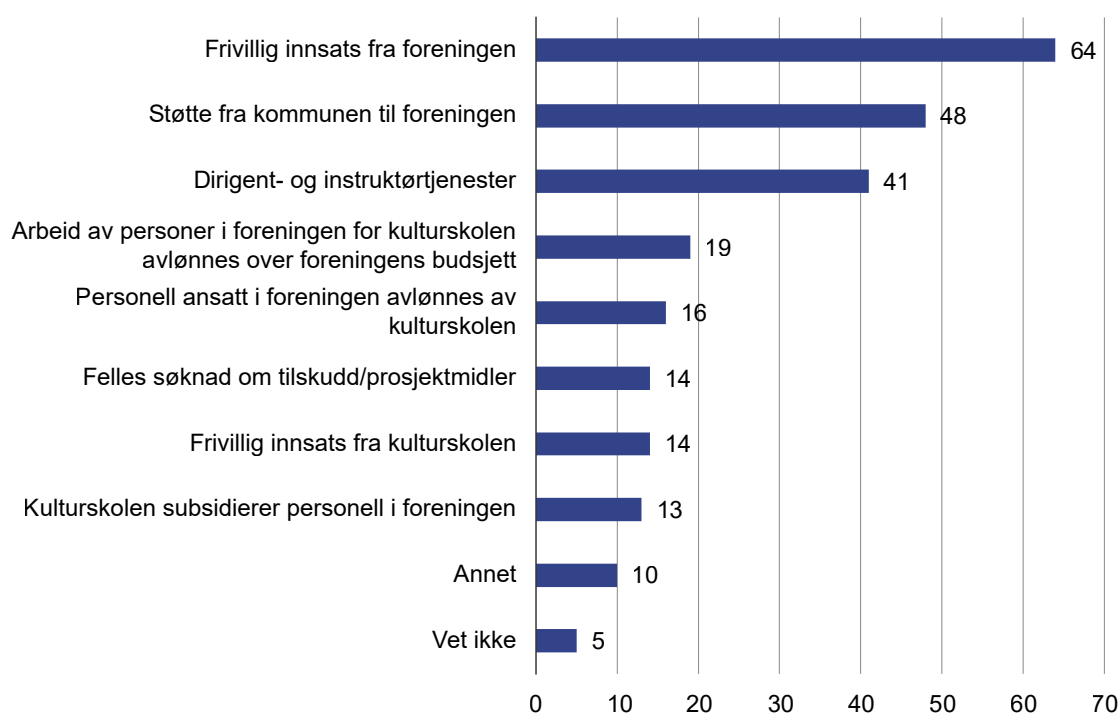
Data: spørreundersøkelse til lokale kulturforeninger. N = 270.

I sum viser tabell 3.1 at det er variasjon i samarbeidsformer på tvers av kulturfelt blant de frivillige lagene og foreningene som samarbeider med kulturskolen. Dermed sitter vi igjen med et inntrykk at breddeperspektivet reflekteres blant samarbeidspartnerne. Selv om musikklivet dominerer i stort, er det andre kulturfelt som utmerker seg i noen av samarbeidsformene.

Finansiering

Når det gjelder finansiering, fikk kulturforeningene som oppga å samarbeide med kulturskolen, følgende spørsmål: «Det finnes ulike måter å finansiere samarbeid mellom frivilligheten og kulturskolen på. Hvordan er samarbeidet som din forening har med kulturskolen, finansiert? Flere svar mulig.» Figur 3.2 viser hvordan foreningene svarte på dette spørsmålet.

Figur 3.2. Finansieringskilder for samarbeid med kulturskolen blant kulturforeningene. Prosent.

Data: spørreundersøkelse til lokale kulturforeninger. N = 263.

Den aller mest utbredte finansieringskilden for samarbeid med kulturskolen er frivillig innsats fra foreningen. Med dette mener vi ulønnet, frivillig arbeid fra for eksempel foreldre eller andre frivillige i foreningen. 64 prosent oppgir at de gjør dette som del av samarbeidet.

48 prosent oppgir støtte fra kommunen til foreningen som finansieringskilde, mens 41 prosent rapporterer om dirigent- og instruktørtjenester (hvor personell i kulturskolen leies inn av foreningen). De resterende finansieringskildene i figur 3.2 er mindre utbredt. 19 prosent sier at arbeid av personer i foreningen for kulturskolen avlønnes over foreningens budsjett, 16 prosent oppgir at personell ansatt i foreningen avlønnes av kulturskolen (f.eks. opp til en viss prosentsats), 14 prosent rapporterer om felles søknad om tilskudd/prosjektmidler som finansieringskilde til samarbeidet, og 14 prosent oppgir frivillig innsats fra kulturskolen. 13 prosent rapporterer dessuten at kulturskolen subsidierer personell i foreningen, mens 10 prosent oppgir «annet», 5 prosent har svart «vet ikke». Blant de som svarte «annet», kommer det fram flere nyanser.

Flere foreninger oppgir andre typer støtteordninger utover kommunen som del av finansieringen av samarbeidet med kulturskolen, deriblant regionale og nasjonale tilskuddsordninger og sponning fra bedrifter. Noen utdyper også mer om hvordan finansieringen foregår i praksis. Et korps forklarer:

Instruktørtjenester organiseres / kjøpes av korpset, men kontakten / påmeldingen / betalingen til Kulturskolen går direkte fra det enkelte korpsmedlem.

Et annet korps presiserer:

Kommunen (kulturskolen) dekkar lønn til dirigent og for musikk lærar (som er dirigenten) til enkelttimar til kvar elev. Alle born i korpset er elevar i kulturskolen og får ein time i veka med lærar. Timane er gratis sidan dei er i korpset. Elevane betaler kontingent til korpset. Eitt born kostar kr 900 i året i kontingent. Rabatt ved fleire søsken. Korpset bidrar med frivillig innsats, i møter osv. med kulturskolen.

Det er dermed gjerne slik at en forening benytter seg av flere finansieringskilder for å finansiere samarbeid med kulturskolen. Mens 27 prosent oppgir kun én finansieringskilde, oppgir 25 prosent to kilder, 22 prosent tre kilder og 12 prosent fire kilder (tabell ikke vist) av finansieringskildene som er nevnt i figur 3.2. De med flere finansieringskilder oppgir i hovedsak kjøp av dirigent- og instruktørtjenester og støtte fra kommunen i tillegg til frivillig innsats fra foreningen. En del kombinerer også disse tre med, først og fremst, avlønning av personer i foreningen over foreningenes budsjett.

I tabell 3.2 rapporterer vi finansieringskildene fordelt på ulike kulturfelt. En majoritet i alle kulturfeltene finansierer samarbeidet gjennom frivillig innsats fra foreningen. Dette varierer fra mellom fem av ti foreninger innenfor teater til åtte av ti foreninger innenfor dans. Frivillig innsats fra kulturskolen er mindre utbredt og hyppigst til stede i visuelle kunsthøgskoler, hvor 27 prosent sier at dette er en del av finansieringen. Kjøp av dirigent- og instruktørtjenester er vanligst innenfor musikk: 63 prosent av korpsene finansierer samarbeid på den måten, 44 prosent av orkestrene/bandene og 27 prosent av korene.

Når det gjelder andre måter for avlønning og subsidiering, er dette lite utbredt på alle kulturfeltene. Unntakene her er til dels kor og orkester, hvor rundt 27 prosent av foreningene oppgir at arbeid av personer i foreningen for kulturskolen avlønnes over foreningens budsjett. Innenfor dans, korps og orkester er det også en del som oppgir at personell ansatt i foreningen avlønnes av kulturskolen (f.eks. opp til en viss prosentsats). Det er 22 prosent av korpsene som oppgir dette, 18 prosent av danseforeningene og 17 prosent av orkestrene. Blant orkestrene er det dessuten 18 prosent som oppgir at kulturskolen subsidierer personell i orkesteret. På andre felt dette mindre utbredt. Mens 15 prosent oppgir dette innenfor visuelle kunsthøgskoler, er det ingen som rapporterer om denne finansieringskilden innenfor dans. Som vi ser i tabell 3.2, kan finansieringskildene være sammensatte og ikke nødvendigvis helt atskilte fra hverandre, ettersom ulike kombinasjonsmåter eksisterer. For eksempel avlønning kan deles mellom partene.

Mens støtte fra kommunen til foreningene er en kilde til finansiering av samarbeid for mange foreninger på tvers av alle feltene, er det mindre utbredt å få finansiering fra en felles søknad om tilskudd/prosjektmidler. Det sistnevnte er vanligst i «annet»-kategorien, hvor nesten én av tre oppgir dette. I denne kategorien inngår som nevnt mer årsbaserte aktiviteter og arrangementer som festivaler og spel, som det kan være lettere å søke prosjektmidler til, siden dette er noe helt konkret og avgrenset man kan samarbeide om å søke om.

Tabell 3.2. Finansieringskilder for samarbeid blant kulturforeninger gruppert etter ulike kulturfelt. Prosent.

	annet	dans	kor	korps	orkester	teater	visuelle
Frivillig innsats fra foreningen	68,8	80	54,5	56,1	70,5	50	69,2
Frivillig innsats fra kulturskolen	21,9	0	18,2	3,1	17,9	30	26,9
Arbeid av personer i foreningen for kulturskolen avlønnes over foreningens budsjett	15,6	20	27,3	14,3	26,9	20	11,5
Personell ansatt i foreningen avlønnes av kulturskolen	9,4	20	18,2	22,4	16,7	10	3,8
Kulturskolen subsidierer personell i foreningen	3,1	0	9,1	14,3	17,9	10	15,4
Dirigent- og instruktørtjenester	15,6	20	27,3	63,3	43,6	10	0
Felles søknad om tilskudd/prosjektmidler	31,2	20	0	5,1	20,5	0	15,4
Støtte fra kommunen til foreningen	50	20	36,4	49	52,6	40	38,5
Vet ikke	12,5	0	9,1	3,1	5,1	10	0
Annet	9,4	40	9,1	9,2	11,5	0	11,5

Data: spørreundersøkelse til lokale kulturforeninger. N = 263.

Bred deltakelse og rekruttering

Som vi så i tabell 3.1, er ikke samarbeid om strategier for å nå flest mulig barn og unge blant de vanligste formene for samarbeid mellom kulturfrivilligheten og kulturskolen. 35 prosent av foreningene innenfor visuelle kunsthøgskole og 38 prosent i «annet»-kategorien oppgir at de samarbeider om strategier for bred deltakelse, mens dette gjelder rundt én av fire foreninger innenfor korps og orkester/band. Blant øvrige kulturfelt er slikt samarbeid lite utbredt.

Samarbeid om strategier for inkludering er imidlertid ikke den eneste måten kulturfrivilligheten kan bidra til bedre breddebidrag i kulturskolen spesielt og den enkelte kommunen generelt på. Kulturfrivilligheten kan for eksempel også bidra til et breddeperspektiv i samarbeidet i form av hva slags kulturfelt de represen-

terer, og sammensetningen av barn og unge som deltar i aktivitetene kulturfrivilligheten arrangerer.

I tabell 3.3. ser vi derfor nærmere på noen kjennetegn ved deltakelse i lag og foreninger som samarbeider med kulturskolen. Vi begynner med å se på medlemssammensetningen, for de foreningene som har medlemmer, med hensyn til kjønn og etnisk minoritetsbakgrunn.

Vi ser for det første at i 48 prosent av alle foreningene utgjør jenter flere enn halvparten (39 prosent) eller nesten alle (9 prosent) blant de unge medlemmene. Jenteandelen er høyest innenfor kor, deretter teater, korps og dans, hvor flere enn halvparten av medlemmene under 26 år er jenter. At jenter er dominerende blant deltakerne i kulturaktiviteter, er godt dokumentert både i kvantitativ og kvalitativ forskning på kulturaktiviteter (Arnesen & Hansen, 2024; Bakken, 2024). Samtidig – og dersom vi sammenlikner resultatene i tabell 3.3 med tilsvarende tall fra andre spørreundersøkelser til frivillige lag og foreninger som organiserer fritidsaktiviteter i Norge – er jenteandelen blant dem som samarbeider med kulturskolen, litt lavere enn for kulturfeltet generelt ellers (Stoltenberg, Hansen & Sivesind, 2024, s. 58).

Når det gjelder medlemmer under 26 år med etnisk minoritetsbakgrunn, er det variasjon på tvers av kulturfelt, men i snitt er det 27 prosent som oppgir å ha ingen medlemmer med etnisk minoritetsbakgrunn, 37 prosent som oppgir å ha færre enn 10 prosent, og 21 prosent som har mer enn 10 prosent, men færre enn halvparten av medlemmene under 26 år med etnisk minoritetsbakgrunn. Rundt 10 prosent av foreningene som samarbeider med kulturskolen, sier at halvparten eller flere av de unge medlemmene har etnisk minoritetsbakgrunn. Denne andelen er litt høyere for dem som samarbeider med kulturskolen, enn for kulturfrivilligheten sett under ett, hvor den tilsvarende andelen er 4 prosent (Stoltenberg et al., 2024). Det er spesielt «annet»-kategorien, korps og orkester/band som trekker opp andelen med etnisk minoritetsbakgrunn her.

At de lokale kulturforeningene som samarbeider med kulturskolen, har mer mangfold, både når det gjelder kjønn og etnisk minoritetsbakgrunn, kan skyldes tilfeldigheter og hvem som har svart på undersøkelsene. Det er likevel interessant å merke seg i et breddeperspektiv, i den grad samarbeid med kulturfrivilligheten bidrar til å nå deltakere som kulturskolen ikke når ellers.

Tabell 3.3. Kjennetegn ved deltakelse i lag og foreninger som samarbeider med kulturskolen. Prosent.

	annet	dans	kor	korps	orkester	teater	visuelle	totalt
Omtrent hvor mange av medlemmene under 26 år er jenter?								
Ingen	14,3	0	16,7	1,9	11,9	0	25	8,6
Færre enn halvparten	28,6	25	0	12,4	25,4	20	25	18,5
Rundt halvparten	14,3	25	8,3	27,6	17,9	20	4,2	20,2
Flere enn halvparten	9,5	50	25	51,4	40,3	30	16,7	39,1
Nesten alle	9,5	0	50	5,7	3	30	8,3	8,6
Vet ikke	23,8	0	0	1	1,5	0	20,8	4,9
Omtrent hvor mange av medlemmene under 26 år har etnisk minoritetsbakgrunn?								
Ingen	42,9	50	25	16,2	33,8	0	52,2	27,2
Færre enn 10 prosent	14,3	50	66,7	45,7	25	60	26,1	37
Færre enn halvparten	4,8	0	0	29,5	22,1	20	4,3	20,6
Rundt halvparten	0	0	0	5,7	8,8	0	0	4,9
Flere enn halvparten	4,8	0	0	1	5,9	0	0	2,5
Nesten alle	14,3	0	0	1	1,5	10	0	2,5
Vet ikke	19	0	8,3	1	2,9	10	17,4	5,3
Er aktivitetene åpne for andre enn medlemmer?								
Ja	83,3	100	54,5	22,1	47,4	50	91,7	41
Er aktivitetene for barn og unge som regel helt fylt opp, eller er det plass til flere?								
Helt fylt opp	9,1	20	9,1	0,9	11,5	63,6	29,6	11,1
Plass til flere	90,9	80	90,9	99,1	88,5	36,4	70,4	88,9

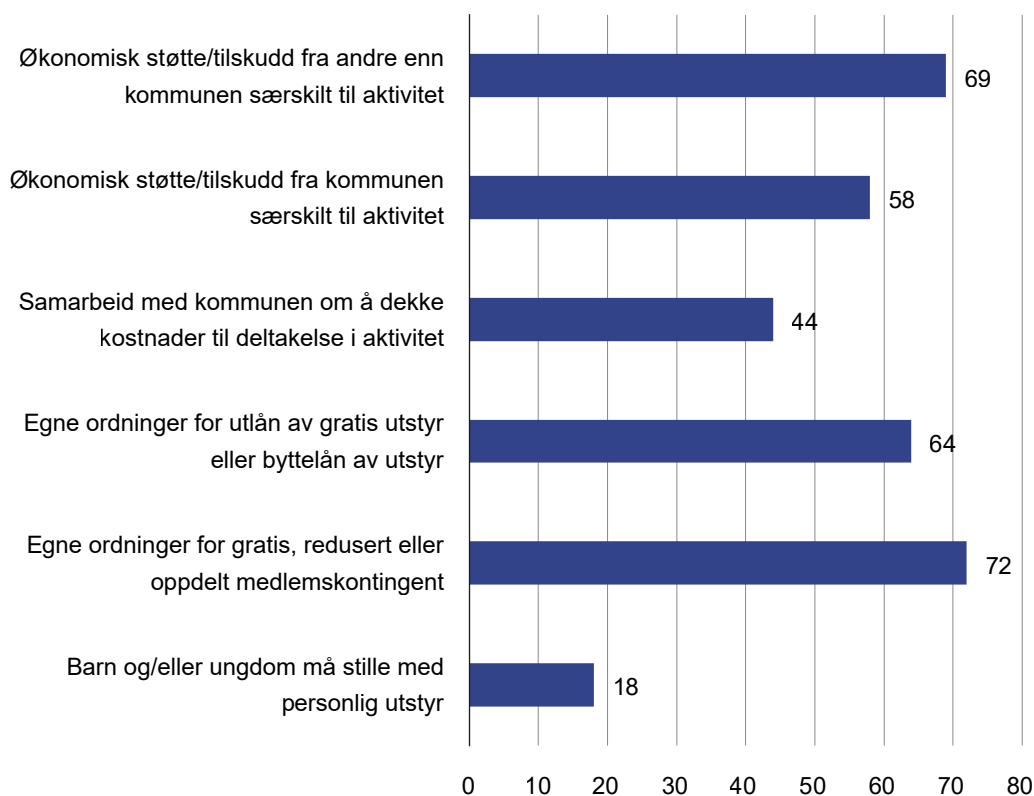
Data: spørreundersøkelse til lokale kulturforeninger. N varierer mellom 245 og 275.

Tabell 3.3 viser også, med unntak av for korps, at det er vanlig blant kulturforeningene som samarbeider med kulturskolen, å ha aktiviteter som er åpne for andre enn medlemmer. Med unntak av for teater har også de aller fleste plass til flere i aktivitetene de organiserer for barn og unge. På tvers av kulturfeltene rapporterer 90 prosent at de har plass til flere. Dette er et godt utgangspunkt for å få til bredere deltakelse i samarbeid med kulturskolen.

I figur 3.3 oppsummerer vi noen indikatorer som sier noe om rammebetingelsene for aktivitetene og om tiltak for bredere deltakelse blant kulturforeningene som samarbeider med kulturskolen. Vi ser nærmere på tilskudd, annet samarbeid med kommunen utover kulturskolen, krav om personlig utstyr og om foreningene oppgir i spørreundersøkelsen at de har betalingsordninger eller ordninger for deling av utstyr.

Vi begynner med å se på tilskudd. 69 prosent rapporterer om økonomisk støtte/tilskudd fra andre enn kommunen, mens 58 prosent oppgir at de får dette fra kommunen.

Figur 3.3. Tilskudd og tiltak blant lag og foreninger som samarbeider med kulturskolen. Prosent.

Data: spørreundersøkelse til lokale kulturföreninger. N = 247.

44 prosent samarbeider dessuten med kommunen om å dekke kostnader til deltakelse i aktivitet for barn og/eller ungdom fra familier med dårlig råd (gjennom f.eks. kommunale fritidskasser eller andre betalingsordninger). 64 prosent har ordninger for gratis utstyr eller byttelån av utstyr, og 72 prosent har egne ordninger for betalingstiltak dersom noen ikke har mulighet til å betale. Kun 18 prosent sier at aktiviteten de organiserer, krever at barn og/eller ungdom må stille med personlig utstyr.

I sum ligger foreningene som samarbeider med kulturskolen, litt høyere på indikatorene i figur 3.3 enn kultursektoren ellers (Stoltenberg et al., 2024, s. 65; Hansen et al., 2024, s. 86). Dette kan blant annet skyldes den høye andelen korps som inngår blant dem som samarbeider med kulturskolen.

Ser vi nærmere på korps som samarbeider med kulturskolen, er det hele 93 prosent som har utlån av gratis utstyr, 83 prosent som har egne ordninger for betaling, 71 prosent som får økonomisk støtte/tilskudd fra kommunen, og 61 prosent som samarbeider med kommunen om å dekke kostnader for barn og unge fra familier med dårlig råd. En høy andel av de korpsene som samarbeider

med kulturskolen, har dermed også etablert samarbeid med kommunen om bredere deltakelse i egen aktivitet. Samtidig ser vi at de aller fleste korpsene har egne utlånsordninger, men disse er altså ikke i samarbeid med kulturskolen, ettersom en lav andel (18 prosent) oppgir å ha deling av utstyr med kulturskolen (se tabell 3.1). Dette gjelder også for de andre kulturfeltene. Kulturforeninger har gjerne deleordninger for utstyr, men disse er i mindre grad etablert i samarbeid med kulturskolen, selv om det også forekommer.

Ut fra den høye andelen som samarbeider med kommunen her sammenliknet med for kulturforeninger generelt (Hansen et al., 2024), er det lett å trekke en slutning om at de lokale foreningene som samarbeider med kulturskolen, er spesielt ressurssterke. Men sammenlikner vi dem som svarte at de samarbeider med kulturskolen, med alle kulturforeningene som har svart på undersøkelsen, ligger de som samarbeider med kulturskolen, noe lavere på antall medlemmer (både på gjennomsnitt og median⁷) sammenliknet med antall medlemmer blant alle foreningene. Antall medlemmer er et mål på størrelsen til en forening og korrelerer sterkt med andre typer ressurser. Det er dermed ikke slik at de foreningene som samarbeider med kulturskolen, bare er de største kulturforeningene. En nærliggende tolkning av resultatene i figur 3.3 er da heller at samarbeid med noen instanser i kommunen også gjør det lettere å samarbeide med andre instanser i kommunen.

Samarbeid mellom kulturfrivillige og profesjonelle aktører

Selv om mange av kulturforeningene samarbeider med kommunen på andre måter utover samarbeid med kulturskolen, er det kun 12 prosent av dem som samarbeider med kulturskolen, som også samarbeider med skolefritidsordning/aktivitetsskole (SFO/AKS) (tabell ikke vist).

Det er imidlertid flere som samarbeider med andre aktører utover kulturskolen og kommunen generelt. 28 prosent av kulturforeningene oppgir å samarbeide med andre utover kulturskolen og SFO/AKS. Når de spesifiserer dette samarbeidet, er det først og fremst med skolen og andre frivillige lag og foreninger i kommunen, men det kan også handle om samarbeid med barnehage, kirke, bibliotek, næringsliv og fylkeskommunen. Mange av foreningene er dermed vant til å samarbeide med andre, og dette er en viktig del av bakteppet for å forstå hvem i kulturfrivilligheten som samarbeider med kulturskolen.

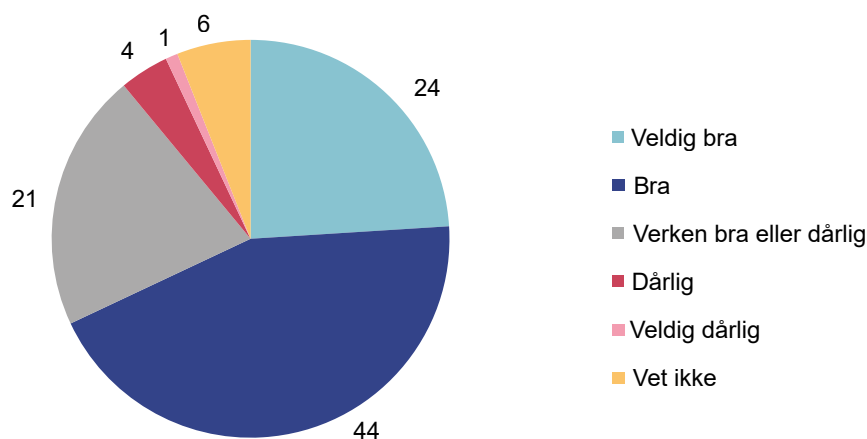
I den siste delen av dette kapittelet skal vi se nærmere på relasjonen mellom den enkelte foreningen og kulturskolen og hvordan kulturfrivilligheten vurderer samarbeidet med kulturskolen. 81 prosent av kulturforeningene som samar-

7 Median og gjennomsnitt for de foreningene som samarbeider med kulturskolen, er her henholdsvis 34 og 147 sammenliknet med 42 og 206 for alle kulturforeninger som svarte på spørreundersøkelsen.

beider med kulturskolen, bruker profesjonelle utøvere til å organisere aktiviteter for barn og unge (tabell ikke vist). Dette innebærer å bruke fagpersoner med formell kompetanse eller erfaring innenfor feltet til å organisere innholdet i aktiviteten. Siden de fleste lag og foreninger benytter seg av fagpersoner i sine egne aktiviteter for barn og unge, har kulturfrivilligheten bred erfaring med profesjonelle også *utover samarbeidet med kulturskolen*. Dette forteller oss noe viktig om forutsetningene for samarbeidet mellom kulturfrivilligheten og kulturskolen. Kulturfrivilligheten har allerede god kjennskap til hvordan man forholder seg til profesjonelle utøvere gjennom sin egen aktivitet, og dette bidrar trolig til bedre samarbeid med kulturskolen enn om det motsatte var tilfelle.

I spørreundersøkelsen til kulturforeningene ble de spurt om hvordan de synes samarbeidet med kulturskolen fungerer i praksis. Som det kommer fram i figur 3.4, synes 24 prosent at samarbeidet er veldig bra, og 44 prosent at samarbeidet er bra. Dette betyr at 68 prosent er fornøyde med samarbeidet i stort. 21 prosent synes samarbeidet verken er bra eller dårlig, mens 4 prosent synes det er dårlig og 1 prosent veldig dårlig. 6 prosent har svart «vet ikke» på dette spørsmålet.

Figur 3.4. Kulturforeningenes opplevelse av samarbeidet med kulturskolen. Prosent.

Data: spørreundersøkelse til lokale kulturforeninger. N = 263.

Ser vi på synet på samarbeid innenfor kulturfelt, er dette gjennomgående nokså positivt (tabell ikke vist). De som er aller mest fornøyde med samarbeidet, finner vi innenfor teater, orkester/band og korps, hvor andelen som synes dette er veldig bra eller bra, er på 68 prosent eller høyere. Dette innebærer at de som samarbeider mest med kulturskolen, også er blant dem som er mest fornøyde med samarbeidet.

Foreningene fikk også mulighet til å utdype hva de synes om samarbeidet med kulturskolen. I de åpne svarene kommer det fram mange interessante nyanser.

Flere gir uttrykk for at de ønsker mer initiativ fra kulturskolen til samarbeid med kulturfrivilligheten. En forening sier det slik:

Vi ønsker mer initiativ fra kulturskolen. Samarbeidet drives primært fra vår side. Vi skulle også gjerne hatt hjelp med å rekruttere flere.

En annen forening sier det på denne måten:

Korpset er nedleggingstruet og jobber hardt for sin eksistens. Kulturskolen og kommunen kunne avhjelpe dette ved å subsidiere plasser i kulturskolen for korpsmusikanter, gi tilskudd til dirigentlønn og bidra med å promotere korps ut i skolene. Det er vanskelig å nå barna siden det ikke er lov å dele ut informasjon på skolen. Barn er ikke på Facebook eller andre egnede SoMe-kanaler, så det blir opp til foreldrene om de får informasjon om korpsaktiviteter. Det har blitt vanskeligere de siste årene å få foreldre inn i frivilligheten. Korps inn i skolen/SFO med kulturskolen som driver av tilbudet er også noe som kunne senket terskelen for deltagelse og økt antallet barn i korpset.

Flere foreninger trekker fram kapasiteten til kulturskolen som en barriere for mer samarbeid: kulturskolen er «overbelastet», det er «lange ventelister» spesielt for noen instrumenter, og kulturskolelærere har for «små stillinger». Dette henger også sammen med ønskene som mange foreninger formidler i undersøkelsen om å få kjøpe flere tjenester og få flere (subsidierte) instruktørtimer. En forening forklarer:

Vi hadde ønsket at vi kunne kjøpe flere tenester, og vi kunne ønske at tenestene var rimeligere for medlemmene våre.

Begrenset tilbud og eventuelle kutt i tilbudene ses i sammenheng med kommuneøkonomien ellers, hvor det er en opplevelse av at kulturtilbudet ikke blir prioritert.

Samtidig er det mange foreninger som peker på økonomiske fordeler eller ulemper av samarbeidet med kulturskolen, litt avhengig av hvordan samarbeidet er organisert. Fordeler kan være at foreningen slipper å bære honoraret alene og får mulighet til å opprettholde aktivitet som ikke finnes ellers i kommunen (slik som f.eks. klassisk korsang), og at foreningen slipper å ha arbeidsgiveransvar. I tilfeller hvor foreningen har arbeidsgiveransvaret i samarbeidet med kulturskolen, oppleves dette som negativt og noe som den profesjonelle parten har bedre forutsetninger for å ta.

Interessekonflikter og personavhengighet er også noe som trekkes fram som negativt for samarbeidet. En respondent utdyper:

Pr i dag samarbeider vi godt med kulturskolen. Men det har vist seg å være veldig avhengig av hvem som er rektor. Tidligere har det vært mye vanskeligere. Og fortsatt opplever vi at enkelte personer ansatt i kulturskolen er vanskelige å samarbeide med, men med andre går det lekende lett.

Slike samarbeidsproblemer kommer også til syne når foreningene har nedslagsfelt i flere kommuner og de interkommunale kulturskolene er organisert forskjellig, men samtidig er det også noen som trekker fram godt samarbeid med kulturskolen, ikke bare i kommunen, men i hele fylket. Flere av tilbakemeldingene på samarbeidet går også på dette med koordinering, ulike behov og om å forstå hverandres behov, hvor god dialog er viktig. Dette handler blant annet om at kulturskolen ikke må legge en-til-en-timer på korpsets felles øvelsesdag, dialog om når kulturskolen skal ha for eksempel konserter, slik at korpset får med seg dette, og dialog om at elevene skal spille litt av korpsets repertoar i undervisningen gjennom kulturskolen, og ikke bare kulturskoleinstruktørens repertoar. Det kan også handle om hvor undervisningen skal finne sted, hvor foreningene kan foretrekke skolens lokaler over kulturskolens for å gjøre det enklest mulig for deltakerne.

Flere foreninger peker også på god synergi i samarbeidet. En forening forklarer det på denne måten:

Samarbeidet med kulturskolen gjør tilbudet bedre både for kulturskolens elever og for medlemmene i orkesteret. Foreningens innsats gjør at rekrutteringsarbeidet til kulturskolen blir lettere, og kulturskolen letter foreningens rekruttering. Vinn vinn.

Oppsummering

I dette kapittelet har vi belyst samarbeidet med kulturskolen sett fra kulturfrivillighetens perspektiv. I oppsummeringen av kapittelet vil vi framheve disse funnene:

- De vanligste måtene for kulturfrivilligheten å samarbeide med kulturskolen på er om aktiviteter (56 prosent) og arrangementer (53 prosent) etterfulgt av samarbeid om personell (43 prosent) og rekruttering (39 prosent). Samarbeider de om personell, samarbeider de gjerne om rekruttering også. Det er korps og orkester/band som samarbeider mest om personell med kulturskolen.
- Den mest utbredte kilden til finansering av samarbeidet som kulturforeningene har med kulturskolen, er frivillig innsats fra foreningen (64 prosent), men støtte fra kommunen (48 prosent) og kjøp av dirigent- og instruktørtjenester (41 prosent) er også utbredte finansieringskilder.
- Samarbeid om strategier for å nå flere barn og unge er midlertid ikke så vanlig, selv om én av fire foreninger oppgir å ha dette. Kulturfrivilligheten kan også bidra med et breddeperspektiv på andre måter gjennom mangfold i medlemssammensetning og gjennom tiltak for bredere deltakelse, slik som utstys- og betalingsordninger. Kulturforeningene som samarbeider med

kulturskolen, scorer høyt på disse indikatorene sammenliknet med kulturfeltet ellers.

- Foreningene som samarbeider med kulturskolen, har også mer samarbeid med kommunen generelt enn andre foreninger i kultursektoren som organiserer fritidsaktiviteter for barn og unge. 44 prosent av dem som samarbeider med kulturskolen, samarbeider også med kommunen om å dekke kostnader til deltakelse i aktiviteter for barn og/eller ungdom fra familier med dårlig råd. Den tilsvarende andelen for kultursektoren i stort, basert på samme spørreundersøkelse, er 32 prosent (Hansen et al., 2024). Likevel er det ikke slik at de foreningene som samarbeider med kulturskolen, er mer ressurssterke (målt i antall medlemmer) enn andre kulturforeninger. Funnene peker dermed heller på at samarbeid med noen instanser i kommunen også gjør det lettere å samarbeide med andre instanser i kommunen.
- Mange foreninger (64 prosent) som samarbeider med kulturskolen, har egne ordninger for deling av utstyr/instrumenter, men dette er i liten grad i samarbeid med kulturskolen. Innenfor korps som samarbeider med kulturskolen, er det 93 prosent som har gratis utlån av utstyr/instrumenter, men kun 18 prosent oppgir å dele utstyr med kulturskolen.
- Det er kun 12 prosent av kulturforeningene som samarbeider med kulturskolen, som også samarbeider med SFO/AKS, men 28 prosent samarbeider med andre utover kulturskolen og SFO/AKS.
- Kulturfrivilligheten, og da spesielt dem med mest utbredt samarbeid (korps, orkester/band og teater), er godt fornøyd med samarbeidet med kulturskolen. Gjennom samarbeidet med kulturskolen kan kulturforeningene blant annet opprettholde aktivitet som de ikke har ressurser til å opprettholde alene. Det kommer likevel fram flere forbedringspunkter, deriblant ønsker om mer initiativ til samarbeid fra kulturskolen selv, mulighet til å kjøpe flere tjenester og instruktørtimer til en lavere pris og bedre koordinering på tvers av forening og kulturskole. Samtidig nevner kulturfrivilligheten lite kapasitet hos kulturskolen som en barriere for samarbeid. De peker her blant annet på ventelister og små stillinger i kulturskolen.

Samarbeid og breddeperspektivet – dypdykk i utvalgte caser

I det følgende vil vi presentere våre analyser basert på de tre utvalgte casekommunene. Basert på informantenes perspektiver og erfaringer og gjennom aktiv bruk av sitater vil vi belyse ulike dimensjoner og forhold som kan betraktes som sentrale – og til dels kritiske – for å få i stand og gjerne lykkes med samarbeid mellom kulturskolene og kulturfrivilligheten. I dette ligger også en hensikt om å trekke fram forutsetninger som generelt kan sies å være mer eller mindre betydningsfulle for slike samarbeidsrelasjoner. Det handler om 1) forutsigbarhet og økonomiske rammebetingelser, 2) praktiske forhold inkludert lokaler og fysisk tilrettelegging, 3) organisering i form av rolle- og forventningsavklaring, 4) samarbeid i kjerne-, bredde- og fordypningsprogrammet, 5) kulturskolens rolle som koordinator for lokalt kulturliv og 6) samarbeidets rolle for å fremme bredde og inkludering av underrepresenterte grupper.

Forutsigbarhet og økonomiske rammebetingelser

Økonomi er gjennomgående en viktig betingelse for samarbeidet mellom kulturskolen og de frivillige organisasjonene. Informanter både fra organisasjonene og fra kulturskolen og kommunen for øvrig trekker fram økonomiske betingelser som styrende for hva slags samarbeid de kan få til, og hvordan dette samarbeidet arter seg.

Vi kan ha tre ulike blikk på økonomiens betydning. For det første er det kulturskolens økonomi og hvilke prioriteringer kommunen kan og vil gjøre innenfor sine rammer. For det andre er det de frivillige kulturorganisasjonenes økonomi og hvilken rolle samarbeidet med kulturskolen spiller for denne økonomien. Til sist så er det muligheten for at organisasjonene og kulturskolen sammen kan dra nytte av ekstern finansiering, gjerne i en form som forutsetter en eller annen form for prosjektsamarbeid.

Det mest omfattende samarbeidet som finner sted i alle de tre kommunene vi har besøkt, er samarbeidet mellom skolekorps og kulturskolen. Helt sentralt i dette samarbeidet er korpsenes kjøp av dirigenttjenester fra kulturskolen. Som vi viste til i kapittel 2, er dette en utbredt form for samarbeid mellom kulturskoler og korps. Et viktig premiss i dette samarbeidet er forståelsen av at instrumentopplæring skal skje av profesjonelle, og at det skal være individuell opplæring, eller

i alle fall opplæring i små grupper. Vi skal senere komme nærmere inn på hva denne vektleggingen av profesjonalitet har å si for samarbeidet, men det viktige nå er at vektleggingen av profesjonalitet medfører betydelige utgifter i drift av korps når alle som er med i korpset, skal dirigeres av betalte profesjonelle og også ha individuell instrumentopplæring.

For korpsene er profesjonell opplæring kostnadsdrivende. Tilgang på tilstrekkelige opplæringsressurser i kulturskolen er viktig for å holde kostandene nede, da korpsene får subsidiert timene av kulturskolen. En gjennomgående utfordring da er kapasiteten i kulturskolen.

I en kommune forteller lederen for et skolekorps at det koster «90 prosent mer» å kjøpe instrumentopplæring utenfor kulturskolen, men at «i forhold til hva vi ønsker oss, så har vel kulturskolen cirka 25 til 30 prosent underkapasitet for vår del». Dermed blir kapasiteten hos kulturskolen og fordelingen av kapasiteten mellom ulike korps en avgjørende del av samarbeidet i kommunene.

Til samme tid er det slik at korpsenes sosiale profil gjør at de gjerne subsidierer kulturskoleavgiften til korpsmedlemmene for å redusere egenbetalingen. Dette gjør de for å gjøre det lettere å delta for medlemmene. Praksisen rundt dette varierer imidlertid. I én kommune forklarer en korpsleder hvordan det er organisert:

Vår kontingent er 1500 kr i halvåret, og den inkluderer jo alt, og derav også kulturskolen. Så der subsidieres det. Så hvis de melder seg ut av korpset, men ønsker å fortsette å ha enetimer i kulturskolen på et instrument, så betaler de jo mer enn 3 000 kr i året bare for det, og hos oss så får de jo alt annet i tillegg.

I denne kommunen fakturerer kulturskolen korpset, slik at det for foreldrene kun er én innbetaling for musikkopplæring, selv om opplæring til dels skjer i regi av korpset og til dels i regi av kulturskolen. I en annen kommune forklarer de at en slik løsning ikke er mulig innenfor de kommunale systemene:

Nei, det har ikke vi. Det får ikke vi lov for. Korpset får ikke lov til å eie plassene på et vis, og foreldrene får fakturaen. De betaler fakturaen og så sender de fakturaen til korpset som tilbakebetale foreldrene for utgiften. Vi skulle ønske at vi slapp det mellomleddet.

Det er vanskelig å se for seg at det er formelle hindre for å gjøre dette likt, og det kan således være rom for læring på tvers av kommuner med tanke på hvordan de organiserer dette samarbeidet. Det er også påfallende at korpsene gjennom loppemarked, loddsalg og annet dugnadsarbeid sikrer subsidiering av prisene kommunen tar i sin kulturskole. Det sier noe om den sterke egalitære verdiforankringen innenfor denne delen av kulturfrivilligheten. Samtidig og sett

i lys av nasjonale satsinger, som samfunnsoppdraget for inkludering av barn og unge, er det bemerkelsesverdig at det finner sted en slik arbeidsdeling lokalt.

Videre er det slik at det innenfor et profesjonelt kulturfelt, særlig i mindre kommuner, kan være vanskelig å være en attraktiv arbeidsgiver med stillingshjemler som gjør det mulig å rekruttere kulturfaglige, kompetente folk. En rektor ved en kulturskole beskriver hvordan samarbeidet med kulturfrivilligheten i så måte kan være nødvendig for kulturskolen:

... så er det viktig å prøve å få samlet den kompetansen, fordi vi får ikke ansatt en trompetlærer i 20 prosent stilling, men vi kan kanskje klare å få til en trompetlærer i 100 prosent stilling hvis vi klarer å samarbeide med frivilligheten.

Ekstern finansiering kan fungere som en katalysator for videre samarbeid. Et eksempel er en frivilligsentral plassert i et bygdesamfunn i en større kommune. Her fikk de etter søknad innvilget fylkeskommunale folkehelsemidler, og disse ble brukt til å finansiere kulturskoletilbud i form av dansetimer som del av SFO ved den lokale barneskolen. Dermed var det en frivillig stiftelse som skaffet offentlig finansiering for å fasilitere samarbeid mellom to kommunale enheter, til det beste for barna ved skolen.

En annen modell er der kulturskolen og korps sammen søker om midler for å gjennomføre prosjekter. I vårt materiale har vi et eksempel på at korps og kulturskole har søkt midler fra Norges Musikkorps Forbund for å gjennomføre et felles prosjekt. Erfaringene fra dette var gode, men siden det kom «på toppen» av løpende aktivitet og krevde innsats fra begge parter, ble det med det ene prosjektet.

Et tredje eksempel er kulturskolen som fikk prosjektmidler til å starte opp et demenskor. I dette tilfellet stoppet finansieringen etter oppstarten, men kulturskolen fant ut at det på dette tidspunktet ble nødvendig å prioritere tilbudet innenfor den ordinære rammen:

Så prøvde vi å få det videreført, for det var noe midler igjen, og så fikk vi nei på det. Men da skjønnte vi at det var for seint. Vi hadde startet noe som ikke lot seg stoppe. Vi kunne selvfølgelig stoppet det og sagt at vi har ikke penger, men det hadde vært hjerterått, for å si det mildt med tanke på det behovet vi hadde skapt. Så der er vi jo helt avhengig av de frivillige for å kunne drive det som vi gjør nå. Vi bruker vel cirka 20 prosent stilling på det, og for oss er 20 prosent stilling noe når kulturskolen bare har ti årsverk.

På denne måten førte prosjektmidler til et varig godt tilbud der kulturskolen gjorde seg avhengig av frivillige, men uten at disse var knyttet til den organiserte frivilligheten – de var frivillige som kun forholdt seg til kommunen. Para-

doksalt nok kan dette gjøre det lettere for kulturskolen å gjøre seg avhengig av frivillighet. Det er etablert i forskningen at det er en uro i kommuner om å gjøre seg avhengige av frivillighet, siden frivilligheten ikke er like forpliktet som ansatte (Trætteberg et al., 2024). Frivillighet i Norge organiseres primært gjennom de frivillige organisasjonene, og disse tar ofte et tungt ansvar, men det gjør at kommunen ikke har oversikt over organiseringen av den enkelte frivillige. Når jobben heller gjøres av en frivilligkoordinator som er ansatt i kommunen, kan det gjøre det lettere for kommunen selv å basere seg på at innsatsen fra frivillige faktisk vil finne sted.

Samtidig er det ikke alltid at kommunale samarbeidspartnere er i stand til å opprettholde langsiktige samarbeid. Utfordringen er at kulturskolens ansatte er faste ressurser som det trengs inntekter for å lønne. Hvis de gjennom breddeprogrammet bruker disse ansatte i andre kommunale tjenester, er de avhengige av inntekter fra budsjettene til disse tjenestene. Dersom andre tjenester som skole, SFO og barnehager da prioriterer ned tilbudet fra kulturskolen, vil det gi utfordringer for kulturskolen:

Det at du hele tiden må jo jobbe med å søke midler og er avhengig av velvilje, det tilsier at du lever hele tiden i en usikkerhet om du har tilstrekkelig finansiering for å kunne videreføre det. Og det er jo det samme som grunnskolen... Vi har et samarbeid med grunnskolen, men så plutselig nei, nå har vi ikke råd til å bruke dere. Utfordringen er at kulturskolen har jo stabile ressurser og da har vi kanskje ikke stillingsgrunnlag eller oppgaver, og må den læreren byttet eller endre på oppgaver. Det gjør at vi lever i en kontinuerlig usikkerhet i type arbeidsoppgaver.

Samtidig som økonomiske rammer preger muligheten til å jobbe strategisk med å utvikle samarbeid, har også praktiske forhold knyttet til beliggenhet og personlige relasjoner betydning for det faktiske samarbeidet.

Praktiske forhold: lokaler og personale

Praktiske forhold som beliggenheten til kulturskolen og de frivillige foreningene kan spille en viktig rolle for hvordan samarbeidet utvikler seg. Dette kan for eksempel resultere i samarbeid med frivilligheten som går ut over de normale samarbeidene med kulturfrivilligheten. Det er gjennomgående at når kulturskolen har lokaler som er plassert sentralt og tilrettelagt for arrangementer, innbyr dette til kulturaktivitet, og til annen aktivitet og samarbeid med ulike lokale aktører som ikke nødvendigvis er innenfor kultur. Her er et eksempel på samarbeid med natteravnene:

Vi har startet et samarbeid med Natteravnene, for de hadde ikke noe plass å være. Natteravnene bruker også kulturskolens lokaler og har fått nøkkel og har det litt plass til å lagre ting og hvor de kan skrive rapporter ut og

inn før de går natteravn. Men det er jo ikke noe kultursamarbeid sånn sett. Men det vi ønsker, det er jo det kulturskolen skal være viktig for flest mulig på en eller annen måte. Og helst på flere måter.

Tanken er at når kulturskolen åpner seg for lokalsamfunnet i bredt, skaper det flere møtepunkter til flere mennesker, noe som er verdifullt i seg selv, og som også er med på å gjøre kulturskolen til en mer naturlig arena for barn og unge og deres foreldre.

Et annet eksempel fra den samme kommunen er samarbeidet med en frivillig organisasjon som jobber for å fremme kulturelt mangfold og møter mellom mennesker med bakgrunn fra ulike land. Denne organisasjonen tok kontakt med kommunen med et ønske om å få tilgang til lokaler for å etablere en kulturkafe. Kulturskolen tok denne utfordringen og gikk aktivt inn i et samarbeid om etableringen av kulturkafeen. Dermed ble dette en møteplass mellom byens minoritets- og majoritetsbefolkning, og det ble også en arena der kulturskoleelever kunne stå på en scene, og en arena for kulturskolen til å drive aktiv rekruttering blant deler av kommunens befolkning som er dårligere representert i elevgruppen.

Fysisk nærhet og samlokalisering gjør det mulig at samarbeid kan utvikle seg organisk, altså at det ikke springer ut av strategiske planer, men heller kommer i stand når folk møtes mer uformelt. I en kommune flyttet kulturskolen inn i lokaler med flere andre kulturaktører, og rektoren forteller:

Da ble vi enig om at vi må møtes regelmessig for å høre hva vi holder på med og litt for å ikke trække i hverandres bed. Her er det jo fem potensielle aktører som kan sette opp en barneteaterforestilling en lørdag. Så vi begynte med en rutine-morgenkaffe en gang i måneden. Og da begynner vi å snakke sammen og så finner vi ut ja, og ble vi kjent og så «kanskje vi skal starte et samarbeid?» Og det er sånn det er blitt. [...] Det har bare kommet ut av morgenkaffen hvor vi snakker sammen

I dette eksemplet har samlokalisering ført til at kulturskolen samarbeider primært med profesjonelle aktører innenfor teater og visuell kunst. Samtidig gjenkjenner rektoren betydningen av beliggenhet for samarbeid.

På samme vis kan beliggenhet være en ulempe, når det blir avstander mellom kulturskolen og der folk og foreninger befinner seg. Dette er noe det later til å være høy bevissthet om. Særlig de frivillige foreningene er opptatt av dette, men kulturskolene anerkjenner også betydningen av å kunne gi tilbud nær der barn bor. En kulturskolerektor forteller om desentralisert musikkundervisning:

... 31 undervisningssteder har vi. Det er helt vilt. Vi prøver å etterkomme at vi skal være der hvor elevene er. Og det vil jo korpsene veldig gjerne – at vi liksom sogner til et distrikt og en skole. Utgangspunktet er jo det. Og

da ønsker jo primært korpsene at vi møter eleven på den skolen eller det området

Samtidig er beliggenhet og geografi en utfordring gjennom hele skoleløpet. I en desentralisert kommune der noen elever må ut av kommunen for å gå på videregående skole, opplever korpsene at kulturskolen ikke er gode nok til å ta opp i seg innspill fra kulturorganisasjonene når de legger planer. En leder i et korps forteller:

Samtidig som at vi synes at vi blir for lite involvert. Altså, det er kulturskolen som setter opp øvingsplanen, samt bare bestemmer når det skal foregå rent praktisk og så er det ikke bestandig så praktisk gjennomførbart. Og blant annet så er det øvinger som blir lagt på tidspunkt sånn at det er videregående elevene som spiller i korps ikke rakk å komme til øvingslokalet.

De frivillige organisasjonene opplever her at kulturskolen legger planer uten tilstrekkelig informasjon og dialog. Det generelle poenget i eksempelet er også at i samarbeid om kulturtilbud til ungdom er det avgjørende med løpende praktiske løsninger. Ungdoms deltakelse er sårbar for praktiske hindre som gjør det lettere å velge andre aktiviteter eller gi seg med kulturaktiviteter. Frafall er en generell utfordring for barn og unges fritidsaktiviteter.

Personale og ansettelsesforhold – muligheter og barrierer i forvaltning og frivillighet

Det varierer i hvilken grad det finnes formelle strukturer for samarbeid mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten, og det varierer hvordan samarbeidet eventuelt er utformet. Personlige relasjoner er imidlertid gjennomgående viktig, og flere av informantene våre forteller om slike relasjoner mellom for eksempel lærere på kulturskolen og ledere og ildsjeler i kulturfrivilligheten. I praksis innebærer det personlige aspektet ifølge våre informanter at man lettere finner gode løsninger på utfordringer i samarbeidet. Det handler om å løse ting på lavest mulig nivå, og således er det en ubyråkratisk måte å håndtere relasjonene på. Til samme tid ser det ut til at det personlige aspektet også innebærer en fare for at det kan bli noen tilfeldigheter i hvordan samarbeidet er, og organisasjoner som har personlige bånd inn i kulturskolen, kan få bedre oppfølging enn andre. Det er imidlertid ingen indikasjoner i vårt materiale at det skjer noen slik form for favorisering.

Det er også tilfeller der det finnes kompetanse utenfor kulturskolen som kulturskolen trenger for å ha et godt tilbud til elevene. Særlig når man ser vekst innenfor noen kunst- og kulturformer, må det rekrutteres personale med den riktige kulturfaglige kompetansen. I vårt materiale hadde vi et tilfelle der det ikke fantes lærerkrefter innenfor visuell kunst, og der kulturskolen satte ut opplæringen til den lokale kunstforeningen. Dette hadde fordeler gjennom at

kunstforeningen hadde tilgang på kompetent personale med utdanning som kunst- og håndverkslærere, og lederen i kunstforeningen viser også til hvordan foreningens spesialisering gjorde dem i stand til å gi et tilbud utover det som var mulig i lokalene til kulturskolen:

Vi har service, verksted, grafikkverksted og store lagerrom og trykkpresser og det meste vi trenger. Masse staffeli og alt vi trenger av utstyr. Vi har mye mer og bedre utstyr enn kulturskolen her

Likevel ble denne ordningen avviklet etter initiativ fra kulturskolen. Bakgrunnen var at skolen ønsket å samle lærerkrefter og ha samarbeid på tvers av kulturfelt. Når deler av undervisningen er lagt ut til eksterne, blir det vanskeligere å inkludere alle lærerkrefter i samlet og felles utviklingsarbeid. Denne endringen var likevel noe kunstforeningen aksepterte, og det har ikke vært noen konflikt knyttet til at kulturskolen hentet undervisning i visuell kunst «hjem». Det viser imidlertid et generelt poeng om at kulturskolen i mange kommuner ikke har så veldig mange årsverk, slik at det å åpne opp for eksterne ikke går på bekostning av mulighetene til internt samarbeid.

Organisering: rolle- og forventningsavklaring

Rolle- og forventningsavklaringer handler om å tydeliggjøre hvem som bestemmer, og hvem som trenger hvem, i forholdet mellom kulturfrivilligheten og kommunen som kulturskoleeier. Dette kan ofte ses i lys av hvem som tar initiativ, og hvem som kan fatte beslutninger. Det handler videre om forholdet mellom de profesjonelle kulturaktørene og de frivillige som ikke alltid har en kulturfaglig bakgrunn. Er dette formalisert og avtalefestet?

Er kulturskolen organisert for samarbeid?

Et spørsmål som vi får variasjon i tilbakemeldinger fra casekommunene på, er hva det har å si hvordan kulturskolen er innplassert i den kommunale organisasjonen. Kulturskolen er en lovpålagt tjeneste etter opplæringsloven og er samtidig nært knyttet til kulturfeltet og dermed kulturavdelingen i kommunen. Det er dermed stor enighet om at det trengs godt samarbeid på tvers av disse avdelingene.

Det er ulike perspektiver om hvor kulturskolen bør plasseres. I en kommune sier rektor ved kulturskolen dette:

Jeg er veldig glad for at vi ligger under oppvekst, men at vi skal ha veldig godt samarbeid med kulturavdelingen, det er vesentlig. Men jeg tenker at vi driver med opplæring, og det er veldig viktig for meg at vi fortsatt er en del av oppvekstområdet. Og jeg vet at det har vært mye diskusjoner om

det, men det er det jeg kjemper for. Denne nye rammeplanen legger også vekt på det.

Altså understreker rektoren her i sitatet behovet for og nytten av samarbeid, men rektoren vektlegger også samarbeidet med resten av oppvekstfeltet.

Referansen til den nye rammeplanen i det ovenstående sitatet handler om at denne rektoren ser på skolen som en naturlig arena for å legge større vekt på breddeperspektivet i kulturskolen. Kommunen har for eksempel hatt et prosjekt der alle fjerdeklassinger har fått opplæring i blåseinstrumenter.

I en annen kommune, der kulturskolen er del av kulturavdelingen, avviser kultursjefen at det er avgjørende i hvilken avdeling kulturskolen skal ligge. Det handler mer om andre forhold, også personlige relasjoner:

Jeg synes det der er oppkonstruert fordi det handler om ... det er personbetinget. Og det handler om min relasjon til skolesjefen, for eksempel. Det handler om at han og jeg er på linje. Også barnehagesjef. Så om kulturskolen er under skole eller om det er under kultur, har ingenting å si. Kulturskolerektoren vår deltar også på rektormøter med grunnskole. Så når det der er blitt så vanskelig og så komplisert for mange, og at de skifter mellom skole og kultur – jeg tror det er sann profesjonstull, altså.

Til samme tid peker denne informanten på fasilitering av samarbeid som en forklaring på hvorfor det fungerer godt med kulturskole i kulturavdelingen, men da er det samarbeid med frivilligkoordinator og øvrige som jobber med det organiserte kulturlivet, som trekkes fram.

Vårt utvalg på tre kommuner er ikke tilstrekkelig for å si noe sikkert om hvorvidt samarbeidet med kulturfrivilligheten preges av om kulturskolen er organisert i kultur- eller utdanningsavdelingen. Det er imidlertid en sentral innsikt fra organisasjonsteorien at organisering har noe å si for hvilke samarbeid som etableres, og hvilke hensyn som ligger i premissene for samarbeidet. Plasseringen av kulturskolen kan dermed påvirke om de prioriterer samarbeid internt eller ut av kommunen, selv om alle kulturskoler har ambisjoner om å gjøre begge deler.

Tilnærming til kulturfaglig kompetanse og frivillighet

Møtet mellom kulturfrivilligheten og en kulturskole som har sterk faglig identitet knyttet til å være profesjonelle kulturaktører, utgjør en spenning vi finner igjen i hele vårt materiale. Denne spenningen handler om forholdet mellom barn og familier og hvilke forventninger de har til ulike typer aktører, men er kanskje mest aktuelt når det gjelder samarbeidet mellom de som er ansvarlig for kunstnerisk utøvelse og opplæring.

En kulturskolerektor er tydelig på at dette er noe de trenger å jobbe med, når vi spør om det er spenninger knyttet til samarbeid mellom profesjonelle og ikke-profesjonelle:

Masse spenninger og både hos enkeltpersoner og enkeltlærere som har sin identitet og integritet i faget sitt og frivillighet og frivillige prosjekter /produksjoner som vi egentlig – i hvert fall fra mitt perspektiv – burde ha samarbeidet med i enkelte fag, men som vi ikke gjør fordi læreren synes det er under vår verdighet; at nivået er ikke godt nok og så videre.

Det er viktig å understreke at representanter fra både kommunen, kulturskolen og kulturfrivilligheten generelt beskriver samarbeidene som gode, men samtidig indikerer de hvordan slike spenninger om kulturfaglig identitet og profesjonalitet er til stede og må håndteres i det løpende arbeidet.

Det er gjennomgående at kulturskolen hegner om profesjonaliteten sin og er opptatt av at tilbudet skal ha profesjonell karakter. En rektor ved en kulturskole beskriver her forsvaret for egen profesjon i samarbeidet med frivilligheten:

Frivilligheten senker kanskje kravene til profesjonalitet, og at de mener at det er godt nok; at de har egne folk som kan gjøre det billigere [...] Vi prøver jo å gi råd til sånne type korps og organisasjoner om at vårt personale har en profesjon, at det her er en profesjon og at vi må ha respekt for det og at det er ganske sårbart det vi holder på med i forhold å følge opp barn og unge – utsatte barn og unge. Er de med på en ting som er dårlig så mister vi dem. Det er ganske sårbart. Du ødelegger mye.

Dette synet på forholdet mellom profesjonalitet og frivillighet gjennomsyrrer kulturskolens organisasjon, på tvers av rektorer, lærere og andre i den kommunale forvaltningen. Fra de frivillige organisasjonene er det mer delte syn på denne relasjonen mellom de profesjonelle og frivillige.

Noen organisasjoner vektlegger muligens det profesjonelle mindre – betoningen av det profesjonelle innebærer andre avveininger når den må gjøres mot de økonomiske betingelsene som følger med en slik profesjonalisering. En korpsleder beskriver hvordan samarbeidet med kulturskolen medfører både fordeler og ulemper. Som fordeler trekker hun fram kvalitet og profesjonalitet og det at kulturskolen tar arbeidsgiveransvar for dirigenter, men hun peker på at samarbeidet med kulturskolen også har ulemper. Hun begynner med å sammenlikne med tidligere praksis der korpset brukte de eldste til opplæring av de yngste:

På en måte var med på å beholde dem lenger i korpset, for det at det var viktig for dem å ha den arenaen, at dem kunne være støttespillere for dem som er nybegynnere og attpåtil tjene noen kroner på det. Det var billigere for skolekorpset å ha en instruktør som ikke er profesjonell musiker. Det som er negativt med samarbeid med kulturskolen er at det har fordyret aktiviteten ganske mye. For sånn som det er nå, selv om kommunen subsi-

dierer dirigentkostnaden våre, betaler vi 60 000 i året for å ha dirigent gjennom kulturskolen. I tillegg har vi to rekrutteringsgrupper som hver koster vel 6000 i halvåret i tillegg til dirigentutgiftene.

Et annet korps har imidlertid en annen vurdering og forklarer hvorfor de kun har profesjonelle til å drive opplæring. Hun advarer mot å bruke eldre musikanter til å undervise de yngste:

Vi ser at det kan bli litt skadelidende for kunnskapen hos de yngste fordi at man ikke har den pedagogiske utdannelsen, og man har ikke en læreplanen man skal følge og et opplegg i samme grad [...] vi har et uttalt mål om at vi skal hevde oss i førstedivisjon i Norge. Vi skal ha en god musikalsk kvalitet i tillegg til et godt sosialt sted å være.

Siden kulturskolen gjennomgående gir kulturfrivilligheten lavere priser på tjenester enn hva som finnes på det åpne markedet, vil derfor vurderingen av profesjonaliseringen som kulturskolen bidrar til, variere etter i hvilken grad dette er noe kulturfrivilligheten også selv ønsker seg.

Videre er det slik at akkurat som det varierer hvordan kulturfrivilligheten vurderer hva profesjonalisering betyr, varierer det også hvordan de vurderer i hvilken grad kulturskolen faktisk er profesjonell. En korpsleder beskriver hvordan profesjonalitet er vanskelig å opprettholde:

Samtidig som jeg tenker at det ikke er kjempeprofesjonelt i vår kommune. Det er jo profesjonelle folk og det er folk som har utdanning og sånn, men for å få til store nok stillinger for de lærerne som jobber i kulturskolen nå, så er det litt sånn at de må undervise. Så er du på treblåseinstrument så må du på en måte undervise i alt, og da har du kanskje opplæring selv på saksofon for eksempel, men du underviser likevel i fløyte og klarinett og andre instrument. Noen underviser jo egentlig på alt av messinginstrumenter. Så når du har trompet så skal du undervise både på horn, trombone og baryton

Alle kommunene i vårt utvalg er store eller mellomstore, så det er grunn til å tro at dette er en utstrakt utfordring for mange kulturskoler – og spesielt i de mange små kommunene.

Innenfor andre kulturfelt kan spissingen gjøre at kulturskolens mandat om å være for alle utgjør en arbeidsdeling. En teatergruppe setter opp årlige forestillinger der barn og unge er skuespillere, men der rammene rundt er profesjonelle. Teaterlederen sammenlikner tilbudet deres med hva kulturskolen gjør:

Jeg føler at kulturskolen er jo et tilbud for alle. Hos oss er det et honorert, kreativt profesjonelt team som sitter og vurderer om du er bra nok for en oppsetning hos oss. Da kan du si det sånn at vi alle har jo kommet gjennom nåløyet, og det er jo litt annet enn en kulturskole som representerer bredden. Der er det ikke noe opptakskrav så vidt jeg vet, og så

utvikler man seg jo der. Men hos oss så på en måte må du ha et talent i forkant.

En slik kulturfaglig spissing kan man vanskelig se for seg innenfor en kulturskole, men det representerer altså en utvidelse av det lokale kulturtilbudet rettet mot barn og unge der den lokale kulturfrivilligheten ofte representerer lavere terskel, men der den som i dette tilfellet også kan representere en høyere terskel for deltakelse.

Samlet viser dette hvordan kulturskolen på tvers av kommuner og informanter har en ganske konsekvent holdning til sin egen rolle som profesjonelle kulturarbeidere innenfor en organisasjon som fremmer denne rolleforståelsen. Kulturfrivilligheten er mer mangfoldig. Deler av kulturfrivilligheten består av organisasjoner som deler en form for profesjonell identitet, og i denne delen av kulturfrivilligheten vil barn og unge ofte møte de samme instruktørene som i kulturskolen. Det er her vi finner en betydelig grad av overlapp i ansatte. Samtidig er kulturfrivilligheten mangfoldig, og innenfor deler av dette feltet er selvforståelsen heller at de skal være en fritidsaktivitet og sosial arena der det kulturfaglige ikke nødvendigvis er prioritert like høyt. Dette betyr også at disse foreningene ikke har rammer og organisasjoner som kan møte kulturskolen for å fremme det kulturfaglige arbeidet. Når forholdet til disse aktørene forvaltes av den enkelte ansatte i kulturskolen, kan de være krevende å finne gode former for samarbeid, og det oppstår spenninger i samarbeidet.

Kjerne-, bredde- og fordrypningsprogrammet – muligheter for samarbeid

For å forstå variasjonen i faglighet internt i kulturskolene med tanke på faglig identitet og rom for samarbeid er det nyttig å ta utgangspunkt i de ulike innretningene til kjerne-, bredde- og fordypningsprogrammet. Dette var et gjennomgangstema i intervjuene. I alle kulturskolene var dette en viktig måte å organisere tenkningen rundt kulturskolen på. I omtalen av disse programmene ble det vist til rammeplanen for kulturskolen som en viktig føring for hva kulturskolen skal holde på med. Vår undersøkelse ble gjennomført omtrent på samme tid som en ny rammeplan ble vedtatt, og rektorene framsto oppdaterte om endringene som fant sted i denne nye versjonen.

Det er *kjerneprogrammet* som er den dominerende delen av aktiviteten til kulturskolen. Dette består i at elever får opplæring, individuelt eller i gruppe, i en kunst- eller kulturform av en lærer fra kulturskolen. Som vi har omtalt, er det samarbeid knyttet til for eksempel instrumentopplæring i korpsene. I selve undervisningen er det i vårt materiale begrenset med samarbeid.

Den dominerende posisjonen kjerneprogrammet har i kulturskolens tilbud, er også knyttet til økonomi. Økonomien til kulturskolen er i stor grad tuftet på egenbetaling fra deltakerne. Siden det er i kjerneprogrammet størstedelen av disse inntektene genereres, får kjerneprogrammet nødvendigvis en sentral posisjon i tilbudet, slik denne rektoren forklarer:

I underkanten av halve vårt budsjett er basert på inntekter som jo legger en stor føring for hva vi kan bruke tiden vår på, og hvordan vi samarbeider. Det er begrenset hvor mange samarbeid vi kan gå inn i og drive. Det er fine og flotte prosjekt som vi gjerne skulle ha ønsket å gjøre, men vi trenger å få inn inntekter.

Det kan noen ganger være en opplevelse i kulturfrivilligheten at den kommer i en konkurransesituasjon med kulturskolen. Dette ser ikke ut til å være intendert fra kulturskolen, men det kan likevel være en realitet da kulturinteresserte barn og unge i praksis kan velge mellom tilbud fra frivillige organisasjoner og fra kulturskolen. En leder i et korps beskriver dette som en utfordring for rekrutteringen og i relasjon til kulturskolens rolle:

Før det fantes kulturskole, så var jo kanskje korps og muligens noe sånn orkesterforeninger og sånt som sto for rekruttering av unger og ungdommer som ønsket å spille instrument. Det var ikke så mye annet tilbud, sant? Dermed så fikk jo korpsene mer rekruttering da. Så jeg tror nok at det er konkurranse. Det er det ingen tvil om. Det er flott med dans, og det er jo en del kulturskoleaktivitet som kanskje er billigere i drift enn instrumentopplæring. Fordi at hvis du har danseelever, så kan du ha en stor klasse, men hvis du skal gi individuell undervisning på et instrument, så er jo det mer kostbart

Til samme tid er dette med konkurranse om deltakere en tematikk flere også er klar over. Vi ser tilfeller der kulturskolen og kulturfrivilligheten deler opp tilbudet, nettopp for å unngå en konkurransesituasjon. Denne rektoren beskriver hvordan de prøver å unngå konkurranse, men at det kan være krevende å få til i praksis:

Ja, blant annet at vi utfyller hverandre på tilbud, ikke sant? Hvem er det de leverer tilbud til? Blant annet så har kunstforeningen startet en ungdomsgruppe nå fra 16 år og oppover, og da har vi tilbud til de som er til og med 16. Men det er også et sånt eksempel på en viss dialog og en intensjon om hyppig dialog, men som av og til koker litt bort.

Et annet element som kan anses som del av en mulig konkurransesituasjon mellom kulturfrivilligheten og kulturskolen, er forventningene som følger med at et barn deltar. Kulturskolen er et kommunalt tilbud der foreldrene betaler for en tjeneste. Kulturfrivilligheten er en frivillig forening der det er foreldrene som må drifte organisasjonene, og det er nødvendig med dugnader for å sikre økonomien til foreningene. En kulturskolerektor forteller:

Så det er helt klart en del foresatte som bruker kulturskolen som plasseringsplass – som en plass å sette fra seg unger nå og føler mindre dårlig samvittighet ved å ikke bidra med noe frivillighet inn i kulturskolen enn de for eksempel gjør i fotballgruppa. De betaler for fotballen, men det blir et annet system allikevel, så lenge det er en kommunal tjeneste

Dette kan også skape et dilemma, særlig siden det i de utvalgte kommunene er vanlig praksis at korpseene driver dugnad for å skaffe penger til å subsidiere kulturskoleavgiften til medlemmene sine.

Eksterne aktører kan spille en mer direkte rolle i selve kunstaktiviteten innenfor fordypnings- og breddeprogrammet sammenliknet med i kjerneprogrammet. Intervjuobjektene fra kulturskolen peker gjerne på at frivillige har en rolle i fordypningsprogrammet, men de er sjelden spesifikke på hva den rollen kan være. Da er det vanligere å trekke fram profesjonelle aktører som ikke baserer seg på frivillighet.

Dessuten finner vi eksempler på interkommunalt samarbeid mellom kulturskoler som samarbeider om fordypningsprogrammet, ettersom det trengs et visst antall elever for å utvikle gode tilbud innenfor ulike kulturfelt. Det gir rom for å mobilisere spissede kulturfaglige ressurser fra flere kommuner, men det kan også gi et større sosialt miljø for elever innenfor ulike kulturfelt. Kulturskolene skal dermed koordinere tilbud med kulturskolene i andre kommuner, med andre tjenester i sin egen kommune og med kulturfrivilligheten, samtidig som de ofte har begrenset med administrative ressurser da det meste av innsatsen rettes mot den faktiske opplæringen.

Når det gjelder breddeprogrammet, består dette gjerne av tilbud som er av mer begrenset i tid, men der ambisjonen er å gi kulturopplevelser og -opplæring til en større andel unge. I breddeprogrammet er kulturskolen på mange vis avhengig av å samarbeide med andre aktører som har løpende kontakt med barn og unge. Fra kulturskolens side er det da gjerne skole, SFO og barnehager som trekkes fram som de mest aktuelle arenaene for aktiviteter i breddeprogrammet, noe som reflekterer formuleringer i kulturskolens rammeplan. En rektor beskriver det slik:

Ny rammeplan sier at vi skal prøve, men jeg tror jo du når dem gjennom skolen. Altså, jeg tror ikke du når det noe annet sted. Så det er det å gi gratis tilbud i skolen til alle. Jeg håper at de liksom finner ut at «dette er veldig interessant for meg. Jeg vil gjerne lære å spille trommer» for eksempel. Så at vi når dem gjennom at vi aktivt er mye mer ute i skolene.

Dette kan naturligvis ha en positiv rekrutteringseffekt for kulturfrivilligheten, men fra casekommunene framstår de andre kommunale aktørene som mer aktuelle samarbeidspartnere i selve gjennomføringen.

Samtidig er det slik at utvidelsen av kulturskolens innretning gjør at den kan overlappe med andre kommunale tilbud, som ungdomsklubber med som legger stor vekt på kulturarbeid. Selv om den profesjonelle identiteten blant ansatte er ulik, finner vi eksempler i vårt materiale på at ansatte i andre deler av kommunen etterspør klarere grenser for hva som ligger til kulturskolen, og hvilke aktiviteter som hører hjemme i ungdomsklubb.

Økonomi er imidlertid (igjen) en begrensning, og i særlig én av casekommunene er respondentene frustrerte over at kommuneøkonomien gjør det vanskelig for den kommunale kulturskolen å bidra inn i de kommunale tjenestene. Informanter fra kulturskolen og SFO peker på det samme: Sterkere vektlegging av breddeprogrammet i rammeplanen og økt innsats for substansielt innhold i SFO tilsier at de bør utvide samarbeidet, men økonomien begrenser muligheten til å gjøre dette. Frivilligheten kan da spille en rolle når

... frivillighetssentralen i den bygda er faktisk med gjennom noen prosjektmidler å finansiere det, så det ikke grunnskolens SFO ved den bygda som finansierer det, men det er faktisk prosjektmidler som grenda har fått som er med å finansiere det.

Også i andre kommuner ser vi at ekstern finansiering gjør det mulig å utvide breddeprogrammet. I denne andre kommunen får de «penger fra Sparebankstiftelsen til å kunne engasjere kunstneriske ledere» til fordypningsprogrammet. Det later dermed til at kulturskolen på et vis har en delt identitet mellom kommunal tjeneste og som en del av et mer «uavhengig» kulturfelt som kan hente eksterne midler på en annen måte enn andre kommunale enheter.

Kulturskolen som koordinator av lokalt kulturliv

Kulturskolen og den lokale kulturfrivilligheten gir tilbud til den samme befolkningen av barn og unge i kommunen. Dette gir behov for koordinering. Samtidig er det slik at det også kan være nyttig å koordinere og å snakke sammen på tvers av de frivillige organisasjonene. I en slik prosess har kulturskolene noen fordeler som gjør at de kan ha en nøkkelrolle i slike koordineringsprosesser.

For det første har de ofte større administrativ kapasitet enn foreningene. Selv om kulturskolene opplever en presset ressursituasjon, har de flere muligheter enn de frivillig drevne organisasjonene. *For det andre* er det lettere å ha kontinuitet i driften når de er plassert i en kommunal struktur med ansatte, enn hva som er tilfellet i frivillige organisasjoner der tillitsverv kan skifte med årsmøtene. Fra kulturskolenes side er det på tvers av kommunene en delt oppfatning av at de dermed skal spille en rolle som lokalt kraftsenter og koordinator for kulturlivet. Det er imidlertid noe variasjon i i hvilken grad de makter å oppnå

denne ambisjonen, et syn som deles av både kulturskolene og de frivillige organisasjonene som de samarbeider med.

På direkte spørsmål framstår ambisjonen om å være en medspiller til det lokale kulturlivet så selvfølgelig for ledere og ansatte ved kulturskolen at det ikke trenger nærmere begrunnelse, men en kultursjef trekker fram hvordan den nye rammeplanen til kulturskolen gir en tydelig marsordre om hvordan man skal jobbe med denne rollen:

[den nye rammeplanen] er helt konsis i at vi skal bygge tilbudet rundt det frivillige kulturlivet og at vi også skal være en – det har jo stått tidligere, men jeg synes det står enda tydeligere nå – at vi skal være en ressurs for det frivillige kulturlivet. Så da må vi bare rett og slett ta det på alvor og jobbe enda mer ut. vi skal være en kompetanseleverandør til kor, til korps, til teaterlag og vi skal. Ja, jeg vil at de skal oppleve oss som en ressurs da. Det tror jeg ikke nødvendigvis at alle gjør [i dag].

I noen tilfeller kan samarbeidet bære preg av likeverdighet, og da er det vanskelig å snakke om kommunal koordinering, men heller at kulturskolen inngår i lokal koordinering blant likeverdige partnere, slik som denne rektoren beskriver:

Det er veldig aktivt teatermiljøet her i vår kommune, og da kan det være mer sånn at vi kan låne litt utstyr av hverandre, at hvis det er ledig så kan vi låne litt lokaler, tilrettelegge for hjelp og markedsføre. Jeg ser at noen av våre elever her også blir med i amatørteatertilbud her som setter opp en musikal i året. Vi ser at noen av de er med hos oss også er med amatørteater nå. Så der har vi ikke noe sånn formelt samarbeid. Det er liksom mer at vi hjelper hverandre.

I andre tilfeller er det mer naturlig at kulturskolen inntar en faktisk lederrolle:

Vi som kulturskole er jo på en måte et slags nav, vil jeg vel si. Men det med korpsarbeidet det har vært i så mange år. [...] kor lå litt nede, så der tok vi initiativ til å få det i gang igjen. Så da kan vi si at kulturskolen var initiativtaker til at dette må vi få til. Så jeg føler vel at vi er liksom et slags nav som holder i det.

Kulturskolen er en aktør som kan ha en koordineringsrolle i det lokale kulturlivet, men det finnes også andre strukturer som kan koordinere aktivitet blant de frivillige organisasjonene. Når dette skjer, kan likevel kulturskolen bli tema for samarbeidet.

Et eksempel på en alternativ koordinering er *musikkråd* som finnes i noen kommuner og i en av våre casekommuner. Dette er en formell plattform for samarbeid som eies av de frivillige organisasjonene selv. Samtidig ser vi at musikkrådet i noen grad fungerer som koordinering mellom medlemsorganisa-

sjonene og i stor grad som koordinering av innspill til kommunen, slik et medlem i musikkrådet forklarer:

Det som går via Musikkrådet er egentlig alt som har med kommunen å gjøre. Og det går jo mye på ressurser og lokaliteter.

Tematikken for musikkrådet er derfor ofte mer kulturpolitisk, og den kommunale partneren er kulturavdelingen og ikke kulturskolen. Slik sett kan slike råd være en alliert for kulturskolen, da de har en felles interesse av å bedre rammebetingelsene og kapasiteten til kulturskolen. Mye av aktiviteten til musikkrådet kan likevel handle om kulturskolen fordi kulturskolen utgjør en viktig ressurs for organisasjonene som er med i musikkrådet, og tilgang på kulturskolens tjenester dermed må fordeles mellom medlemmene i musikkrådet.

I tillegg til at kulturskolene kan koordinere de frivillige organisasjonene, er det også et spørsmål om de skal koordinere sin egen aktivitet opp mot det som skjer i de frivillige organisasjonene. Målet med denne koordineringen er dels at kulturskolene skal unngå å komme i en direkte konkurransesituasjon der de etablerer parallelle tilbud til kulturfrivilligheten, slik at dette tilbudet utarmes. Det ser ut til å være jevnt over bred enighet om at det er noe de må prøve å unngå.

Breddeperspektivet – inkludering av underrepresenterte grupper

I dette avsnittet belyser vi ulike måter som kulturskolene i de tre kommunene jobber med breddeperspektivet på, og den nasjonalpolitiske hensikten om inkludering og rekruttering av underrepresenterte grupper slik det kommer fram i ønsket i rammeplanen for kulturskoler om å være en «inkluderende kraft i lokalsamfunnet». Hensikten er å nå visjonen om å være en «kulturskole for alle» (Norsk kulturskoleråd, 2024, s. 7).

Bred deltakelse er også en av fire hovedsatsinger i regjeringens kulturfrivillighetsstrategi «Rom for deltakelse». Det handler om å legge til rette for en kulturskole med en bred målgruppe på tvers av sosiale, økonomiske og kulturelle skillelinjer. Spørsmålet er hvordan kulturskolene jobber med dette, hvilken tilnærming de har, og hva de fokuserer på, og om de gjør det i samarbeid med andre (eksterne) aktører, inkludert (kultur-)frivilligheten. Det ser vi nærmere på nå.

I kulturskolene vi har snakket med, har det gjennomgående vært en opplevelse av at inkludering av underrepresenterte grupper er et viktig tema, men også en tematikk der skolene skulle ønske de hadde bedre resultater. I figur 2.6 så vi hvordan aktiv rekruttering av barn fra familier med ikke-norsk bakgrunn i stort ser ut til å ha middels prioritet i Kulturskole-Norge, mens det er flere som har virkemidler for å senke økonomiske barrierer mot deltakelse. Flere studier har

også påpekt avstanden mellom ambisiøse planer for inkludering og mangelfull oppnåelse av målene om å få en mangfoldig elevgruppe som speiler samfunnet (Ellefsen & Karlsen, 2020; Heian & Berge, 2024; Kvaal, 2023). Når ledere og ansatte i kommuner og kulturskoler blir spurt om arbeidet med inkludering av underrepresenterte grupper, er det særlig to grupper de trekker fram. For det første er det barn og unge fra familier med ikke-norsk bakgrunn, og for det andre er det barn og unge fra familier med svak økonomi.

Når det gjelder rekruttering av elever fra andre kulturer, rapporter en kulturskole om skjevheter der barn og unge med kulturell bakgrunn fra Asia i betydelig grad tar plass innenfor piano og strykeinstrumenter. Dette viser hvordan mangfoldig rekruttering kan variere mellom kommuner avhengig av befolkningssammensetningen. Like fullt er dette et unntak i materialet. Vi identifiserer i vårt materiale tre primære strategier for å rekruttere deltakere fra ulike kulturer.

For det første bruker kulturskolene breddetilbudet til å nå nye grupper. Når disse gruppene får befatning med kulturskolen gjennom barnehage, skole eller SFO, er det i seg selv en utbredelse av brukergruppen til kulturskolen. Samtidig kan det være en rekrutteringskanal for å bringe disse gruppene inn i kjerneprogrammet. Samarbeidet med de frivillige organisasjonene spiller en rolle her i den grad de inngår i satsingen på breddeprogrammet.

For det andre er det gjennom spesifikke satsinger slik som Fargespill, der kulturskolen er med på å utvikle et tilbud som spesifikt spiller på styrkene i kulturelt mangfold og på den måten forsøker å få flest mulig til å føle seg hjemme i tilbudet. Poenget med Fargespill er å spille på styrkene i kulturelt mangfold og at hver enkelt deltaker kan ta med seg ressursene fra sin bakgrunn. For en (kritisk) diskusjon se for eksempel Kvaal (2023).

For det tredje, som vi bare fant i én av casekommunene, var satsingen på forbilder med bakgrunn fra andre land. Konkret trekker en informant fram hvordan en musiker som var flyktning fra Afghanistan, fikk jobb i kulturskolen, noe som førte til en rollemodellseffekt der «noen i de miljøene både får anerkjennelse og bekreftelse på at de er like mye verdt som alle oss andre». Dette kan senke terskelen for deltakelse for andre som ikke har bakgrunn fra Norge. Erfaringen var nemlig at dette gjorde det mulig å rekruttere deltakere fra nye grupper, men det er selvfølgelig betinget av tilgang på lærerkrefter med slik bakgrunn. Strategien understreker imidlertid verdien av å være bevisst i rekrutteringen av lærerkrefter for at det skal få utfall i rekrutteringen av elever.

En barriere for å nå bredt ut er økonomi og kostanden ved å delta i kulturskolen. Der er en bekymring som går på tvers av kulturskolene. Kostnaden ved å delta på skolens fordypnings- og kjerneprogram er noe ledelsen og ansatte ved kulturskoler er redd avskrekker en del foreldre. Denne satsen er satt av kommunen

selv, men må også ses i sammenheng med at kulturskolene, og kulturorganisasjonene, oppfatter at kulturskolene har for lite kapasitet. Selv med dagens sats er det dermed etterspørsel etter mer midler til å øke tilbudet.

Det finnes ulike lokale tilnærminger til hvordan barrieren knyttet til økonomi og kostnad kan senkes. En løsning er kommunale ordninger for redusert egenbetaling fra lavinntektsfamilier. Dette kan være brede ordninger, slik som «fritidskortet», der familier får støtte til betalingen for en fritidsaktivitet for barn og unge. Det er også mer spesifikke ordninger der familier gjennom Nav kan få støtte til å betale for barns deltakelse i aktivitet.

En annen løsning er midler fra andre kilder enn kommunen. Paradoksalt nok er det da ofte slik at den typen støtte kan komme fra private givere, men ikke fra andre offentlige organer, slik som Bufdir, slik denne rektoren forklarer:

Jeg vil påstå at økonomi er den største utfordringen. Jeg synes at Coopdugnaden og Røde Kors er veldig gode ordning som er veldig treffende for hvis en søkte den så dekker det spesifikt plass for foreldre med lav økonomi; Rettet mot kulturskole. Grunnen til at jeg sier det er at jeg blant annet har vært med noen i kommunen og søkt Bufdir-midler; helhetlige midler for å motvirke barnefattigdom. Og da står det spesifikt at du ikke kan søke til kulturskole fordi det er en del av det kommunale tjenestetilbudet.

En siste strategi for å senke den økonomiske barrieren er samarbeidet med frivilligheten. Når det gjelder samarbeid for å hjelpe familier med dårlig økonomi, består samarbeidet primært av at kulturskolen subsidierer prisene på dirigenter eller andre tjenester til de frivillige organisasjonene, og at disse så subsidierer deltakeravgiften til sine deltakere for tilbud både i regi av seg selv og i regi av kulturskolen. Midlene til slike subsidier kommer primært fra dugnad, men også fra ulike former for sponsing og tilskudd fra næringsliv, stiftelser med mer. Dette gir generelt lavere egenbetaling, og i tillegg har mange organisasjoner ordninger for at barn og unge fra lavinntektsfamilier kan delta selv om foreldrene ikke kan betale deltakeravgiften.

Når det gjelder kulturfrivilligheten, var vi i innledningen inne på at studier viser at barn og unge fra hjem med høy sosioøkonomisk status deltar i organiserte kulturaktiviteter i større grad enn de fra hjem med lav sosioøkonomisk status, men at det er familiens kulturelle ressurser, ikke økonomiske, som primært forklarer dette (Arnesen et al., 2022; Jacobsen et al., 2021). Like fullt er det de økonomiske barrierene for deltakelse som de frivillige organisasjonene primært arbeider med å redusere, noe som kan skyldes at disse er mer konkrete å ta tak i. Samarbeid med kulturskolen for å redusere barrierer for bred deltakelse er for kulturfrivilligheten også mest aktuelt når det er snakk om å gjøre tilbudet tilgjengelig for alle uavhengig av familienes betalingsevne.

Oppsummering

Basert på de tre casene våre og informasjonsrike samtaler med sentrale aktører i kommunene og frivillige kulturorganisasjoner, er det tydelig at det er et mangfold av former for og tilnærminger til samarbeid. Det er derfor viktig å være oppmerksom på hva kontekst og lokale forhold har å si når man skal utvikle gode samarbeid. Likevel er det noen aspekter som går igjen.

Samarbeid krever administrativ kapasitet, noe som er ressurskrevende. Kulturskolen er en naturlig motor i samarbeidet, og det er derfor avgjørende at den har kapasitet til å innta en aktiv rolle for å drive samarbeidet. I fortsettelsen av dette er det også viktig å være oppmerksom på at kulturskolen har mange samarbeidsflater, både internt i kommunen, med profesjonelle eksterne aktører og med kulturfrivilligheten. Basert på hva vi vet om samarbeid mellom frivillige organisasjoner og kommuner i Norge (Trætteberg & Enjolras, 2023), kan det derfor være gunstig å formalisere samarbeidet og på den måten sikre at det får tilstrekkelig oppmerksomhet.

Forholdet mellom amatører og profesjonelle er en iboende og varig spenning i samarbeidet. Kulturskolen er opptatt av sin profesjonelle kulturfaglige rolle og identitet i relasjonen til kulturfrivilligheten. Denne rollen handler i stor grad om kunstnerisk kvalitet, integritet og selvforståelse. Dersom man ønsker å fremme samarbeid, kan det være gunstig å utvide denne forståelsen til også å omhandle kulturskolen som en lokal ressursbank for det lokale kulturlivet. Fra materialet virker det tydelig at kulturskolen ønsker å spille en slik rolle, men at det ikke er tilstrekkelig prioritering av dette i det daglige.

Det ser ut til å være et uutnyttet potensial i å søke å bre ut rekrutteringen for både kulturfrivilligheten og kulturskolen. Det mangler ikke på gode ønsker og intensjoner om å oppnå dette, men det kan i noe grad skorte på praktiske virkemidler.

I fortsettelsen av dette er det betimelig å påpeke *betydningen av lokalisering*. Tilstedeværelse nær folks hverdagsliv, og da særlig skoler, senker terskelen for deltakelse, både i frivillighet og kulturskole. Samtidig kan samlokalisering være en driver for økt samarbeid mellom alle aktører på samme felt.

Til slutt er *penger viktig for samarbeid*. Både kulturskoler og kulturfrivillighet opplever økonomisk knapphet for å realisere sine mål. Noe av grunnen til dette er at de ønsker å holde deltakeravgiften nede. Økonomiske insentiver for å fremme samarbeid ser ut til å ha god effekt.

Avsluttende drøftelse og oppsummering

Basert på de ulike datakildene vil vi her gjøre en samlet analyse av samarbeidet mellom kulturskolen, kulturfrivilligheten og i noen grad kommunale virksomheter som skole, barnehage og AKS/SFO. I denne delen kan vi kontrastere de ulike datakildene og trekke overordnede konklusjoner.

Det er gjennomgående i materialet at både kulturskolene og kulturfrivilligheten oppfatter at samarbeidet er godt, og at det er viktig. Det er imidlertid en del nyanser som viser at det er rom for å utvikle samarbeidet ytterligere. Videre er det slik at den tradisjonelle dominansen til musikkfeltet reflekteres i våre data. Så langt det er rom for det, vil vi differensiere mellom ulike kulturfelt, men den dominerende posisjonen til musikkfeltet i samarbeidet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten reflekteres også i våre analyser.

De kulturskolene som er mest fornøyde med samarbeidet med kulturfrivilligheten, har flest elever, flest årsverk, høyest utgifter per elev og tilhører de kommunene som bruker flest penger på kulturskolen per 6–15-åring. Følgelig har rammevilkår en klar betydning for hvordan kulturskolene vurderer samarbeidet med kulturfrivilligheten.

Samarbeidsmodeller

Vi ser at det er et omfattende og inngående samarbeid mellom kulturskolene og kulturfrivilligheten. Det var kun ni av 179 kulturskoler som oppga at de ikke hadde noe samarbeid. Samarbeidet domineres både av ad hoc-baserte aktiviteter, som gjennomføringen av konserter og utstillinger, og av mer varig samhandling som overlappende personell og felles opplæring av elever. Mye av dette drives sannsynligvis av at korpsene spiller en sentral rolle i samarbeidet i mange kommuner, samtidig som det også er mye musikkundervisning som er helt uavhengig av kulturforeninger.

Lokaler er en sentral del av samarbeidet, formodentlig ved at kulturfrivilligheten får tilgang på kulturskolens lokaler. Dernest rapporterer kulturskolene om utlån av instrumenter og utstyr som en viktig del av samarbeidet, men her er det færre foreninger som svarer det samme. Slikt lån er imidlertid kun aktuelt for de foreningene som faktisk har behov for dette utstyret, slik at dette, i motsetning til lokaler, kun er aktuelt å samarbeide om for et utvalg av organisasjonene.

Det later til at kulturskolen er åpen for å samarbeide med ulike organisasjoner både på tvers av og internt i felt. Dette kan gjerne henge sammen med at i mange kommuner har foreningene ulikt geografisk nedslagsfelt, slik at kulturskolen må samarbeide med flere for å dekke over hele kommunen. Samtidig er det slik at administrativ kapasitet er en barriere for å utvide samarbeidet ytterligere. Dette gjelder både blant de frivillige foreningene og for kulturskolen. Det ser derfor ut til å være en spenning hos både kulturskoler og kulturforeninger mellom å ønske samarbeid og hvor mye samarbeid de har kapasitet til å inngå i. Ett uttrykk for dette er også at foreningene som samarbeider med kulturskolen, har mer samarbeid med kommunen generelt enn andre foreninger i kultursektoren som organiserer fritidsaktiviteter for barn og unge. Det tyder på at noen aktører har mer kapasitet til samarbeid med andre, og at dette gjenspeiles i både bredden og dybden i samarbeidet som foreningene inngår i.

Formalisering av samarbeidet ser ut til å være utbredt, men ikke automatisk. 72 prosent av kulturskolene gjør dette alltid eller i noen tilfeller. Vår tolkning er at dette er uttrykk for et felt med ganske modne samarbeidsrelasjoner: på tross av at administrativ kapasitet oppgis som et hinder mot dypere samarbeid, er denne formaliseringen av samarbeidet et uttrykk for et mer inngående samarbeid enn det man finner på andre felt der kommune og frivillighet samhandler (Trætteberg et al., 2020). Samtidig er det slik at formaliseringen kan handle om at foreninger og kulturskolene er arbeidsgivere for de samme personene, noe som i seg selv peker mot betydelig administrativ kapasitet.

Når det gjelder evnen til å ta initiativ til samarbeid og lederskap i samarbeidsrelasjonene, ser vi at det er et visst avvik mellom opplevelsene til kulturskolen og de frivillige foreningene. Kulturskolen oppfatter i all hovedsak seg selv som den tydelige aktøren som både initierer og driver samarbeidet. Dette handler dels om at kulturskolen tross alt har større administrativ kapasitet, og dels om at kulturskolen oppfatter at den har et ansvar for en videre faglig utvikling. Fra kulturforeningene sitt perspektiv er imidlertid bildet mer sammensatt. Både fra spørreundersøkelsen og fra de kvalitative intervjuene trekkes det fram at de skulle ønske kulturskolen var mer proaktiv i samarbeidet, og at de mener at de selv ofte må ta initiativ. En mulig forklaring på disse ulike perspektivene kan være at det for hver kulturskole ofte finnes mange kulturforeninger. Selv om kulturskolen gjør en stor jobb med å etablere og drive samarbeid med mange av disse, kan det være mange foreninger som likevel ikke blir del av disse samarbeidene.

Finansiering av samarbeid

Økonomi er en sentral del av samarbeidet, slik det ofte er i forholdet mellom frivillige lag og foreninger og kommuner. Kjøp av dirigent- og instruktørtjenester

trekkes fram som sentralt av både kulturskolene og foreningene. Dette gjør at foreningene er en viktig «kunde» av kulturskolen, samtidig som de ofte har subsidierte priser, slik at det også er en form for støtte. Fra de kvalitative casene så vi hvordan manglende kapasitet i kulturskolen øker utgiftene til foreningene når de må kjøpe tjenester utenom kulturskolen, samtidig som kulturskolen har bidratt til en profesjonalisering som i seg selv er fordyrende.

Som arbeidsgivere er den økonomiske delen av samarbeidet viktig for alle aktører. Det er en utfordring å skape store nok stillinger for kulturarbeidere for at det skal være attraktivt å bidra i det lokale kulturlivet. Gjennom samarbeidet mellom kulturskolen og kulturlivet er det mulig å etablere større stillinger og innta en mer profesjonell arbeidsgiverrolle. Samarbeidet gjør det også mulig å etablere et større fritidstilbud innenfor kultur internt i en kommune, da delte stillinger gjør det mulig å opprettholde frivillig aktivitet som ikke finnes ellers. Samarbeid om finansiering bidrar da til mangfold i fritidstilbudet.

Fra de frivillige organisasjonene sin side er frivillig innsats innsatsfaktoren for å bidra i samarbeidet. Dels handler dette om at det er dugnadsinnsats som gjør det mulig å kjøpe tjenester, men fra spørreundersøkelsen til kulturskolen ser vi også at 29 prosent oppgir at foreningene bidrar med frivillig innsats.

Overordnet er de økonomiske komponentene en viktig del både av samarbeidsmodellen og, som vi skal se, av samarbeidet om å bre ut rekrutteringen.

Bred deltakelse

Manglende evne til å bre ut deltakelsen er en kritikk kulturskolen har fått i flere sammenhenger (Heian & Berge, 2024). I vår sammenheng er vi primært opptatt av i hvilken grad samarbeidet mellom kulturskolen og kulturfrivilligeten har potensial til å bre ut rekrutteringen, og i hvilken grad dette potensialet utnyttes. Her ser vi for eksempel at 39 prosent av kulturskolene opplever at samarbeidet har gjort dem i stand til å nå ut til nye grupper av underrepresenterte. Blant foreningene er det færre som oppgir at samarbeidet handler om inkludering av underrepresenterte grupper.

De største og mest resurssterke kulturskolene er mest optimistiske i sitt syn på om samarbeidet med kulturfrivilligheten har hatt positive konsekvenser for å sikre bredere deltakelse blant barn og unge.

En hovedutfordring som begge typer aktører trekker fram som avgjørende for å oppnå bredere deltakelse, er økonomi og kostnader ved deltakelse. Represen-tanter fra kulturskolen og kulturfrivilligheten er enige i at kulturskolen er dyr og dermed kan være en barriere for deltakelse for mange familier. Deltakeravgiften er for kulturskolen noe som bestemmes i kommunale prosesser der de selv har

begrenset innflytelse. Subsidierte dirigent- og opplæringspriser fra kulturskolen er imidlertid med på å holde deltakeravgiften nede blant kulturforeningene. Samtidig er det et paradoks hvordan de kvalitative intervjuene viser at det for flere frivillige foreninger er en selvfølge med utstrakt dugnadsvirksomhet for å kunne subsidiere medlemmenes opplæring i regi av kulturskolen. Særlig påfallende er dette sett i sammenheng med opplevelsen av at noen velger kulturskolen nettopp for å unngå dugnadsforpliktelsene blant frivillige foreninger. Det er å forvente at familier som har begrensede økonomiske ressurser til å betale for deltakelse, også i mange tilfeller mangler ressurser til å bidra på dugnader.

Frivillige og profesjonelle

Tidligere studier har ofte pekt på at kulturskolen står i en «spagat» mellom det å ha et spisset tilbud til talenter som er på vei mot en kunstnerisk karriere, og det å ha et bredt tilbud som treffer de store gruppene i barne- og ungdomsbefolkningen (Berge et al., 2019). Hvorvidt dette er en realitet eller ikke, har vi ikke undersøkt, men det er slående at kulturskolene selv ikke opplever dette som problematisk. En fjerdedel kjenner seg overhodet ikke igjen i dette, mens så lite som åtte prosent gjør det i stor eller veldig stor grad. Vi ser imidlertid at samarbeid er en nærliggende løsning både for spissing i fordypningsprogrammet, for kjerneprogrammet og for det utadrettede breddeprogrammet

I de kvalitative studiene peker kulturskolene på at i fordypningsprogrammet er samarbeidet ofte rettet mot kulturskoler i andre kommuner og profesjonelle kunst- og kulturaktører, og at disse går sammen om å skape best mulige betingelser for fordypning. Innenfor breddeprogrammet er det ofte kommunale tjenester som skole, barnehage og SFO som trekkes fram. Dette er institusjoner som stort sett alle barn og unge er innom, og det er således en effektiv måte å nå ut til bredden av den unge befolkningen på. Samtidig ser vi tilfeller av samarbeid med frivillige foreninger også på disse arenaene.

Når det gjelder kjerneprogrammet, er det mer samarbeid med kulturfrivilligheten. Det er her mange medlemmer i foreningene får opplæring. Det at de bruker kulturskolen til dette, er et uttrykk for at sektoren er profesjonalisert der mye individuell opplæring og utvikling av ferdigheter skjer i profesjonell regi. I deler av kulturfrivilligheten er det tradisjon for å bruke profesjonelle kulturutøvere i opplæringen, men det er samtidig grunn til å tro at kulturskolen har bidratt til ytterligere profesjonalisering på feltet.

Det er også slik at kulturskolene kombinerer en oppfatning av seg selv som profesjonelle aktører med en kunst- og kulturfaglig integritet som det er viktig å ivareta også i møte med amatører i kulturfrivilligheten – kanskje særlig i møte med disse. Dette kan gi seg uttrykk i motstand mot å inngå i samarbeid der

denne integriteten utfordres. Samtidig er det en sterk opplevelse av at kulturskolen har ansvar for å dele sin faglighet med det frivillige feltet, og hele åtte av ti kulturskoler er enige i at aktører i kulturskolen bidrar med kulturfaglig kompetanse til frivilligheten. Når det gjelder kulturfaglig overføring fra frivilligheten til kulturskolen, er det om lag like mange som mener at det skjer, som det er som mener at det ikke skjer.

Bedre samarbeid for økt faglighet og tilbud til flere barn og unge

Innledningsvis i rapporten omtalte vi en ambisjon om å identifisere faktorer som kan bidra til å styrke samarbeidet generelt, øke den faglige kvaliteten i tilbudet og øke tilgangen til kulturaktiviteter for flere barn og unge. Et sentralt funn er at samarbeidet avhenger av en rekke kontekstuelle forhold som gjør det vanskelig å peke på universelle løsninger som kan implementeres i alle kommuner. Vi ser for eksempel at hvordan samarbeidet fungerer, er avhengig av personlige egenskaper og relasjoner hos sentrale personer i både kulturskolene og kulturforeningene. Dessuten er omfanget av frivillige organisasjoner og hva de holder på med, sterkt varierende, og dermed er det også ulikheter i hvilke samarbeidsflater som blir brukt. I tillegg kan geografien i kommunen spille en rolle både for hvordan kulturskolen bør organisere tilbudet sitt, og for hvordan det er hensiktsmessig å samhandle med de frivillige organisasjonene. Videre peker de kvalitative studiene på en viss stivhengighet: Tradisjonelle samhandlingsmønstre kan gjøre at hva som fungerer ett sted, ikke nødvendigvis lar seg implementere med suksess et annet sted.

Når det er sagt, er det også en del generelle lærdommer vi mener har gyldighet på tvers av kommuner, i det minste i den forstand at det alltid vil ha en virkning og dermed er noe de lokale aktørene bør ha et bevisst forhold til.

En grunnleggende faktor for faglig samarbeid og utveksling handler om økonomiske og administrative forhold. Dette dreier seg om at både kulturskolen og kulturfrivilligheten må ha kapasitet til å etablere og utvikle samarbeid. Dersom man ønsker utvidet samarbeid som går ut over ad hoc-initiativer, er man avhengig av å etablere strukturer som det må være kapasitet til å utvikle over tid fra begge parter. Her er det naturlig at kulturskolen er den drivende aktøren i samarbeidet. Dette handler om at kulturskolen, på tross av begrenset administrativ kapasitet, har bedre forutsetninger for å bruke tid og skape kontinuitet i et slik arbeid. Det sammenfaller også med hvilken identitet kulturskolen har, hva som inngår i rammeplanen, og hvordan de ønsker å forholde seg til kulturfrivilligheten. Selv om kulturskolen tar ansvar for koordinering og forvaltning av et slikt samarbeid, er det viktig å ikke undergrave egenarten og autonomien til de frivillige foreningene. Dette innebærer prinsipielt at foreningene er demokratisk

styrt, og beslutninger tas av et styre utpekt av årsmøter. En formalisering av samarbeidet må organiseres for å ta høyde for dette. Rent praktisk innebærer det at frivillige foreninger ledes av folk på dugnad og møter, og kontakt må derfor i stor grad finne sted på ettermiddag og kveldstid. I deler av materialet vårt ser vi at det kan være en utfordring når kulturskolens ansatte primært er tilgjengelige på dagtid.

I fortsettelsen av dette er det også slik at kulturskolen har utstrakt samarbeid med andre kommunale tjenester som skole, SFO og barnehage, mens de frivillige foreningene har dette i begrenset grad. Ved å invitere frivillige foreninger inn i disse samarbeidene der det er naturlig, kan kulturskolen potensielt også utvide rekrutteringen til foreningene og slik støtte opp om det lokale kulturlivet. I tilfeller der kulturskolen tar initiativ til et bredere samarbeid mellom frivillige og kommunale kulturaktører generelt eller innenfor spesifikke kunst- og kulturformer, ser vi også at dette ser ut til å være nyttig for det lokale kulturlivet. Dette vil stille ytterlige krav til kulturskolens koordineringskapasitet.

I sammenheng med dette er det verdt å merke seg at det i Prop. 6 L (2024–2025) om «Endringer i kulturlova (føremål, armlengd og kommunal planlegging)», som nå er til behandling i Stortinget, foreslås å pålegge kommuner og fylkeskommuner å utarbeide skriftlig status og utviklingsbehov på kulturfeltet som grunnlag for planarbeid. I forbindelse med slikt lokalt utredningsarbeid kan det være hensiktsmessig å også behandle samarbeidet mellom kulturfrivilligheten og kulturskolen og øvrige kommunale enheter. På den måten kan det være lettere å identifisere og adressere hvordan kulturskolen kan spille en konstruktiv rolle som lokalt ressurscenter i kulturlivet.

Det økonomiske aspektet handler om at administrativ kapasitet koster penger. Men det er også slik at økonomiske insentiver bidrar til samarbeid. Dersom man ønsker samarbeid, kan man etablere nasjonale, regionale eller lokale ordninger som premierer samarbeid. Slike ordninger må imidlertid veies mot overdreven bruk av prosjektstøtte, der den administrative kapasiteten blir brukt på å skrive søknad, følge opp og rapportere framfor på samarbeid og aktivitetsrettet innsats.

Spenningen mellom den sterke profesjonsidentiteten i kulturskolen og den varierende vektleggingen av profesjonalitet i kulturfrivilligheten er viktig for samarbeidet. Her er det stor variasjon i hvordan dette oppleves i dag. Det virker imidlertid som om det mange steder er rom for å utvide profesjonsidentiteten hos kulturskolen. Mens kulturskolen i dag har høy bevissthet om det kunstneriske og kulturfaglige, og det blir lagt stor vekt på det pedagogiske aspektet, virker det som det vil være gunstig for samarbeid med andre aktører med en internalisering av kulturskolen som lokalt ressurscenter. Vår vurdering er altså ikke at det nødvendigvis trengs mer faglighet i denne sektoren, men at det trengs en utvidelse av fagligheten. Vi ser et gjennomgående engasjement for lokalt kulturliv

på tvers av kulturskolen og frivilligheten, og vi tror at dette engasjementet kan gi enda bedre resultater med en mer omforent forståelse av roller og funksjoner til de ulike sektorene.

Gjennom vårt materiale ser vi at utfordringen med å rekruttere barn og unge fra grupper som per i dag er underrepresentert i kulturskolen, er en utfordring som er anerkjent, men at det ikke foreligger særlig gode løsninger. Barn fra familier med høy sosioøkonomisk status er overrepresentert i kulturfeltet, da særlig i kulturskolen. Dette er en utfordring som det har vist seg å være vanskelig å gjøre noe med. I vårt materiale ser vi at særlig økonomiske barrierer får stor oppmerksomhet. Når det gjelder rekruttering av andre underrepresenterte grupper, som barn fra familier med ikke-norsk bakgrunn, ser det ut til at kulturfeltet har et mindre omfattende repertoar av virkemidler.

Samlet sett ser vi at samarbeidet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten er viktig for begge parter, og at de jevnt over synes det fungerer godt, men at det er rom for forbedringer.

Litteratur

- Andersen, P. L. & Arnesen, D. (2023). *Inkluderings tiltak som virker? Måleindikatorer for deltakelse og inkludering av barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter*. Institutt for samfunnsforskning. <https://hdl.handle.net/11250/3069252>
- Arnesen, D. (2020). *Finansiering av frivillighet – Frivillig sektors økonomi og lokallagenes rammevilkår*. Senter for forskning på sivilsamfunn & frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2639506>
- Arnesen, D. & Hansen, V. W. (2024). *Kunnskapsoppsummering om barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter. Dimensjoner i deltakelse, barrierer, behov og tiltak*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/3127682>
- Arnesen, D., Nordø, Å. & Sivesind, K. H. (2022). *Unge deltakelse i kulturfrivilligheten: Sosiale forskjeller i barn og ungdoms deltakelse i lokale kulturaktiviteter og inkludering i frivillige kulturorganisasjoner*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Bakken, A. (2022). *Ungdata 2022. Nasjonale resultater*. NOVA/OsloMet. <https://hdl.handle.net/11250/3011548>
- Bakken, A. (2024). *Ungdata 2024, Nasjonale resultater (NOVA Rapport 6/24)*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Berge, O. K., Angelo, E., Heian, M. T. & Eian, A. B. E. (2019). *Kultur + skole = sant. Kunnskapsgrunnlag om kulturskolen i Norge*. Telemarksforskning. <https://www.udir.no/contentassets/a6a1168249a14aeab3f2cfa390d069e2/kulturskolesant.pdf>
- Eimhjellen, I. (2021). Voluntary-Public Sector Collaboration and Co-production in Norway from a Municipal Perspective: Variations According to Fields of Responsibility. I B. Ibsen (Red.), *Voluntary and Public Sector Collaboration in Scandinavia: New Approaches to Co-Production* (s. 73-99). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-72315-6_4
- Ellefsen, L. W. & Karlsen, S. (2020). Discourses of diversity in music education: The curriculum framework of the Norwegian Schools of Music and Performing Arts as a case. *Research studies in music education*, 42(2), 270–290.
- Enstad, F. & Bakken, A. (2022). *Ungdata junior 2022. Nasjonale resultater*. NOVA/OsloMet. <https://hdl.handle.net/11250/3011552>
- Hansen, V. W.; Stoltenberg, D.; Solheim, Ø. B. & Thau, M. (2024). *Økonomiske barrierer for barn og unges deltakelse i kulturfrivilligheten*. Rapport. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Heian, M. T. & Berge, O. K. (2024). *Kulturskolen. Fritidsarena og kulturpolitisk mikrokosmos*. Universitetsforlaget.
- Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. A. & Arnesen, D. (2021). *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/2728534>
- Jordhus-Lier, A. (2018). *Institutionalising versatility, accommodating specialists. A discourse analysis of music teachers' professional identities within the Norwegian municipal school of music and arts*. Norges musikkhøgskole.
- Jordhus-Lier, A. (2023). Sentralisere eller desentralisere – om inkludering og ekskludering ved kulturskolen som lokalt ressurscenter. I A. Rønningen, K. Boeskov, C.-S. Boel & Y. H. Trulsson (Red.), *Kulturskolen som inkluderende kraft: Perspektiver fra forskning til forandring* (s. 81–102). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/https://doi.org/10.23865/noasp.188.ch4>
- Kultur- og likestillingsdepartementet. (2023). *Rom for deltakelse – regjeringens kulturfrivillighetsstrategi (2023–2025)*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rom-for-deltakelse-regjeringens-kulturfri-villighetsstrategi-2023-2023/id2974198/>

- Kvaal, C. (2023). Fargespill i kulturskolen: Med lisens til å inkludere? I A. Rønningen, K. Boeskov, B. Christensen-Scheel & Y. H. Trulsson (Red.), *Kulturskolen som inkluderende kraft: Perspektiver fra forskning til forandring* (s. 203–231). Cappelen Damm Akademisk.
- Landrø, K. S. (2018). *Kulturskolen og korpset er én "greie" – En studie av samarbeidet mellom en kulturskole og et skolekorps* [NTNU]. <http://hdl.handle.net/11250/2574004>
- Norsk kulturskoleråd. (2024). *Rammeplan for kulturskolen. Kulturskole for alle*. <https://www.kulturskoleradet.no/rammeplanseksjonen/ny-rammeplan-klar-som-pdf-fil>
- NOU 2013: 4. *Kulturutredningen 2014*. Kulturdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2013-4/id715404/>
- Persson, M., Espedalen, L. E., Stefansen, K. & Strandbu, Å. (2020). Opting out of youth sports: how can we understand the social processes involved? *Sport, Education and Society*, 25(7), 842–854.
- Riger, S. & Sigurvinsdottir, R. (2016). Thematic analysis. I L. A. Jason & D. S. Glenwick (Red.), *Handbook of methodological approaches to community-based research: Qualitative, quantitative, and mixed methods* (s. 33–41). Oxford University Press. <https://doi.org/https://doi.org/10.1093/med:ppsych/9780190243654.001.0001>
- Rønningen, A. (2019). Kulturskolens kompetansebehov for ny rammeplan. En regional undersøkelse i Buskerud, Telemark og Vestfold. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 3(1). <https://doi.org/10.23865/jased.v3.1283>
- Seawright, J. & Gerring, J. (2008). Case Selection Techniques in Case Study Research: A Menu of Qualitative and Quantitative Options. *Political Research Quarterly*, 61(2), 294–308.
- Segaard, S. B. (2019). *Frivillige i offentlige og offentlig finansierte kulturinstitusjoner. De frivilliges perspektiv*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2632654>
- Segaard, S. B. (2020). *Frivillighet i offentlige og offentlig finansierte kulturinstitusjoner. Institusjonenes perspektiv – Delrapport 2*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/2656254>
- Segaard, S. B. (2023). *Frivillighet i norsk museumssektor. Institusjonenes erfaringer, syn og forventninger*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Segaard, S. B. (2024). *Kulturfrivillighet og profesjonalitet. Det visuelle kunstfeltet*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/3165633>
- Selle, P., Strømsnes, K., Svedberg, L., Ibsen, B. & Henriksen, L. S. (2019). The Scandinavian Organizational Landscape: Extensive and Different. I L. S. Henriksen, K. Strømsnes & L. Svedberg (Red.), *Civic Engagement in Scandinavia: Volunteering, Informal Help and Giving in Denmark, Norway and Sweden* (s. 33–66). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-98717-0_2
- Stoltenberg, D.; Hansen, V. W. & Sivesind, K. H. (2024). Organisasjonslandskap i endring: Mellom medlemsdemokrati og samfunnsinnovasjon. Rapport. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Thorød, A. B. (2012). Er det for dyrt? Om barns deltakelse og valg av organiserte fritidsaktiviteter når familiens økonomi er svak. *Fontene forskning*, (1), 19–31.
- Timmermans, S. & Tavory, I. (2012). Theory Construction in Qualitative Research: From Grounded Theory to Abductive Analysis. *Sociological Theory*, 30(3), 167–186. <https://doi.org/10.1177/0735275112457914>
- Trætteberg, H. S. (2025). *Samskaping i Norge*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://hdl.handle.net/11250/3175529>
- Trætteberg, H. S., Eimhjellen, I., Ervik, R., Enjolras, B. & Skiple, J. K. (2020). *Kommunal frivillighetspolitikk og lokale organisasjoner*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <http://hdl.handle.net/11250/2638301>
- Trætteberg, H. S. & Enjolras, B. (2023). Institutional Determinants of Co-Production: Norway as an Illustrative Case. *Nonprofit and voluntary sector quarterly*, 53(2), 536–559. <https://doi.org/10.1177/08997640231176801>

Samarbeid mellom kulturskolen og den lokale kulturfrivilligheten

Formålet med denne rapporten er å studere samarbeidet mellom kulturskolen og de frivillige foreningene på kulturfeltet gjennom fire overordnede problemstillinger: 1) Hvilke samarbeidsmodeller mellom kulturfrivillighet og kommunal kulturvirksomhet finnes det? 2) Hvordan finansieres samarbeidene mellom de kommunale kulturskolene og kulturfrivilligheten? 3) Hvordan jobbes det med bred deltakelse og rekruttering i kulturskolen? 4) Hvordan er samarbeidet mellom kulturfrivillige og profesjonelle aktører? Vi ser at nær sagt alle kulturskoler har en eller annen form for samarbeid med den lokale kulturfrivilligheten. Det varierer imidlertid hvor mange foreninger kulturskolen samarbeider med, og hvor omfattende samarbeidet arter seg. De vanligste formene for samarbeid handler ifølge kulturskolen om overlappende personell (82 prosent), gjennomføring av selve aktivitetene (79 prosent) og dessuten begivenheter som konserter, forestillinger eller treff (78 prosent). Både kulturskolene og kulturfrivilligheten, og da spesielt de som har mest utbredt samarbeid (korps, orkester/band og teater), er godt fornøyde med samarbeidet. Begge typer aktører peker imidlertid på at det ville være ønskelig med mer samarbeid, men at manglende administrativ kapasitet gjør det vanskelig. Økonomi er en avgjørende del av forholdet mellom kulturskolen og kulturfrivilligheten, særlig gjennom at frivilligheten kjøper dirigent- og instruktørtjenester av kulturskolen. De ulike aktørene har oppmerksomhet om å senke terskelen for deltakelse for å rekruttere bredere i befolkningen. Hovedvirkemiddelet ser ut til å være arbeid med å redusere eventuelle økonomiske barrierer for deltakelse. Det er færre virkemidler for å få en mer representativ rekruttering med tanke på for eksempel kjønn eller kulturell bakgrunn.